

Študentska forma viva

Zbornik

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID=296891648
ISBN 978-961-7009-04-0 (pdf)

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT**

Javni štipendijski, razvojni,
invalidski in preživninski
sklad Republike Slovenije

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD

Univerza v Ljubljani
Akademija *za likovno umetnost*
in oblikovanje

Naložbo sofinancirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Republika Slovenija.

1. str: 5 Uvodnik: Študentska forma viva in njena obuditev s projektom ŠIPK (B. Šeme)
2. str: 8 Zemljevida s kipi v Rožni dolini in Tacnu (S. Bezovšek)
3. str: 11 Od ambicioznega eksperimenta do bogatega parka skulptur: Študentska forma viva v Rožni dolini v Ljubljani (M. Ferlan)
4. str: 85 Novi pridobitvi v letu 2018 – kipa študentk ALUO UL (M. Bojanič in D. Erhatic)
5. str: 97 Likovno-kiparska analiza dveh kipov (M. Bojanič in D. Erhatic)
6. str: 99 Popis stanja kipov Študentske forme vive (L. Skukan in A. Sterle)
7. str: 109 Preizkusno čiščenje kipov (L. Skukan, A. Sterle)
8. str: 114 Program konserviranja-restavriranja in vzdrževanja kipov Študentske forme vive (L. Skukan in A. Sterle)
9. str: 116 Vizualna podoba projekta Študentska forma viva (S. Bezovšek)
10. str: 121 Delavnici Otroška forma viva (K. Gogala, A. Perko)
11. str: 127 Javni zavod Študentski dom Ljubljana (U. Stibilj)
12. str: 130 Študentski vrtec v študentskih domovih v Ljubljani v Rožni dolini (K. Gogala, A. Perko)
13. str: 132 Seznam študentskih kiparskih del

Za sodelovanje pri projektu se zahvaljujemo:

Hani Čeferin, Sabini Žakelj, Vidu Humru, Blažu Miklu, Domnu Kocjanu, Lisi Rode, Darinki Kolar Osvald, Anji Guid, Ljubu de Karini, Aleksandru Prokofjevu, Luju Vodopivcu, Dubi Sambolec, Petru Maliju, Jakovu Brdarju, Miletu Jevtiču, Alenu Ožboltu, Poloni Demšar, Aleksandru Bassinu, Katji Pohl, Darji Pergovnik, arhivu MG+MSUM, NUK, Policijski akademiji, Tomažu Furlanu, Niki Erjavec, Luki, Viškim vrtcem in servisni delavnici Študentskega doma Ljubljana.

Uvodnik: Študentska forma viva in njena obuditev s projektom ŠIPK

Blaž Šeme

Dva meseca, od 15. julija do 15. septembra, je leta 1971 v študentskem naselju v Rožni dolini v Ljubljani potekal prvi študentski kiparski simpozij, ki ga je organiziralo Študentsko kulturno društvo Forum in na katerem so sodelovali izbrani študentje kiparstva ljubljanske in beograjske akademije za likovno umetnost. Mladi kiparji so tudi sredi največje vročine zavzeto ustvarjali v kamnu in betonu in na koncu v parku študentskega naselja razstavili pet kipov: *Izbruh energije*, *Alenko*, *Kompozicijo*, *Ključ* in *Torzo*. Pridružili so se edini skulpturi, marmornemu figuralnemu kipu študenta Branka Koneskega, ki je bila v park postavljena že desetletje prej. Zdi se, da je bil tistega začetnega leta simpozij zelo dobro sprejet, saj so v naslednjih letih v poletnih mesecih vneto nadaljevali z njihovo organizacijo. Na njih so poleg ljubljanske in beograjske sodelovali tudi študentje zagrebške, sarajevske in prištinske likovne akademije. Organizacija študentskih kiparskih simpozijev se je nadaljevala vse do leta 1975, ko so še zadnjič zbrali dovolj sredstev za izvedbo dogodka.

Delavni in ambiciozni študentje kiparstva so preko simpozijev pridobili možnost predstavitve svojega dela v javnem prostoru. Za marsikaterega mladega umetnika je bila to hkrati tudi priložnost za druženje in zabavo z drugimi kiparji in stanovalci študentskega naselja. Za študente kiparstva, ki jih je žirija izbrala za sodelovanje na simpoziju, je bilo vsaj v prvih letih tudi zgledno finančno poskrbljeno. Zadnji dve leti je kot pomembnejši sponzor aktivnosti sodelovala Šola za miličnike kadete v Tacnu, zato so bili štirje kipi preseljeni v park šole v Tacnu, kjer še danes stojijo. Tako sta kot rezultat petih simpozijev, organiziranih v prvi polovici 70. let prejšnjega stoletja, v resnici nastali dve formi vivi v kamnu in betonu; večja v Rožni dolini in manjša v Tacnu. Slednjo so kasneje dopolnili še s kipi iz lesa.

S postavitvijo kipov v javni prostor, kar 26 se jih je skupaj z reliefom na telovadnici študentskega naselja nabralo v petih letih v Rožni dolini in v Tacnu, so se v obeh parkih odprli raznoliki kiparski svetovi mladih umetnikov z začetka 70. let. Nastala je zanimiva forma viva

iz kamna in betona, kateri so se pozneje skozi leta v Rožni dolini pridružili še novi stanovanjski bloki in igrišča študentskega naselja, zaradi česar je bilo potrebno nekatere kipe tudi prestaviti. Vsako leto menjajoči se stanovalci in obiskovalci ter zaposleni v študentskem naselju so se na kipe navadili, jih sprejeli kot samoumeven sestavni del študentskega naselja in počasi, ne da bi se tega sploh zavedali, so kipi začeli izgubljati svoj likovni pomen v prostoru. Sprva svetlejša, razločno vidne kiparsko obdelane površine skulptur so počasi začele prekrivati alge, lišaji, mah in umazanija. Nekateri kipi so se začeli celo posedati in nevarno nagibati. Tudi zato ker so kipi skozi leta postali vedno manj prepoznavni kot kiparska dela, so do neke mere spremenili svojo vlogo. Postali so priročni objekti za prislanjanje koles, posedanje s prijatelji, razkazovanje prekipevajoče mladostne moči s plezanjem in prevračanjem velikih kamnitih gmot, kurjenje in grafite. In nihče ni več prav dobro vedel, kdo in kdaj je te kamnite objekte ustvaril.

Natanko 47 let od prvega študentskega kiparskega simpozija v Rožni dolini v Ljubljani, od 16. junija do 15. septembra 2018, smo v okviru razpisa Študentski inovativni projekti za družbeno korist (ŠIPK) izvedli projekt oživljanja študentske forme vive v Ljubljani. V projektni skupini je poleg mentorja in strokovnih sodelavcev (Uroš Stibilj in Igor Brlek kot predstavnika Javnega zavoda Študentski dom Ljubljana) sodelovalo osem študentov različnih študijskih smeri Univerze v Ljubljani, ki so vsak na svoj način pripomogli k oživljanju študentske forme vive. Študent umetnostne zgodovine na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani (FF UL) Matic Ferlan je uspel sestaviti zaokrožen vpogled v dogajanje na kiparskih simpozijih v Rožni dolini ter pri tem zbrati dragocene podatke o avtorjih in njihovih delih, kar ni bila enostavna naloga, saj arhiv simpozijev nikoli ni bil voden niti ni bil izdelan popis del. Zgodovinski podatki so precej razpršeni in nepopolni, zato so bila v pomoč tudi pričevanja sodelujočih na nekdanjih kiparskih simpozijih. Študentki konserviranja in

restavriranja likovnih del na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje na Univerzi v Ljubljani (ALUO UL) Lara Skukan in Ana Sterle sta naredili obsežen popis stanja ohranjenosti in ogroženosti kipov form viv v Rožni dolini in v Tacnu z ustrezno fotografsko in grafično dokumentacijo ter nato izvedli še čiščenje dveh kipov v študentskem naselju. Na osnovi popisa stanja in poskusnega čiščenja sta izdelali program konserviranja-restavriranja in rednega vzdrževanja kipov kot koristno vodilo in priporočilo za skrbnike forme vive. Po konserviranju-restavriranju in z rednim vzdrževanjem bodo kipi zagotovo spet bolj opazni, in upamo, da bo sčasoma tudi odnos stanovalcev naselja in drugih do kipov postal bolj spoštljiv. Dva očiščena kipa pred upravno stavbo Študentskega doma Ljubljana sta prav izrazito oživela in predstavljata dober zgled za nadaljnje posege. Študentska forma viva pa je hkrati doživela oživitev tudi pri bloku številka 5 s postavitvijo dveh novih kipov študentk kiparstva na ALUO UL: kipom Maje Bojanić z naslovom *Ostanek* in kipom

Doroteje Erhatič z naslovom *Koliko embalaže*. Prispevali sta tudi opis svojih del in zanimivo likovno analizo dveh očiščenih kipov. Nova kipa sta bila ustvarjena iz različnih kamnin in betona. Žal se je kmalu po nastanku na betonskem kipu pojavil velik moder grafit, kar ponovno kaže na nespoštljiv odnos do likovnih del. Menim, da je pomembno, da že predšolski otroci sproščeno in igrivo stopajo v svet umetniškega ustvarjanja, likovne umetnosti in likovne dediščine, da bodo kasneje umetnost bolje prepoznavali, cenili in čutili. S tem namenom in tudi zato, da otroke seznanimo z likovnimi deli na prostem v njihovi okolici, smo v okviru projekta organizirali kiparske delavnice za otroke iz okoliških vrtcev. Na delavnici so otroci pod vodstvom študentk predšolske vzgoje na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani (PeF UL) Karin Gogala in Anite Perko najprej skozi privlačno škratjo pot spoznavali raznolike kipe v parku ter nato po navdihu sprehoda na papirju in v glini ustvarjali svoje kiparske umetnine, ki so jih potem postavili na prostem kot malo otroško formo vivo.

Za boljšo prepoznavnost študentske forme vive smo si zamislili tudi informativne table. Glavni podatki o formi vivi bodo predvidoma predstavljeni na oblikovno privlačnih informativnih tablah, ki jih je zasnovala študentka grafičnega oblikovanja ALUO UL Sara Bezovšek, in bodo dostopne na več vstopnih točkah v študentsko naselje. Tako bo lahko vsak že ob vstopu v naselje izvedel nekaj osnovnih podatkov o študentski formi vivi. Oblikovala je tudi napise za postavitev ob kipih in publikacijo o študentski formi vivi, objavljeno na spletu. V publikaciji sta predstavljena tudi javni zavod Študentski dom Ljubljana in njihov študentski vrtec, slednji kot prispevek študentk predšolske vzgoje.

Zemljevida s kipi v Rožni dolini in Tacnu

Sara Bezovšek

Slika 1:
Zemljevid študentskega
naselja v Rožni dolini v
Ljubljani s kipi forme vive
(vir: Sara Bezovšek, 2018)

Slika 2:
Zemljevid Policijske
akademije v Tacnu s
kamnitimi kipi forme vive
(vir: Sara Bezovšek, 2018)

Od ambicioznega eksperimenta do bogatega parka skulptur: Študentska forma viva v Rožni dolini v Ljubljani

Matic Ferlan

Med letoma 1971 in 1975 se je na območju študentskega naselja v ljubljanski Rožni dolini odvilo pet edicij kiparskih simpozijev študentov jugoslovanskih umetniških akademij. Povod za organizacijo zanimivega projekta, ki je sčasoma posvojil ime *Študentska forma viva*, je bil podan že sredi šestdesetih let, ko je bila v zeleno okolje študentskih blokov postavljena prva skulptura. **Branko Koneski**, študent višjega letnika slabi dve desetletji stare ljubljanske Akademije upodabljaajočih umetnosti (današnje Akademije za likovno umetnost in oblikovanje), je v sodelovanju z Zavodom študentskih domov v zelen okoliš študentskega vrveža pod Rožnikom postavil svojo marmorno skulpturo (sl. 1). Jutranjim zamudnikom na predavanja, ki so tekli mimo doma številka 1, je predstavljala lep začetek dneva, večernim družbam pa eno od priljubljenih lokacij za kratkočassenje. Le nekaj let kasneje je tudi Koneskijev kip dobil družbo. Precej številno družbo.

Turbulentni časi druge polovice šestdesetih let so 1968 pripeljali do znamenitih študentskih

protestov. Ti so s seboj prinesli marsikatero spremembo in novosti, med drugim se iz kleti doma številka 8 v študentskem naselju začne oglašati Radio Študent. Napolnjeni z novo energijo, ki so jo prinesli protesti, so v Študentskem kulturnem društvu Forum (eni od predhodnic današnje Študentske organizacije Univerze v Ljubljani), ki je skrbela za organizacijo obštudijskega življenja v naselju, pričeli s pripravami na večji projekt, da bi oplemenitili okolje naselja pod mestnim gozdom. Poleg tega so organizirali tudi razne razstave, gledališke predstave (med drugim je ravno Forum ustanovil gledališki studio Vetrnica), glasbene dogodke, literarne nastope, po mnenju takratnega Mladininega novinarja Nika Gorišiča pa so imeli tudi najboljšo študentsko diskoteko. Splošno odobravanje postavitve Koneskijevega kipa jih je prepričalo, da so pričeli z organizacijo cikla kiparskih simpozijev. Ker forme vive v tem času po Jugoslaviji rastejo kot gobe po dežju (Ivanjica, Maribor, Korčula, Zrenjanin, Ravne na Koroškem, Seča pri Portorožu, Kostanjevica na Krki, Štanjel ...),

so se lahko brez težav posvetovali z organizatorji drugih form viv. Organizacija je stekla in leta 1971 je bil prirejen prvi kiparski simpozij. Kljub stalnim finančnim težavam je bila prva skrb organizatorjev zagotoviti karseda pošten in transparenten potek dela. Vsako leto – z izjemo leta 1975 – je z njimi sodelovala *ad hoc* vzpostavljena strokovna žirija, ki so jo sestavljala znana imena, kot so: Aleksander Bassin, Špelca Čopič, Zdenko Kalin, Vladimir Filipič, Drago Tršar in drugi. Simpoziji stečejo, forma viva se rojeva, in ko se je Radio Študent iz svoje prvotne kletne lokacije preselil v šesto in sedmo nadstropje doma številka 14, ima na okoliških zelenicah pogled na 22 zanimivih skulptur.

Leta 1971 so med vsemi prijavljenimi umetniki za sodelovanje na simpoziju izbrali **Vojka Štuhca**, **Nevenko Kraigher** in **Borisa Prokofjeva** z ljubljanske likovne akademije ter **Tomislava Todorovića** in **Andrijo Vasiljevića** z beograjske. Ker je bil Forum neprofitna organizacija, ni imel ravno veliko sredstev, zato so jim pri organizaciji simpozija

gmotno pomagali Ljubljanski študentski domovi, Skupščina mesta Ljubljana, Republiški sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti, Skupščina občine Ljubljana – Vič ter gradbeno podjetje SGP Grosuplje, ki daruje material. Kljub finančnim težavam so organizatorji želeli udeležencem zagotoviti karseda udobno bivanje in pravične pogoje dela – vsi so imeli možnost brezplačnega bivanja, dnevno plačilo, projektno nagradno plačilo ob koncu simpozija (2.000 dinarjev), poleg tega so jim plačali ves material, pri čemer naj opozorim, da je kubični meter bihacita stal 1.500 dinarjev, kar je v tistem času predstavljalo sorazmerno veliko denarja. Ker je prvo srečanje mladih kiparjev trajalo od 15. julija do 15. septembra, so morali kiparji, kot je to pogosto na kiparskih simpozijih, delati v največji poletni vročini. Zaradi tega so organizatorji vsem kiparjem izdelali improvizirane strehe nad prostorom, kjer so ustvarjali (sl. 2), ves čas pa so imeli na voljo tudi pomoč osebja ter stanovalcev študentskih domov. Med drugim so organizatorji izdali katalog z zelo informativni

teksti Aleksandra Bassina, tisti čas tajnika ljubljanske likovne akademije.

Vseh pet umetnikov in tudi vsi nadaljnji, ki so na simpozijih sodelovali v naslednjih letih, so delali z bosanskih bihacitom, edinole Štuhec je svojo *Alenko* (sl. 3 | sl. 4 | sl. 5) vлил iz betona. *Alenka* predstavlja izrazito klasičen motiv ženskega akta, ki se v prihajajočih letih v naselju ponovi še nekajkrat. V Štuhečevem kipu lahko zaznamo nekaj estetike Savinška, ki je umrl skoraj točno 10 let pred postavitvijo tega kipa (poleti 1961), poleg tega pa v bližini, pred današnjim Gozdarskim inštitutom, že od takrat stoji tudi njegov kip *Drvar*. Nevenka Kraigher na zelo subtilen način nakazuje problem gibanja v kamnu (s čimer se je nekaj let pozneje med drugim ukvarjal tudi Peter Mali), kar doseže z oglatim delom svoje skulpture *Rojstvo energije*, ki jo v notranjosti spremlja fino klesani okroglasti del (sl. 6 | sl. 7 | sl. 8 | sl. 9 | sl. 10). Boris Prokofjev, ki je v neposredni bližini že asistiral Stojanu Batiču v njegovem ateljeju na Svetčevi ulici, se je

odločil za preprosto skulpturo z jasnim sporočilom. Izdelal je podobo velikega ključa (sl. 11 | sl. 12 | sl. 13), ki ga je umestil ob glavni vhod v naselje (s Ceste 27. aprila). Andrija Vasiljević se je svojega dela lotil zelo sodobno. Tako kot Štuhec je tudi sam vzel kanonično idejo ženskega telesa, a jo je abstrahirал v zanimivo smer – opazimo namreč jasne falične indice. S svojim *Torzom* (sl. 14 | sl. 15 | sl. 16) je sledil sočasnim kiparskim trendom jugoslovanske umetnosti, glede na uporabljene formalne prijeme pa je zagotovo poznal tudi dela, ki so nastajala na drugih simpozijih v šestdesetih oziroma sedemdesetih letih. Drugi Beograjčan, Tomislav Todorović, je napravil nadvse zanimivo dvodelno skulpturo – nekdanj enotno gmoto je razbil na dva neenaka dela, ki sta med seboj povezana le minimalno. Ločitev obeh delov je prikazana zelo dinamično: kot da je kamen ravnokar počil in se je ustvarila razpoka (sl. 17 | sl. 18 | sl. 19 | sl. 20).

Za leto 1972 je v arhivih dostopnih najmanj virov, tako da smo imeli pri kontekstualizaciji dogajanja kar

nekaj težav. Še vedno se poroča o finančnih težavah, popolnoma vsi sodelujoči pa izpostavijo precej pesimističen pogled na položaj umetnosti tistega časa. Vsi menijo, da so dogodki, kot je ta simpozij, ena redkih priložnosti, kjer lahko mladi sploh predstavijo svoja dela. Kiparji imajo (po mnenju udeležencev) največje težave, in to zaradi ogromnega števila slikarjev na sceni, ki so v tistem času preprosto »bolj popularni« kot kiparji. Zanimivo pa je, da večina (že takrat) izpostavlja odsotnost kvalitetne likovne kritike pri nas in sočasno njeno veliko moč in vpliv, ki jo (lahko) ima na umetnike. Strokovna žirija je izmed vseh prijavljenih na simpozij povabila **Ljuba de Karino**, **Andreja Grošlja** ter **Mileta Jevtića** iz Ljubljane, **Mihajla Štebiha** iz Zagreba in **Nikola Vukosavljevića** iz Beograda. Simpozij je bil tistega leta skrajšan za 14 dni, trajal pa je od 15. julija do 1. septembra.

Mihajl Štebih je že pred ljubljanskim sodeloval na treh jugoslovanskih simpozijih. V svojem delu je upodobil tradicionalen motiv, ki ima po več starih

civilizacijah različen, a vedno ikonografsko zelo bogat pomen. Hrvaški kiparski up je v bosanski kamen izklesal *Falus v erekciji* (sl. 21 | sl. 22). Sam je dejal, da je za to skulpturo štiri leta natančno preučeval spolni akt in prišel do zaključka, da je ravno ta motiv najbolj kiparska forma človeškega telesa. Mile Jevtić, ljubljanski študent, sicer iz glavnega mesta srbskega Kolubarskega okraja Valjeva, je ob svoji *Abstrakciji* (sl. 23 | sl. 24 | sl. 25) razvil celostno idejo o percipiranju plastike. Tristopenjski model na najnižji ravni dojemanja skulpturo obravnava kot igračo, na drugi stopnji se interpretira zgolj koncept in materijo malce zanemari, najvišja raven dojemanja pa zajema intelektualno sprejemanje dela v asociacijah. Umetnik, ki je na simpoziju sodeloval največkrat (1972, 1973 in 1975), pravi, da laiki abstrakcijo razumejo kot abstrakcijo, intelektualci pa v njej prvenstveno vidijo mnogoterost asociacij. Andrej Grošelj, podobno kot že Vojko Štuhec leto prej, je izdelal ležeč ženski akt. Ženska roki stika nad glavo v nekakšno skledasto obliko, ki je tekom

zgodovine »opravljala« že marsikatero dodatno funkcijo – od pepelnika do prostora za gorišče (sl. 26). Rečan Ljubo de Karina je bil, nekaj mesecev preden je v Rožno dolino postavil svojo sarkofagasto skulpturo, nagrajen s študentsko Prešernovo nagrado za kiparstvo. Kiparsko nadvse spreten de Karina v enem šesttinskem kosu apnenca lepo združi gmoto z gracilno izklesanimi linijami, ki kipu dajejo življenjsko noto (sl. 27). Nikola Vukosaljević iz beogradske akademije, kasneje celo njen dekan, je izdelal veliko mravljo (sl. 28), nekoliko zvito samo vaze, kakor da se pripravlja na skok s podstavka. Morda ironično, zagotovo pa žalostno – huligani so pred nekaj leti skulpturo poškodovali in staknili z njenega podstavka; mravlja je torej res odskočila v travo (sl. 29).

Leta 1973 je kiparski simpozij trajal zgolj en mesec – od 1. avgusta do 1. septembra. Kljub temu da so organizatorji to leto povabilo naslovili tudi na češkoslovaške študente likovne umetnosti, odziva z njihove strani ni bilo. S svojimi deli so bili nato izbrani **Jakov**

Brdar, Peter Mali in Mile Jevtić z ljubljanske ter **Mice Popčev Egeac** in **Dušan Marković** z beogradske akademije. Ker je bil simpozij iz leta v leto dražji (edicija 1973 je presegla 5.000.000 jugoslovanskih dinarjev), so organizatorji skušali najti nove rešitve, kako formo vivo rešiti pred propadom. Finančno pomoč so iskali ne samo v Ljubljani, ampak tudi v večini večjih slovenskih mest in delovnih organizacijah. V zameno za denarno spodbudo so mestu oziroma organizaciji nameravali podariti enega od kipov, izdelanih na simpoziju. Odziv se je pokazal šele naslednje leto, simpozij 1973 pa je moral v celoti financirati Forum sam, saj so vsi prejšnji sponzorji od sodelovanja odstopili. Organizatorji so izoblikovali načrte, kako popularizirati park skulptur pod Rožnikom: natisnili so kataloge, koledarje in plakate. Je pa bilo to leto tudi prvo (in zadnje), ko so se organizatorji povezali s študenti arhitekture, ki so umetnikom glede na predložene skice, makete ter glede na opravljene pogovore, določili prostor, kjer bo njihov kip stal. Danes so štirje od petih kipov

postavljeni v isti liniji ob domu številka 1, Jevtičeva *Pljuča* pa na drugi strani stavbe. Točne lokacije posameznih kipov iz tega leta ne poznamo, vemo samo, da je *Prst* glede na dostopno fotografsko gradivo prvotno stal nekje drugje. Iz tega bi lahko sklepali, da so premaknili tudi katero od ostalih skulptur.

Jakov Brdar je na simpoziju leta 1973 izdelal zagotovo eno bolj znanih skulptur iz študentske forme vive – *Pollex (Prst)* (sl. 30 | sl. 31 | sl. 32 | sl. 33 | sl. 34). Ko so novinarji Dnevnika takrat spraševali o njegovi skulpturi, je dejal, da je v osnovi želel raziskati vertikalo prsta in da se sporočilo, ki ga ta nosi, dodobra staplja v študentsko življenje v naselju, Aleksander Bassin pa je o delu zapisal, da skulptura funkcionira kot anonimno obeležje. Beograjčan Dušan Marković je iz velike kamnite gmote izklesal *Nedoumljivost hoje* (sl. 35 | sl. 36 | sl. 37 | sl. 38) – po kvaliteti zagotovo eno boljših skulptur v naselju in tudi eno najpogostejše reproduciranih. Ne samo da je za svojo skulpturo napravil kompleksne, več let

trajajoče študije čisto tehnične narave, pridal ji je tudi bogat ikonografski program. Ob skulpturi je napravil tudi visok kamnit portal, ki predstavlja idejo odprtosti in svobode, a hkrati zaprtosti in omejevanja. Kamnitih vrat, za katera je bilo sprva mišljeno, da usmerjajo gledalca h kontempliranju hoje (in njene nedoumljivosti), danes žal ni več ob Markovičevi skulpturi. Mile Jevtić je bil ponovno izbran na natečaju. Še vedno se je ukvarjal z raziskovanjem abstraktne forme, ki v različnih ljudeh vzbuja različne asociacije, le da je tokrat temu pridal še ekološko nit. Kot odziv na vedno večje onesnaževanje zraka je izdelal pljuča, ki se stapljajo z listi (sl. 39 | sl. 40 | sl. 41). Mice Popčev Egeac se je, podobno kot Mihajl Štebih, ki je na simpoziju sodeloval leto prej, precej poglobil v raziskovanje starih civilizacij. Izdelal je namreč veliko skulpturo *Mumije* (sl. 42 | sl. 43), ki po njegovih besedah združuje organsko z neorganskim. Peter Mali je svoje *Valovanje* (sl. 44 | sl. 45 | sl. 46 | sl. 47) postavil tik ob Popčevo, z njim pa raziskuje upodabljanje gibanja v statični

formi, kot je kamniti blok. Te ideje, se v sedemdesetih letih loteva več slovenskih kiparjev (na primer Batič in Tršar, na prvi ediciji simpozija pa tudi Nevenka Kraigher).

Na prehodu v leto 1974 se v kulturno-likovnih komitejih študentske organizacije Forum zamenja vodstvo, ki med drugim napravi tudi premišljen letni delovni načrt s finančno konstrukcijo. Po popolnem izpadu vseh sponzorskih sredstev v letu poprej, so to leto pridobili le delno sofinanciranje za formo vivo medtem ko je del stroškov kril Forum sam iz vstopnin na plese in zabave. Tega leta so bili za sodelovanje na simpoziju izjemoma izbrani samo štirje mladi kiparji: **Duba Sambolec** in **Lujo Vodopivec** iz Ljubljane ter **Milun Anđelković** in **Tomislav Todorović** iz Beograda. Simpozij se je zopet odvijal sredi največje pripeke, le da je bilo tega leta prisotnih tudi rekordno malo stanujočih v domovih, zato so vsi kiparji v intervjujih izpostavljali, da jih bolj kot sonce moti samota. Konec koncev je bil cel smisel izdelovanja skulptur in situ ravno v tem, da bi naključni

mimoidoči lahko spremljali proces. O razpoloženju te edicije kiparskega simpozija je v katalogu sploh lepo zapisal Aleksander Bassin: *»Udeležba štirih kiparjev, študentov beograjske in ljubljanske likovne akademije, je navidez skromna. Toda dejstvo, da dvoje letos nastalih del že nahajamo v parku šolskega centra za strokovno izobraževanje delavcev v organih za notranje zadeve, potem ko je prišlo do uspešnega dogovora med šolskim centrom oziroma republiškim sekretariatom za notranje zadeve in Forumom, govori za novo vrednotenje, za zaupanje, ki ga izkazujemo mlademu likovnemu ustvarjalcu. [...] Manj eksperimentiranja, pač pa osvajanje izrazito kiparske govorice, polne ustvarjalnega nemira – to je skupni in pomembni imenovalec srečanja kiparjev, študentov v Ljubljani 1974.«* (Študentski kiparski simpozij Ljubljana 1974. Forum, Ljubljana 1974.)

Po besedah Nika Goršiča, ki je bil v tistih časih Mladinin novinar za kulturno redakcijo, je ena boljših skulptur v naselju *Ženski torzo*

Duba Sambolec (sl. 48 | sl. 49 | sl. 50 | sl. 51 | sl. 52). Za kip, ki v svoji realistično koncipirani figuri kar nekoliko izstopa med ostalimi v naselju, avtorica pravi, da predstavlja njen trenutni slog. V abstraktnejše vode ni želela iti, saj bi s tem prehitevala samo sebe (v tem času je bila še v rosnem tretjem letniku). Ta skulptura je ena od štirih, ki jih je po dogovoru z organizatorji že takoj odkupila tacenska Policijska akademija, na dvorišču katere stojijo še danes. Druga taka skulptura je *Kompozicija* Tomislava Todorovića (sl. 52 | sl. 53 | sl. 54 | sl. 55). Beograjčan je imel v tistem času za seboj že lepo število razstav in nagrad, sodeloval je tudi na simpoziju dve leti prej. V svoji skulpturi je želel z res preprostimi potezami izraziti napetost, dogajanje, erotiko – precej klasične ideje, ki po kiparjevem mnenju vedno bolj izginjajo. Sam je pravil, da je bil čas sedemdesetih najbolj nervozen – vse je bilo v konceptih, ničesar konkretnega se ni več dogajalo. Zagotovo zelo konkretno pa je delo še ene takrat vzhajajoče zvezde – Miluna Anđelkovića. Brkati

Srb se je lahko že v času študija lahko pohvalil s tem, da je bolj kot ne živel od svojega kiparstva – njegova dela so bila med drugim v lasti precej pomembnih mož (predsedniki držav, znani operni solisti, drugi kulturniki ...), kar je zagotovo precej izjemen dosežek. Nikoli sicer ni bil oboževalec kamna, a je svoj *Duel* (sl. 56 | sl. 57 | sl. 58) vseeno izklesal precej dobro. Z njim je naslovil že kar arhaično idejo povezave med moškim in žensko. Lujo Vodopivec je v svoji skulpturi zajel podoben motiv, kot smo ga lahko videli pri Anđelkoviću. Izredno kvalitetno je namreč upodobil par – moško in žensko celoto, ki sta sprijeta v masivnem kubusu, njune specifične pa definirajo zgolj subtilni ritmični poudarki (sl. 59 | sl. 60). Kipar je do mase resnično pristopil spoštljivo – sam je dejal, da mu je bilo kar nekoliko žal, ko ga je začel rezati, in ga je tako želel odstraniti čim manj. To je v svojem komentarju lepo zajela tudi Duba Sambolec: *»Dokler ne delaš v kamnu, ne veš, kaj je to. Cvikaš pred maso. To je avantura!«* (Niko Goršič, Sonata v kamnu, *Mladina*, 38, 1974, pp. 10–11.)

Leta 1975 je študentska forma viva v Rožni dolini začela zbujati že večje zanimanje strokovne javnosti. Tudi v časopisih in revijah je vedno pogosteje opisana kot zelo pozitiven element, ki plemeniti okolje in prebivalce študentskih domov ter druge mimoidoče spodbuja k razmišljanju o likovni umetnosti. Forum je to leto simpozij organiziral v sodelovanju s Šolo za miličnike kadete v Tacnu, z Ljubljansko kulturno skupnostjo in Zavodom študentskih domov. Tudi natečajna politika se je nekoliko spremenila, saj o izbranih avtorjih ni več odločal *ad hoc* vzpostavljen organ, marveč so posamezne likovne akademije po Jugoslaviji po svojih poteh izbrale študente, ki jih bodo zastopali na simpoziju. Od petih izbranih kiparjev **Mirjam Zupančič** in **Mile Jevtić** prihajata iz ljubljanske, **Velimir Karavelić** iz prištinske, **Mice Popčev Egeac** iz beograjske, **Milan Čeranić** pa iz sarajevske likovne akademije. Tudi iz te edicije poletnega kiparskega tabora sta dva kipa odromala na zeleni okoliš tacenske policijske šole. Gre za skulpturi Velimirja Karavelića in Mirjam Zupančič.

Mile Jevtić, rekorder v številu nastopov na kiparskem simpoziju, je bil ob svojem tretjem prihodu že akademski kipar. Organizatorji so mu zato ponudili nekoliko drugačno nalogo: namesto obdelave šest ton težkega kamna iz Bihaća mu je dodeljena izdelava reliefov na študentski telovadnici. Svoje delo je razdelil na dve strani – obe prikazujeta študente med športnimi aktivnostmi. Na levi strani je vidnih 7 večjih plošč, na desni pa 45 manjših. Z zanimivim procesom ulivanja je Jevtić ustvaril res pestre, zelo radožive ter jasne podobe različnih športov, v katerih se študenti udeležujejo (sl. 61 | sl. 62). Mirjam Zupančič je že kot študentka za svoje delo prejela univerzitetno Prešernovo nagrado, na simpoziju pa se je predstavila z dvema štirikotnima nizkima piramidama, na katerih sta prikazani množici (sl. 63 | sl. 64 | sl. 65). Njeni skulpturi sta bili že *a priori* namenjeni za policijsko izobraževalno ustanovo v Tacnu, kjer stojita še danes. *Ptica* Velimirja Karavelića (sl. 66), edinega študenta iz Kosova, ki se je predstavil na formi vivi (prištinska akademija je bila

namreč ustanovljena šele nekaj let prej), je prav tako svoj dom takoj po simpoziju našla v Tacnu. Karavelić je želel s svojim delom predstaviti mir in ljubezen, kar tradicionalno simbolizira grlica. Mice Popčev Egeac je že drugič sodeloval na simpoziju in tokrat izdelal zagotovo eno boljših skulptur podrožniške forme vive. Tako kot je že leta 1973 raziskoval stare civilizacije, razne mite in običaje, ga je tudi tokrat zaneslo v to smer. Idejo mumificiranja iz 1973 je združil z idejo kentavra, okoli katere se giblje leta 1975. Skulptura kentavra je namreč upodobljena mumificirano (sl. 67 | sl. 68); sam pravi, da so ga stare civilizacije ter razni obredi začeli fascinirati, ko se je pred leti preselil v beograjsko stanovanje, kjer je nedolgo nazaj nekdo umrl. Od takrat se mu je pogosto sanjalo, kako med vojnama dvigajo trume in trume mumij z dna morja in jih prenašajo v laboratorije. Sam je svoje delo precej zveneče opisal: »Predstavljam surove figure v svoji tragičnosti.« (Boris Višnovec, Izziv mladosti, *Mladina*, 36, 1975.) Zanimivo je tudi, da je to edina skulptura v formi vivi, ki sploh ni

dokončana. Kot je rekel avtor sam, se je nameraval naslednje leto vrniti in kip dokončati, a do tega žal ni nikoli prišlo. Milan Čeranić je prišel iz prav tako izredno mlade akademije – na sarajevski akademiji je bil predstavnik prve generacije študentov, ki so tam zaključili študij. V svojem kipu (sl. 69 | sl. 70) je želel nekako komentirati in predvsem podaljšati idejo mladostne ljubezni. To je želel podaljšati v neskončnost, kar mu je po njegovem lahko ponudil le kamen – izdelal je svoj nagrobnik, ki funkcionira kot podaljšek njega samega. Pri tem je poudarjal, da v tem ni ničesar temačnega, saj želi tudi potem, ko ga ne bo več, vsem mimoidočim nuditi svoj simbolni objem – od tod tudi naslov dela *Objem*.

Po končanih petih edicijah je bil okoliš študentskih domov bogatejši za 20 skulptur, 4 so že takoj romale v Tacen, 2 pa sta nastali mimo uradnega simpozija. To sta že v uvodu omenjena skulptura Branka Koneskega ter skulptura zaenkrat še neznanega avtorja (sl. 71), ki so jo, med drugim, ne dolgo nazaj tudi vandalizirali (sl. 72). V

projektni skupini sicer imamo nekaj domnev o identiteti avtorja, a jih do zdaj še nismo uspeli potrditi z arhivskim gradivom. Kljub temu da so organizatorji želeli kiparski simpozij pod Rožnikom nadaljevati še naprej in pri tem študentom ponuditi v obdelavo še druge materiale, do tega žal nikoli ni prišlo.

S projektno skupino *Študentska forma viva* smo pod okriljem Študentskih inovativnih projektov za družbeno korist poleti 2018 postavili dve novi skulpturi. Gre za betonsko delo Doroteje Erhatic (sl. 73) in kamnito Maje Bojanić (sl. 74); obe sta postavljeni ob domu številka 5. S tem smo se na nek način želeli pokloniti celotni formi vivi, po drugi strani pa odpreti potencialno možnost za nadaljevanje študentskih kiparskih simpozijev.

Slika 1:
Branko Koneski, brez
naslova, ok. 1960, marmor,
250 × 30 × 60, foto: Ana
Sterle, osebni arhiv, 2018.

Slika 2:
Udeleženci prve
edicije simpozija pod
improviziranimi strehami,
vir: *Študentski kiparski
simpozij Ljubljana 1971*,
Ljubljana 1971.

Slika 3:
Vojko Štuhec, *Alenka*, 1971,
beton, 80 × 90 × 90, foto:
Ana Sterle, osebni arhiv,
2017.

Slika 4:
Vojko Štuhec pri delu,
vir: *Študentski kiparski
simpozij Ljubljana 1971*,
Ljubljana 1971.

Slika 5:
Skoraj končana skulptura,
vir: *Študentski kiparski
simpozij Ljubljana 1971*,
Ljubljana 1971.

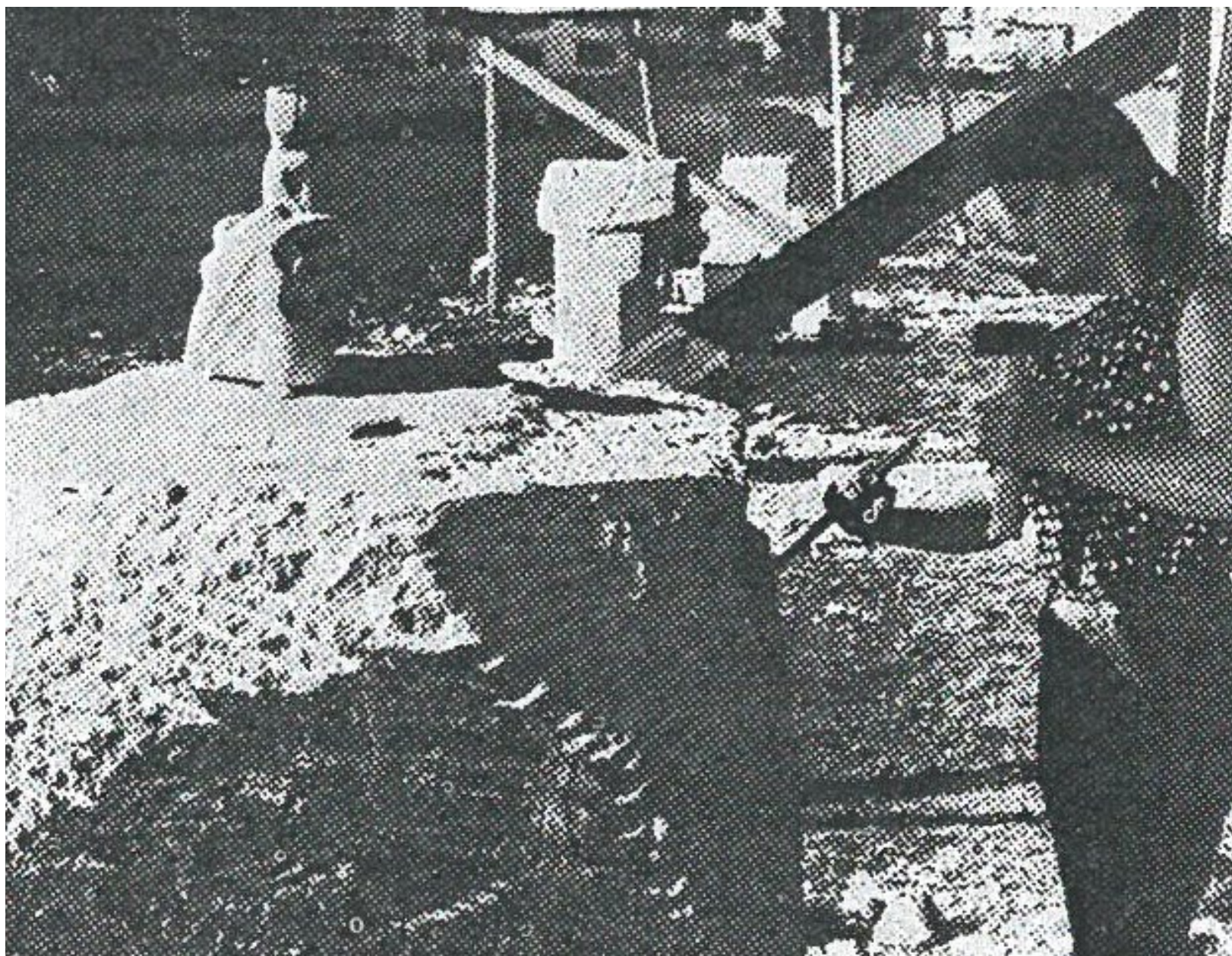

Slika 6:
Nevenka Kraigher, *Rojstvo energije*, 1971, kamen (bihacit), 100 × 100 × 70, foto: Ana Sterle, osebni arhiv, 2017.

Slika 7:
Nevenka pri klesanju,
vir: *Študentski kiparski simpozij Ljubljana 1971*,
Ljubljana 1971.

Slika 8:
Rojstvo energije še brez
podstavka, vir: *Študentski
kiparski simpozij Ljubljana
1971*, Ljubljana 1971.

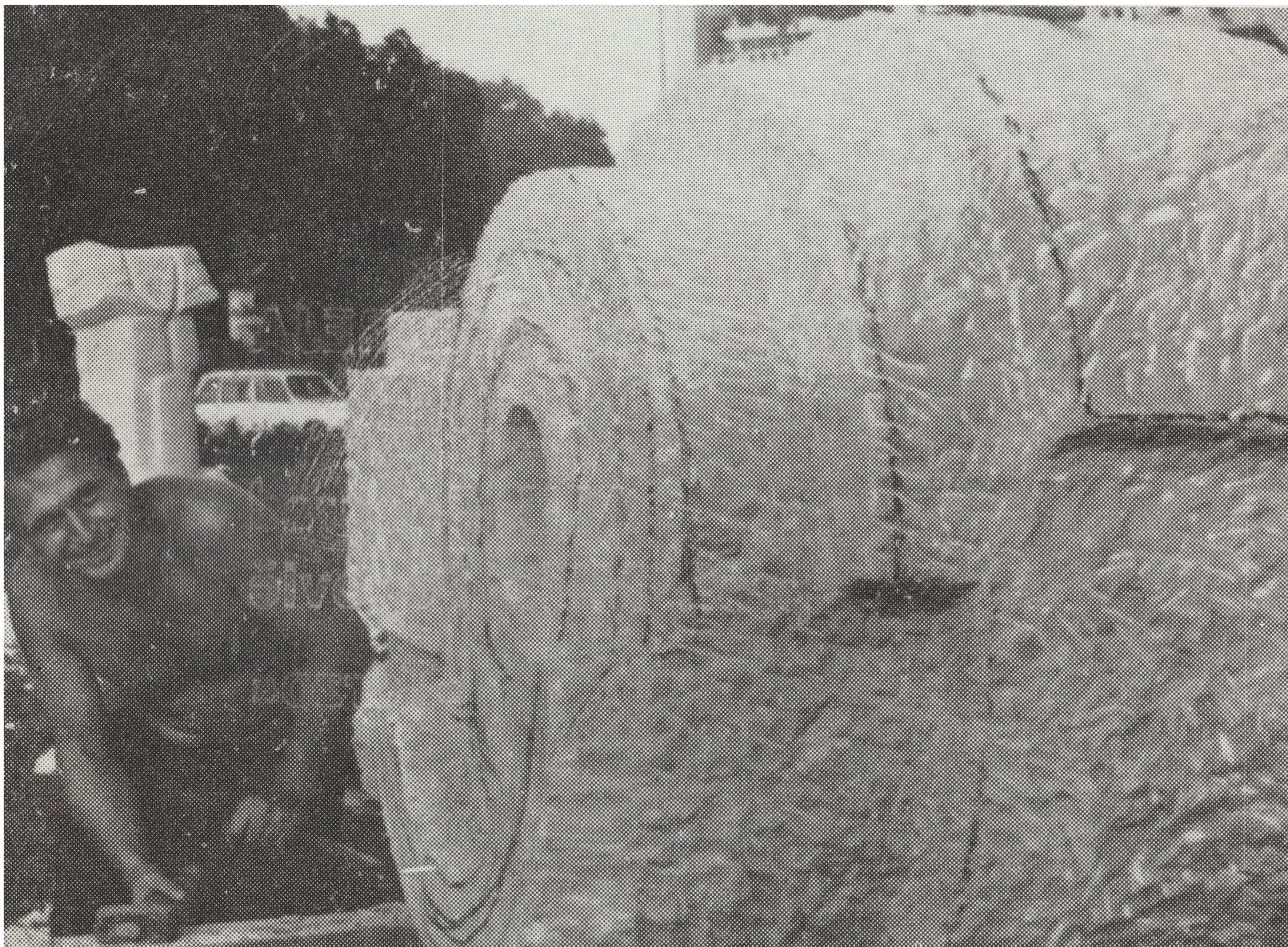
Slika 9:
Nevenka Kraigher pri delu, vir: Peter
Povh, Kiparski simpozij, *Dnevnik*,
XX/216, 1971.

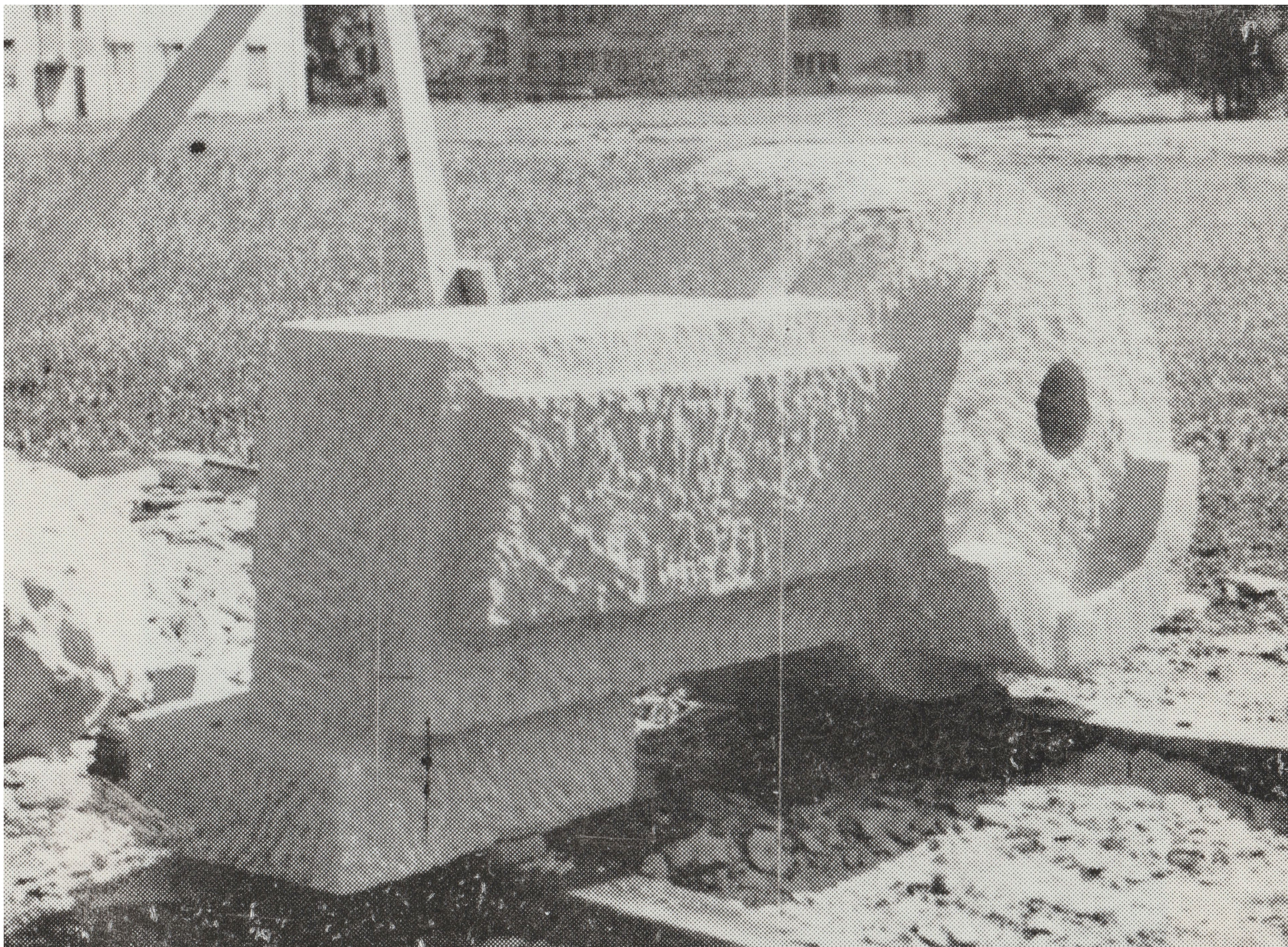
Slika 10:
Nevenka Kraigher pri delu,
vir: [Brez navedbe avtorja],
Študentska forma viva, *Delo*,
XIII/211, 1971.

Slika 11:
Boris Prokofjev, *Ključ*, 1971,
kamen (bihacit), 192 × 96 ×
70, foto: Ana Sterle, osebni
arhiv, 2018.

Slika 12:
Prokofjev med klesanjem,
vir: *Študentski kiparski
simpozij Ljubljana 1971*,
Ljubljana 1971.

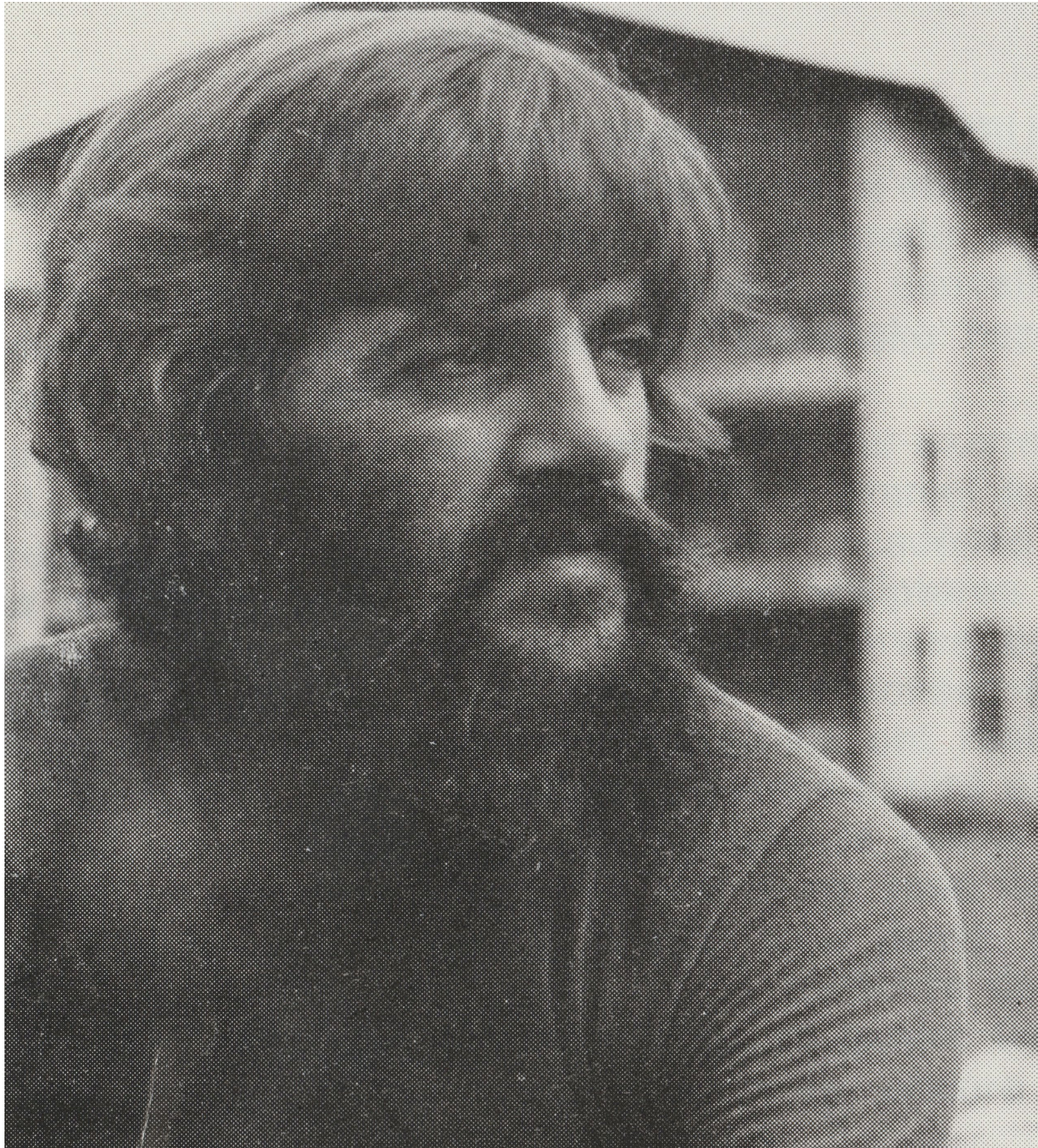
Slika 13: Prokofjevo skoraj dokončano delo,
vir: *Študentski kiparski simpozij Ljubljana 1971*,
Ljubljana 1971.

Slika 14:
Andrija Vasiljević, *Torzo*,
1971, kamen (bihacit),
189 × 71,5 × 100, foto:
Lisa Rode, osebni arhiv,
2017.

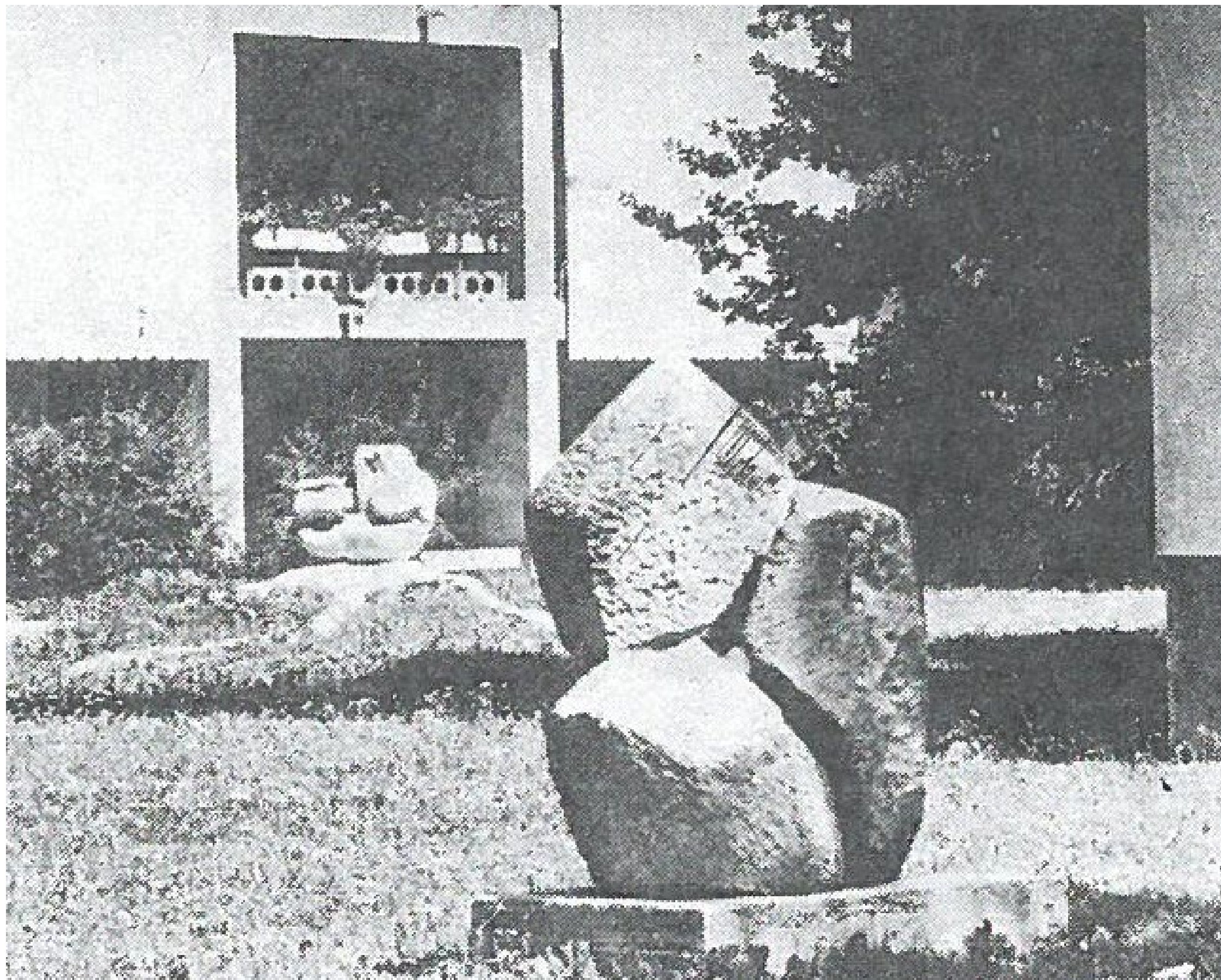
Slika 15:
Vasiljević v Rožni dolini,
vir: *Študentski kiparski
simpozij Ljubljana 1971*,
Ljubljana 1971.

Slika 16:
Torzo na študentskem
simpoziju, vir: *Študentski
kiparski simpozij Ljubljana
1971*, Ljubljana 1971.

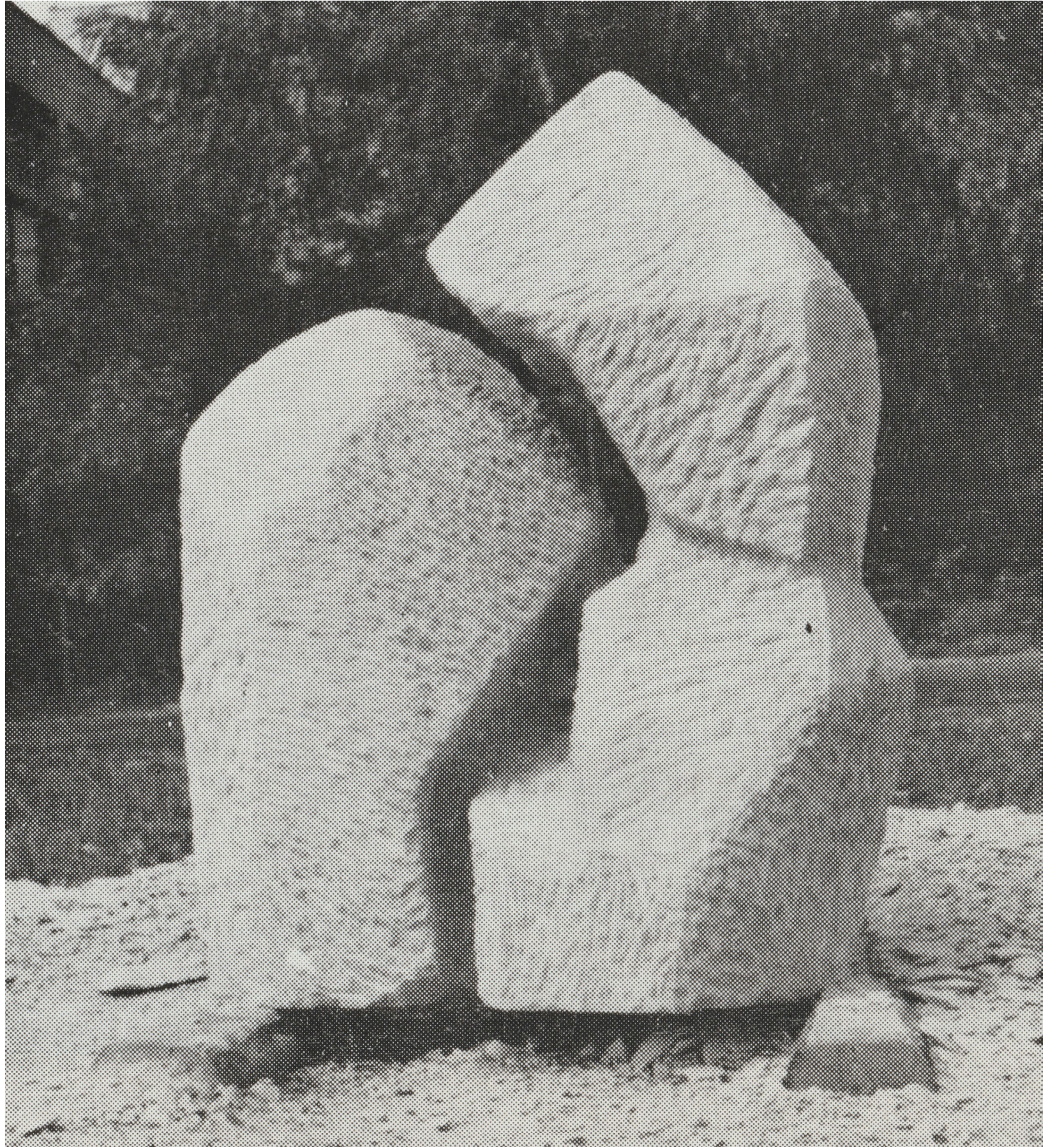
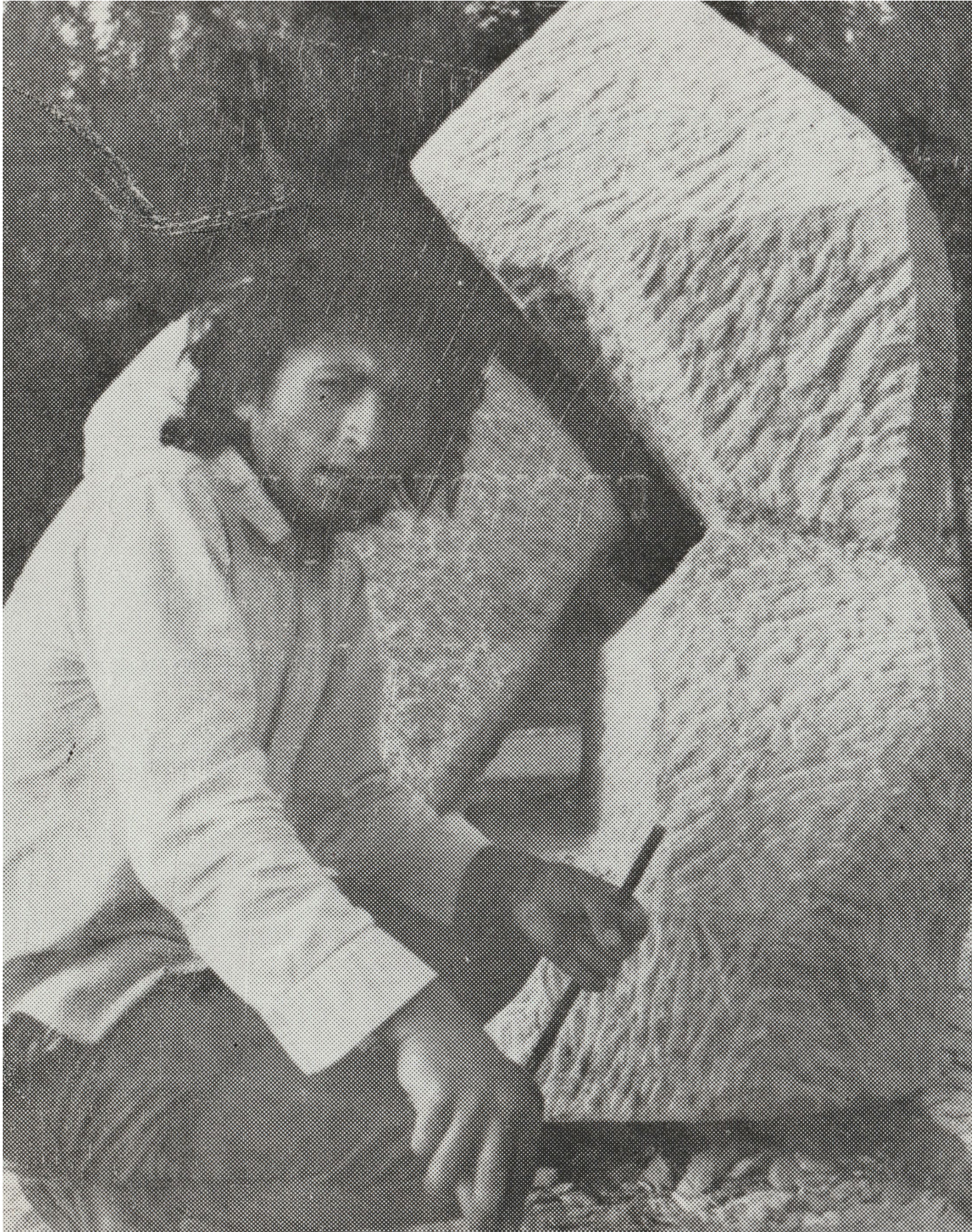
Slika 17:
Tomislav (tudi Vlastimir)
Todorović, *Kompozicija*,
1971, kamen (bihacit),
75 × 120 × 165, foto: Lara
Skukan, osebni arhiv, 2017.

Slika 18:
Todorovičeva skulptura
leta 1974, vir: Niko Goršič,
Sonata v kamnu, *Mladina*,
38, 1974, pp. 10–11.

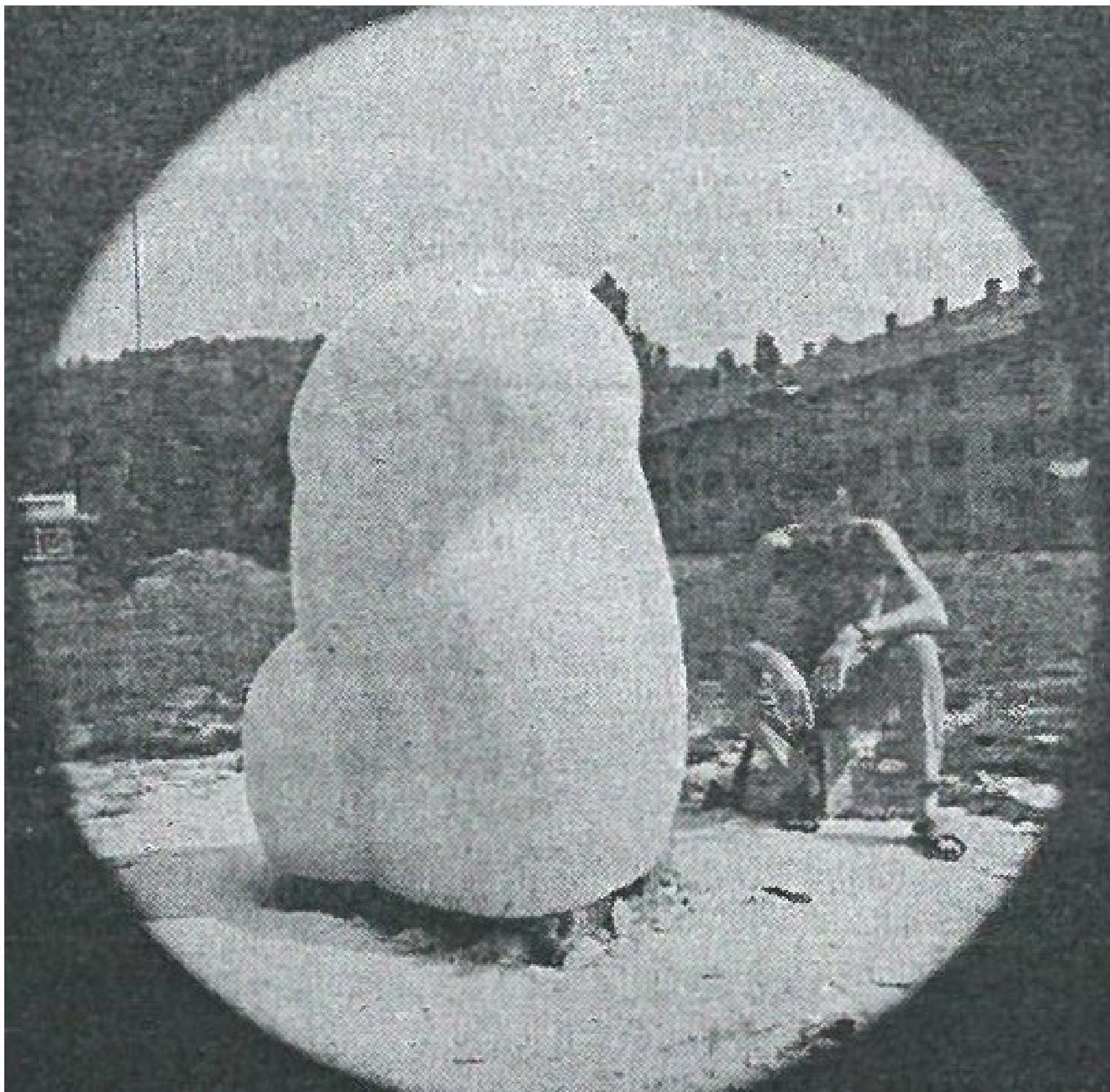
Slika 19:
Kipar med delom,
vir: *Študentski kiparski
simpozij Ljubljana 1971*,
Ljubljana 1971.

Slika 20:
Kompozicija v delu,
vir: *Študentski kiparski
simpozij Ljubljana 1971*,
Ljubljana 1971.

Slika 21:
Mihajl (tudi Mihajlo) Štebih,
Falus v erekciji, 1972, kamen
(bihacit), 180 × 110 × 80,
foto: Lisa Rode, osebni arhiv,
2017.

Slika 22:
Mihajl Štebih s svojo
skulpturo, vir: D. Kladnik,
Umetnost preveč ločena od
življenja, *Dnevnik*, XXI/236,
1972.

Slika 23:
Mile (tudi Milomir) Jevtić,
Abstrakcija, 1972, kamen
(bihacit), 220 × 125 × 100,
foto: Ana Sterle, osebni arhiv,
2018.

Slika 24:
Skulptura Mileta Jevtića,
vir: B. A., Obogatitev
odprtega prostora, *Večer*,
XXIX/211, 1973.

Slika 25:
Mile Jevtić s svojo skulpturo,
vir: D. Kladnik, Umetnost
preveč ločena od življenja,
Dnevnik, XXI/236, 1972.

Slika 26:
Andrej Grošelj, brez naslova,
1972, kamen (bihacit),
100 × 130 × 130, foto: Ana
Sterle, osebni arhiv, 2017.

Slika 27:
Ljubo de Karina (tudi Ljubo
Karin), brez naslova, 1972,
kamen (bihacit), 100 × 180 ×
100, foto: Ana Sterle, osebni
arhiv, 2017.

Slika 28:
Nikola
Vukosavljević,
Mravlja, 1972,
kamen (bihacit),
110 × 50 × 110,
foto: Ana Sterle,
osebni arhiv,
2017.

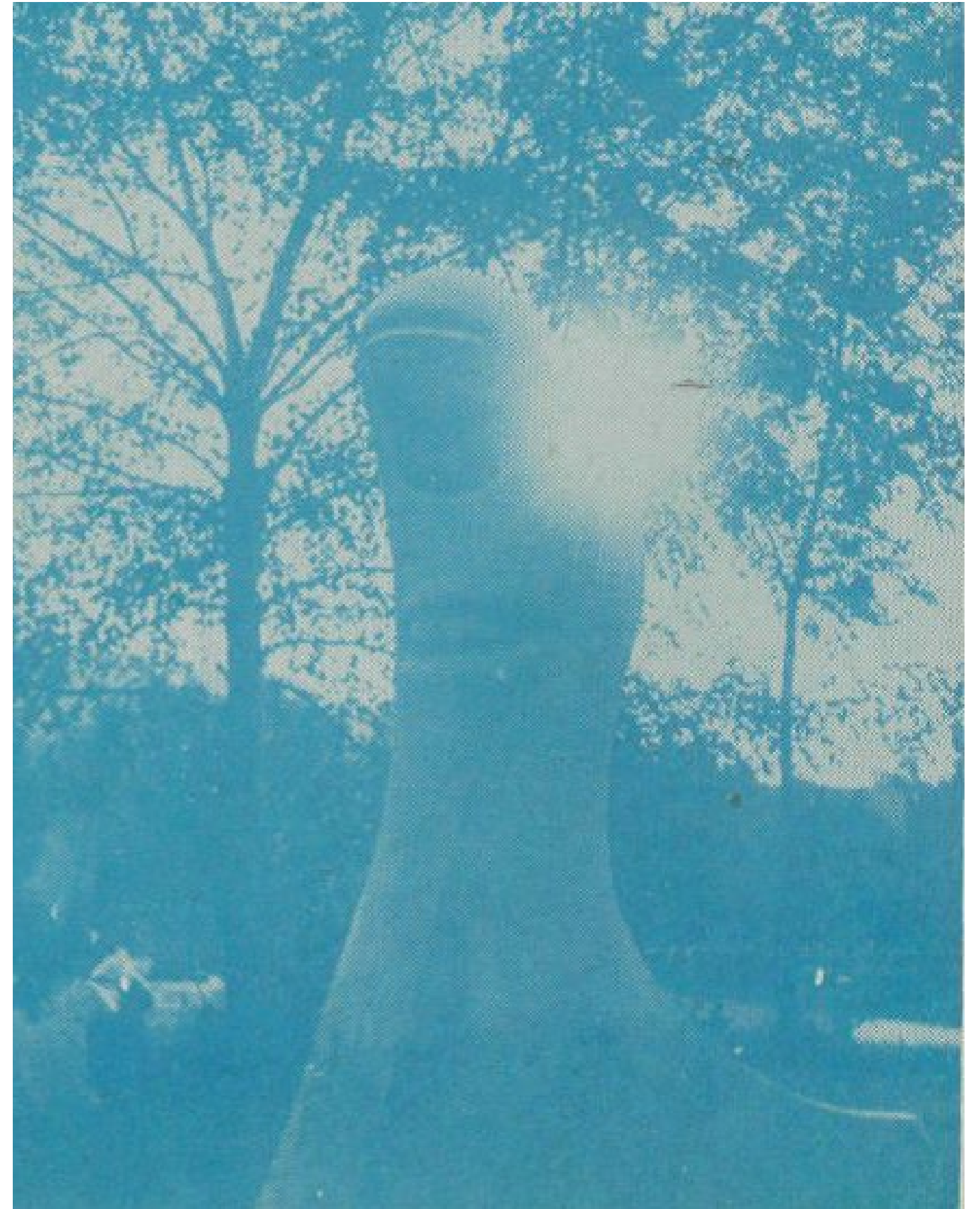
Slika 29:
Prevrnjena
Mravlja,
foto: Blaž Šeme,
osebni arhiv,
2017.

Slika 30:
Jakov (tudi Jakob) Brdar,
Pollex (Prst), 1972, kamen
(bihacit), 100 × 200 × 90,
foto: Lara Skukan, osebni
arhiv, 2017.

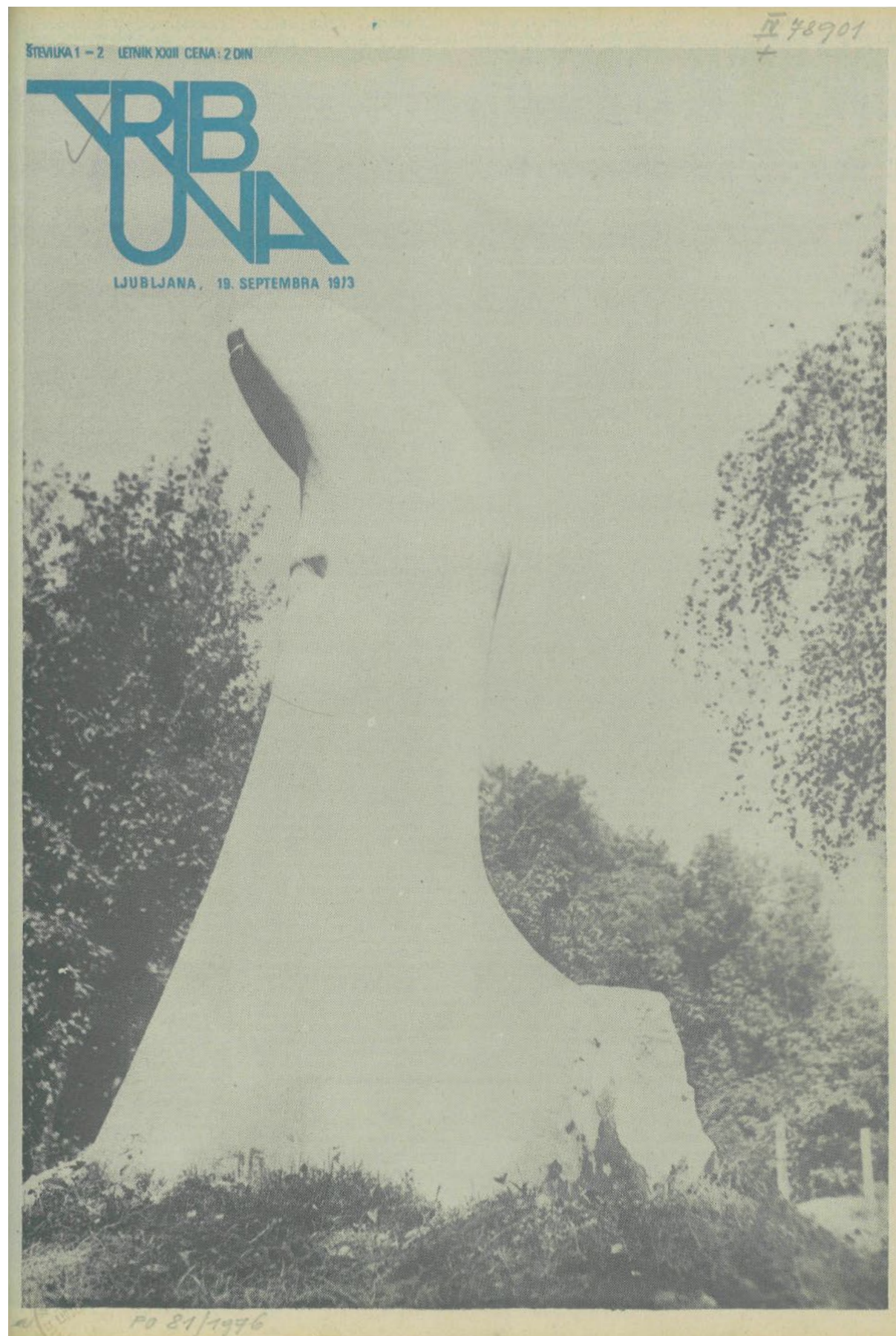
Slika 31:
Pollex v katalogu razstave,
vir: *Študentski kiparski
simpozij Ljubljana 1973*,
Ljubljana 1973.

Slika 32:
Brdarjeva skulptura v
Tribuni, vir: Z. D., *Forma viva*,
Tribuna, 23/1–2, 1973.

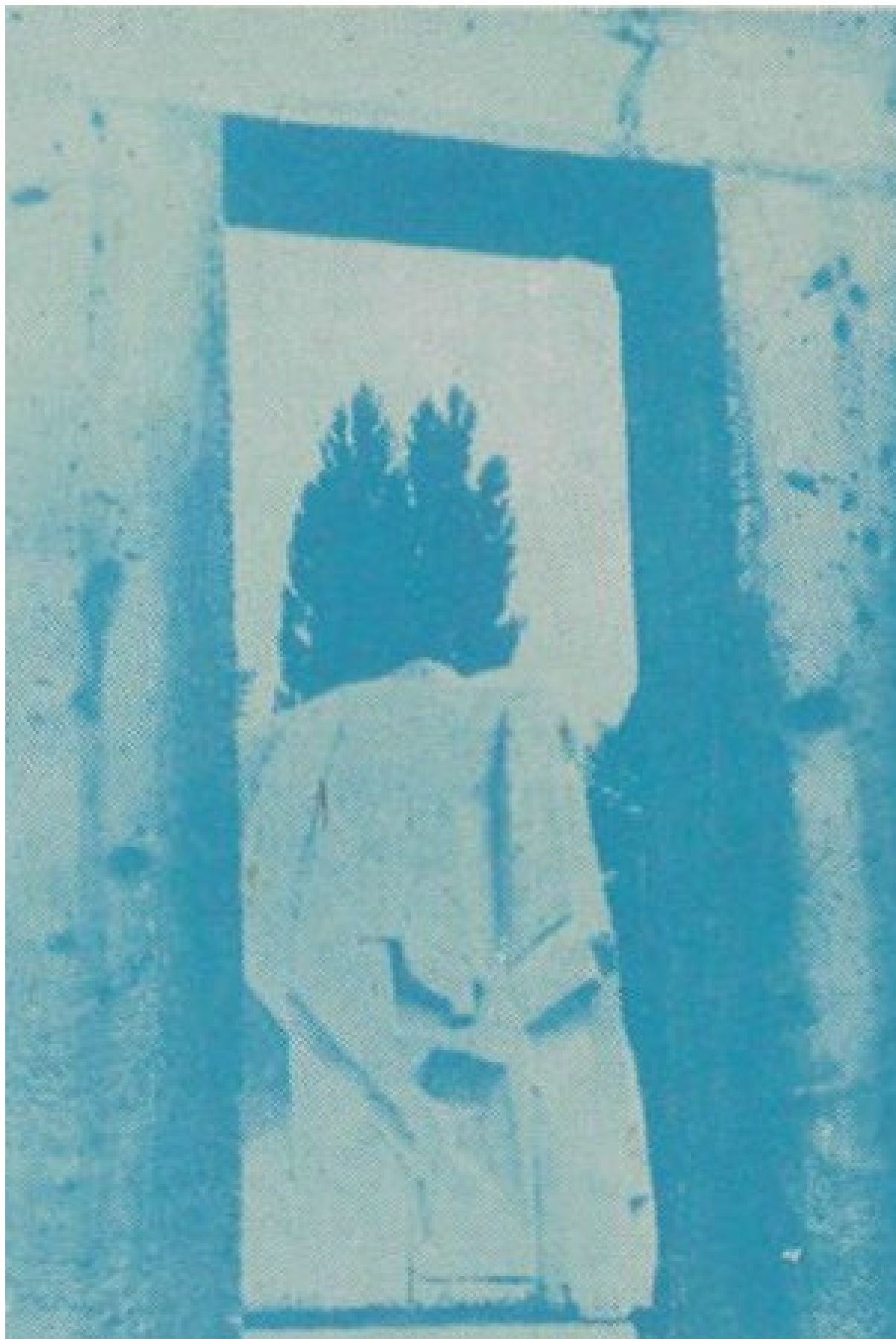
Slika 33:
Brdarjeva skulptura je
bila vedno ena od atrakcij
študentskega naselja,
vir: D. A., Forma viva v
študentskem naselju,
Dnevnik, XXII/233, 1973.

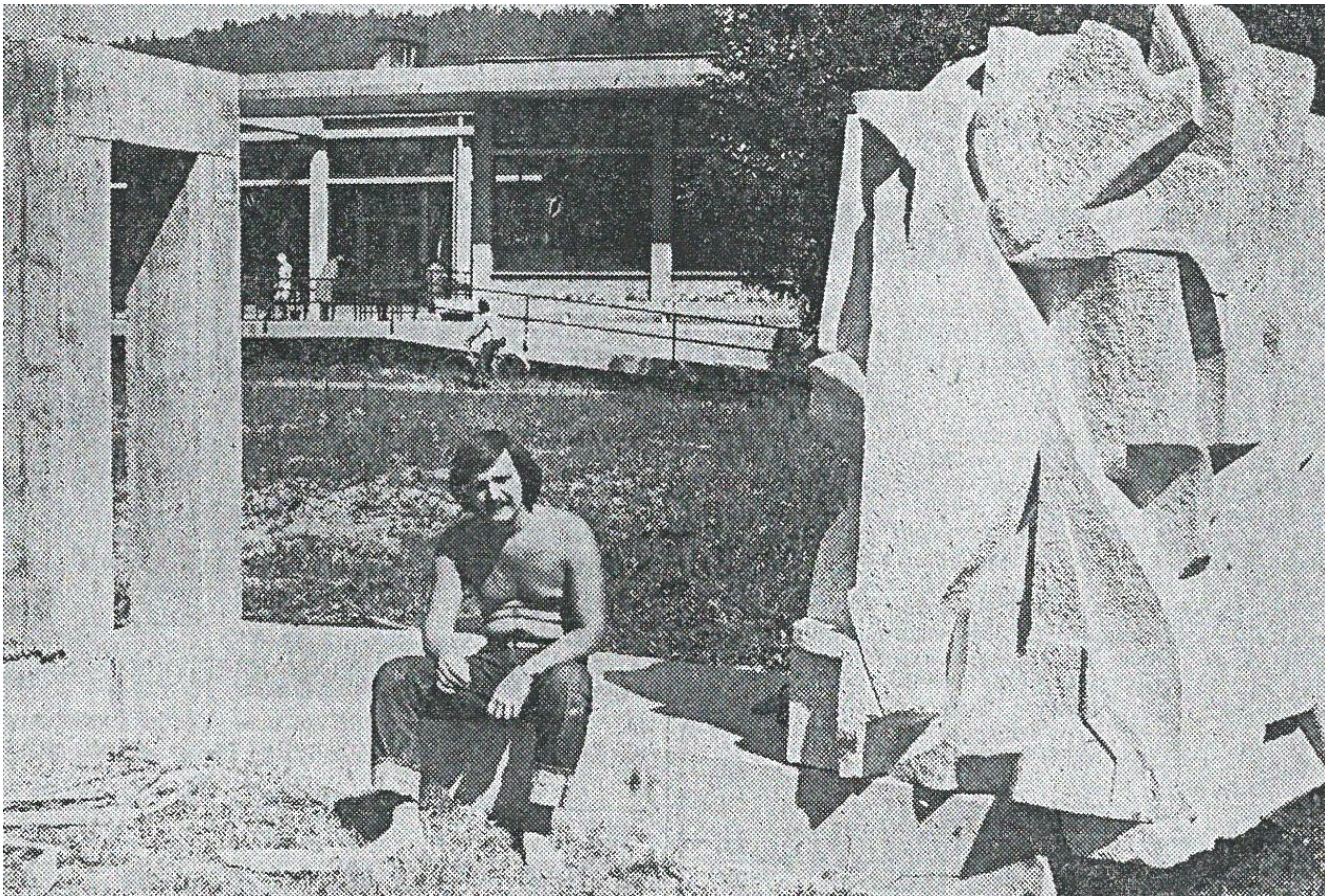
Slika 34:
Brdarjev *Prst* na naslovnici
Tribune, vir: Z. D., Forma viva,
Tribuna, 23/1-2, 1973.

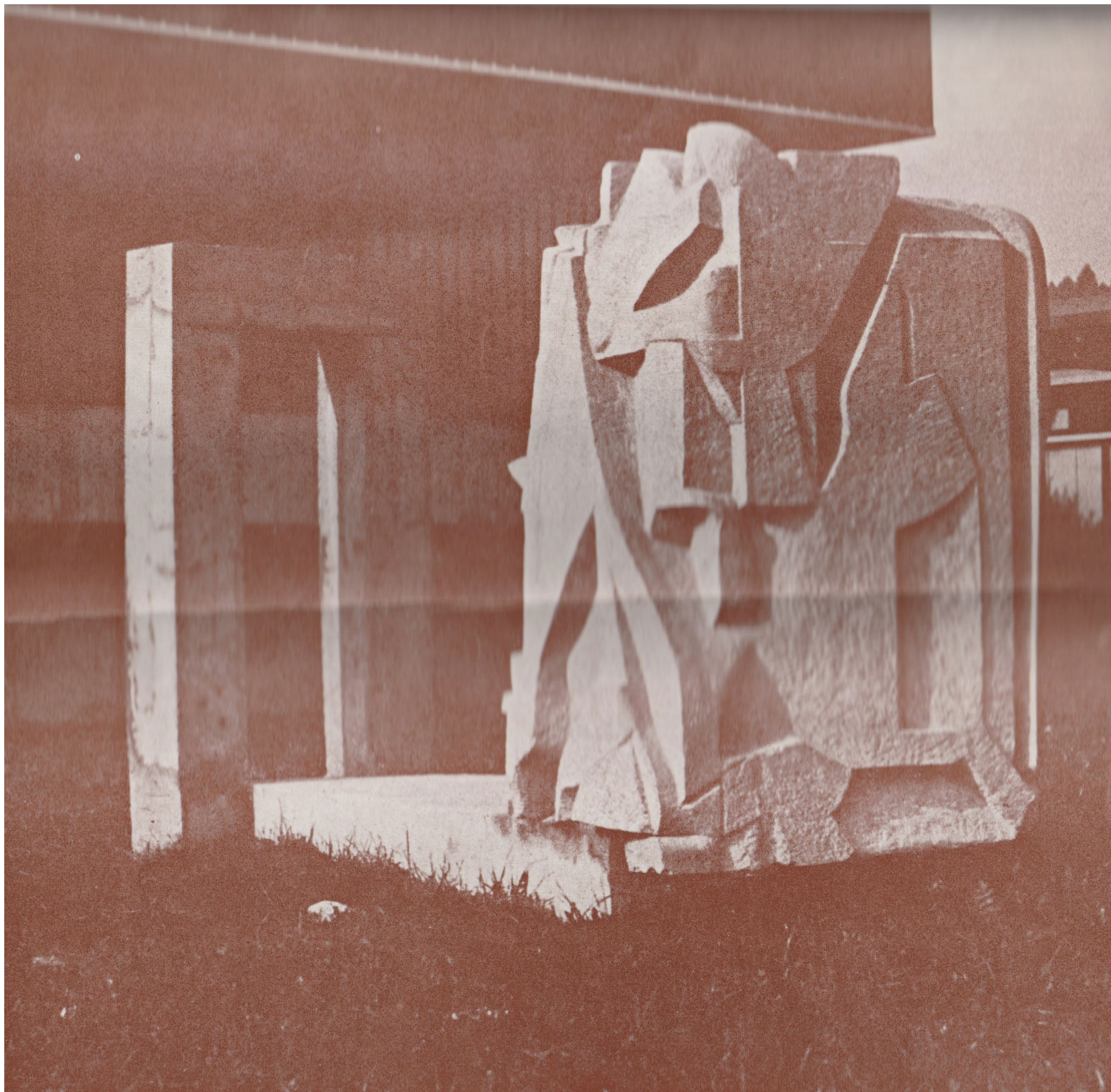
Slika 35:
Dušan Marković,
Nedoumljivost hoje, 1973,
kamen (bihacit), 110 × 195 ×
130, foto: Ana Sterle, osebni
arhiv, 2017.

Slika 36:
Markovičev kip v *Tribuni*,
vir: Z. D., Forma viva,
Tribuna, 23/1–2, 1973.

Slika 37:
Dušan Marković
s svojo skulpturo,
vir: [Brez navedbe
avtorja], Študentje
krasijo svoje
okolje, *Delo*,
XV/240, 1973.

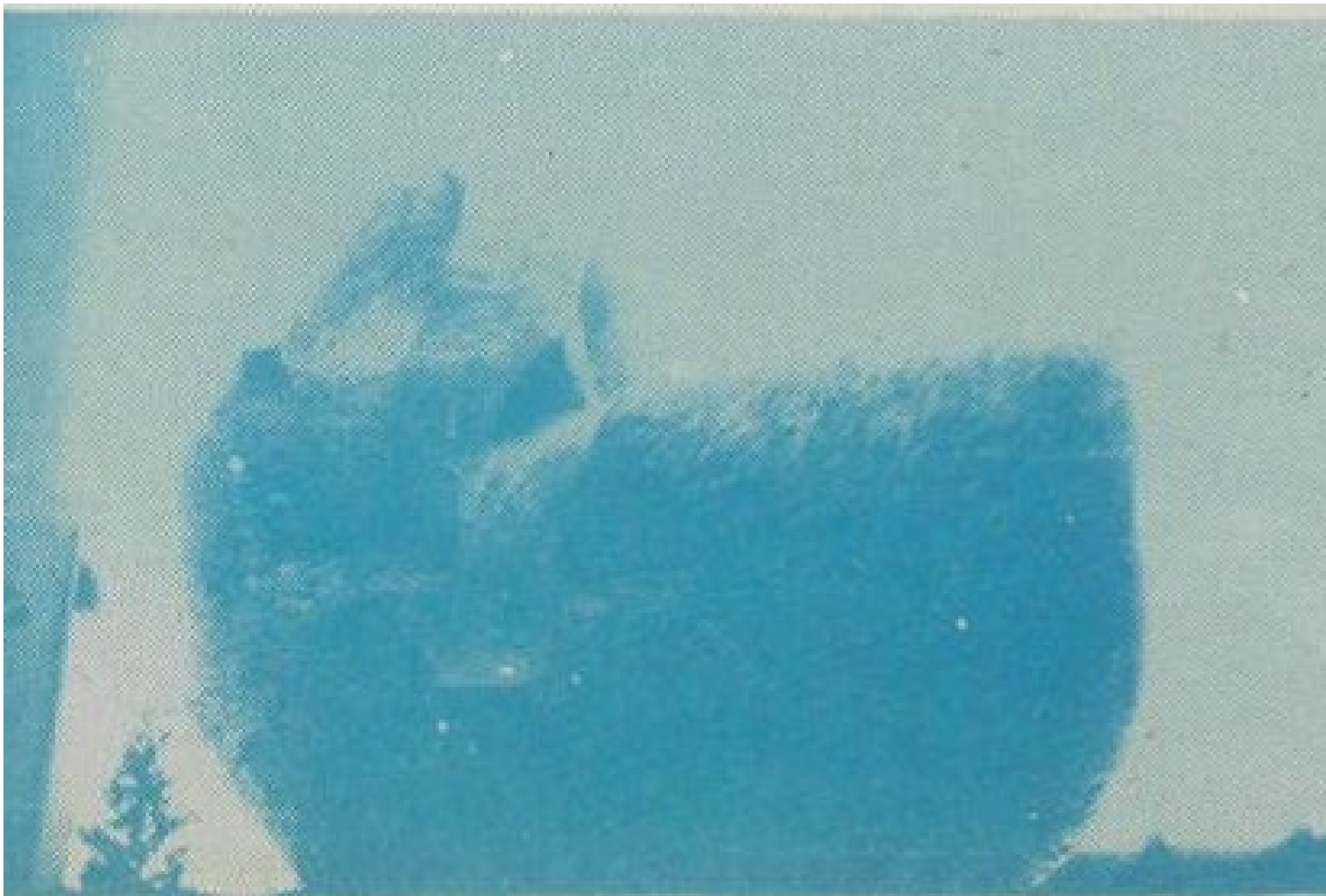
Slika 38:
*Nedoumljivost hoje s
portalom, vir: Študentski
kiparski simpozij Ljubljana
1973, Ljubljana 1973.*

Slika 39:
Mile Jevtić, *Pljuča*, 1973,
kamen (bihacit), 130 × 120
× 65, foto: Lisa Rode, osebni
arhiv, 2017.

Slika 40:
Pljuča v katalogu razstave,
vir: *Študentski kiparski*
simpozij Ljubljana 1973,
Ljubljana 1973.

Slika 41:
Jevtičeva *Pljuča*
v *Tribuni*, vir: Z.
D., Forma viva,
Tribuna, 23/1–2,
1973.

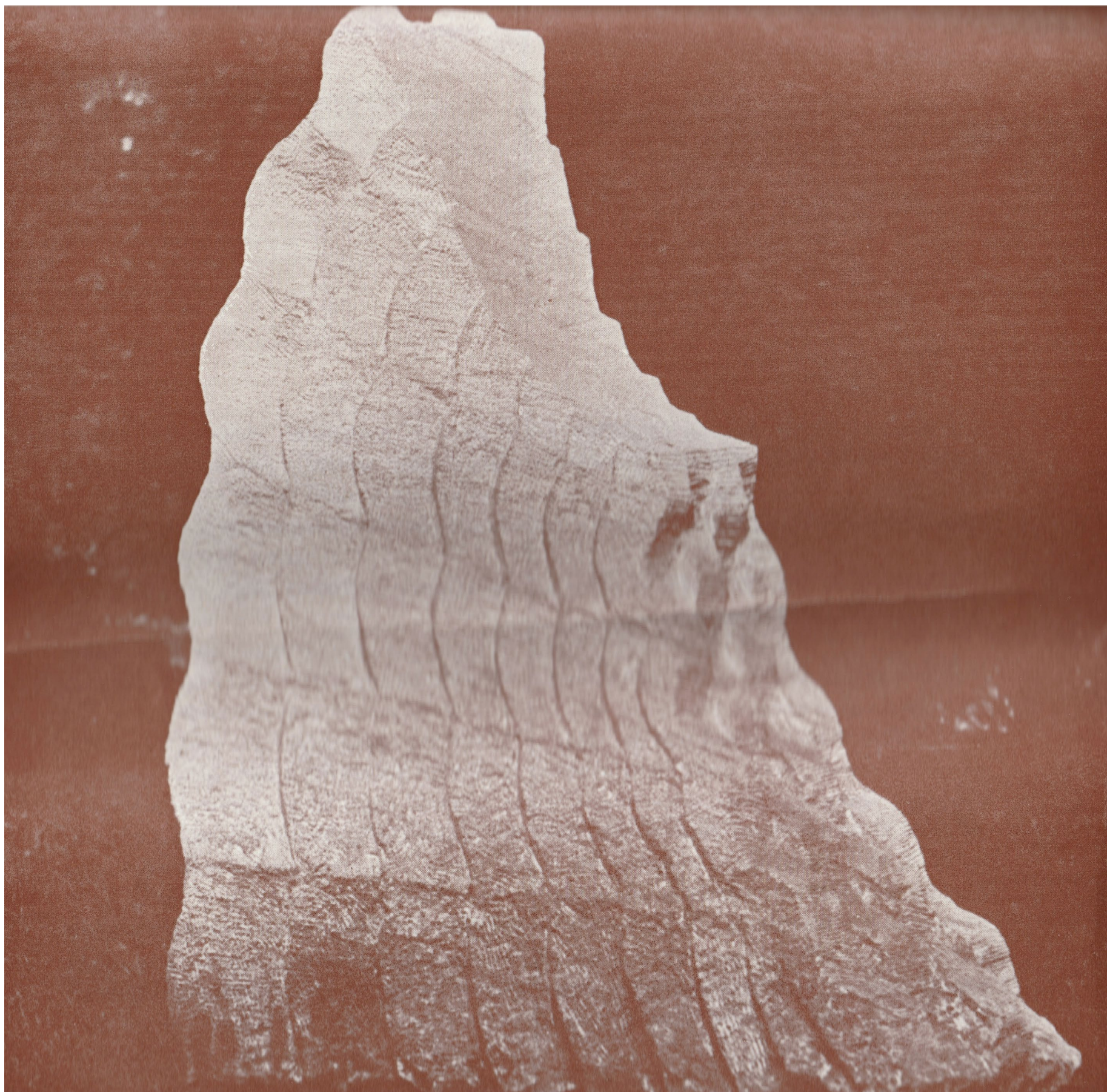
Slika 42:
Mice Popčev Egeac, *Mumije*,
1973, kamen (bihacit), 130
× 110 × 75, foto: Ana Sterle,
osebni arhiv, 2018.

Slika 43:
Mumije v katalogu razstave,
vir: *Študentski kiparski*
simpozij Ljubljana 1973,
Ljubljana 1973.

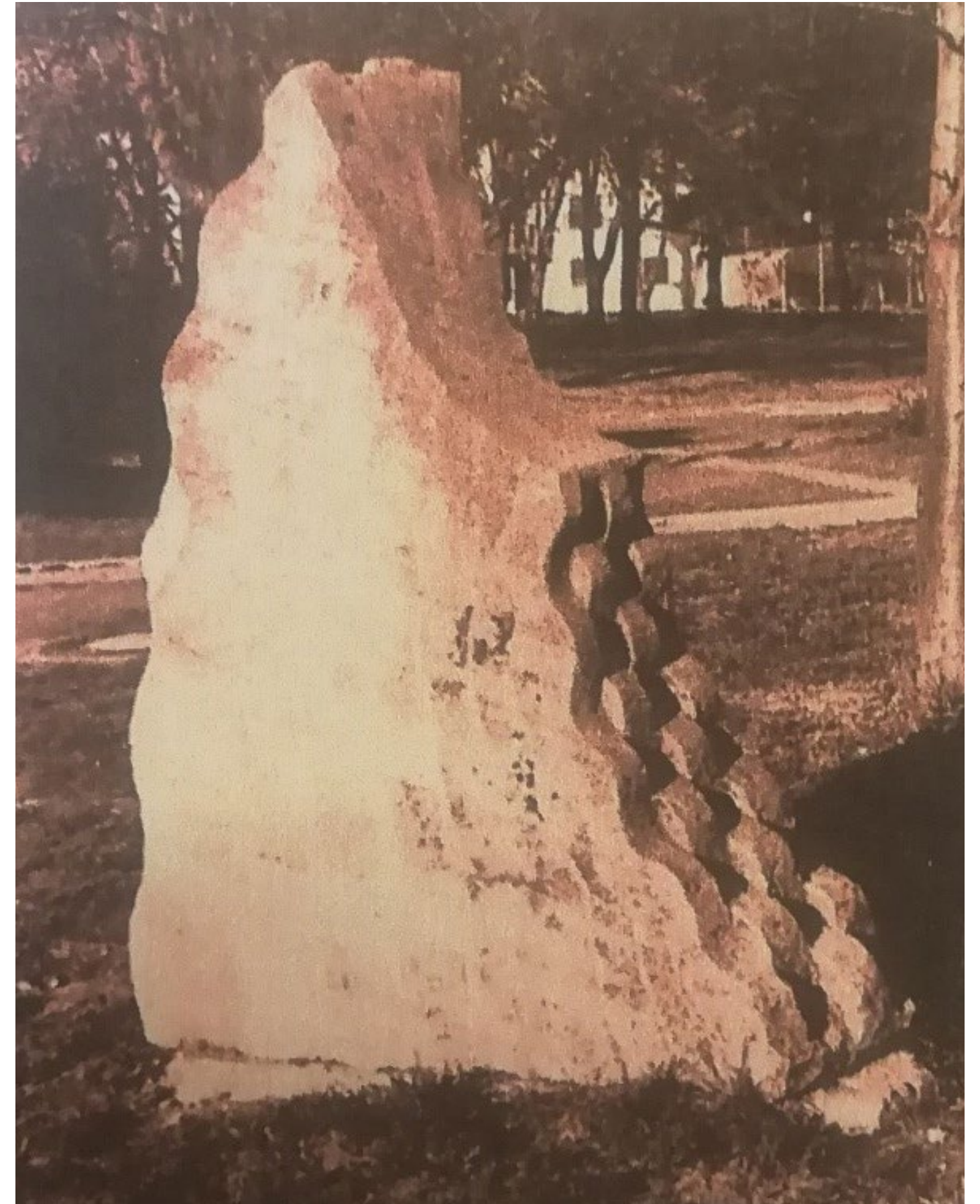
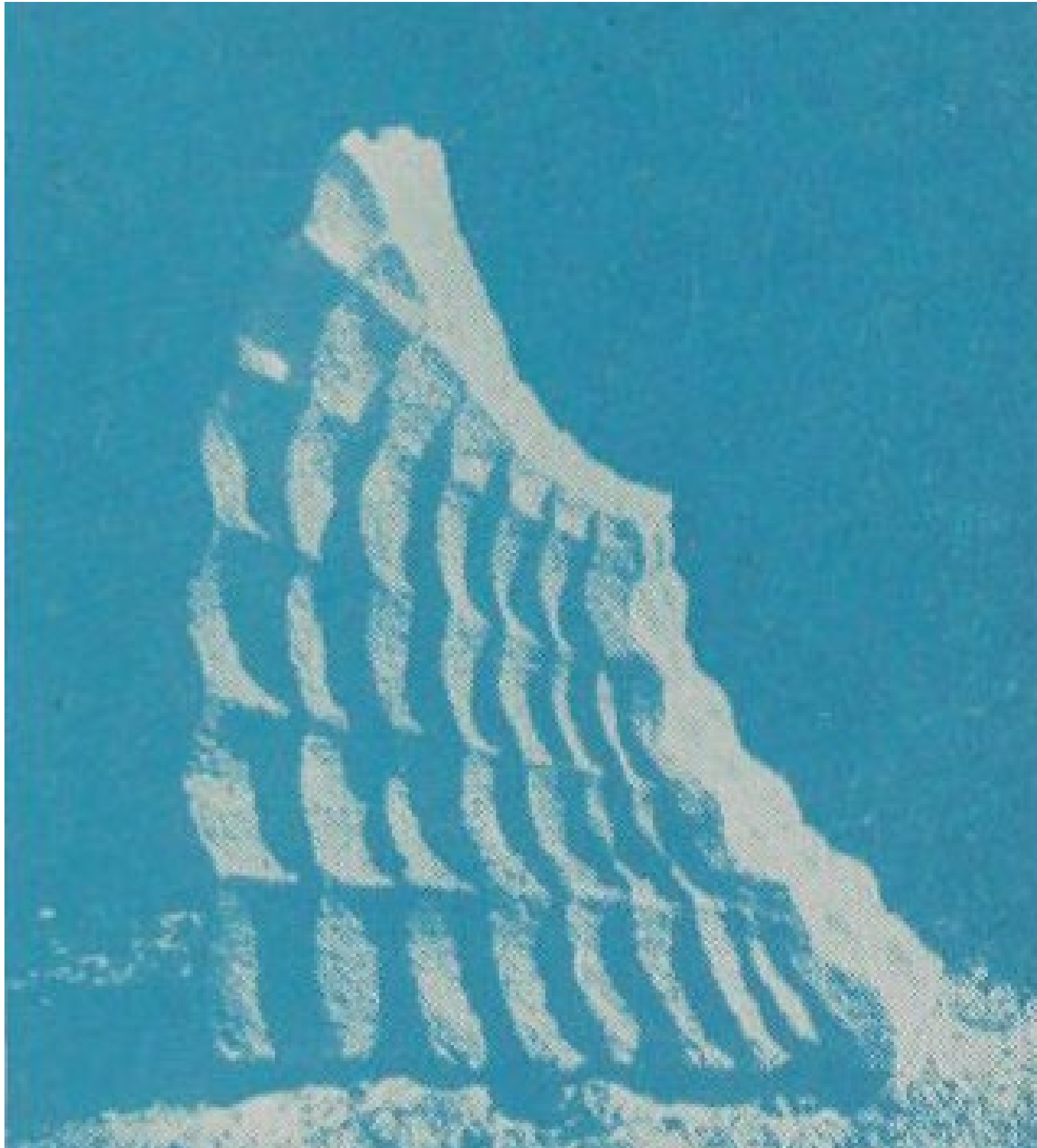
Slika 44:
Peter Mali, *Valovanje* (Val),
1973, kamen (bihacit), 132
× 75 × 100, foto: Ana Sterle,
osebni arhiv, 2018.

Slika 45:
Valovanje v katalogu
razstave, vir: *Študentski
kiparski simpozij Ljubljana
1973*, Ljubljana 1973.

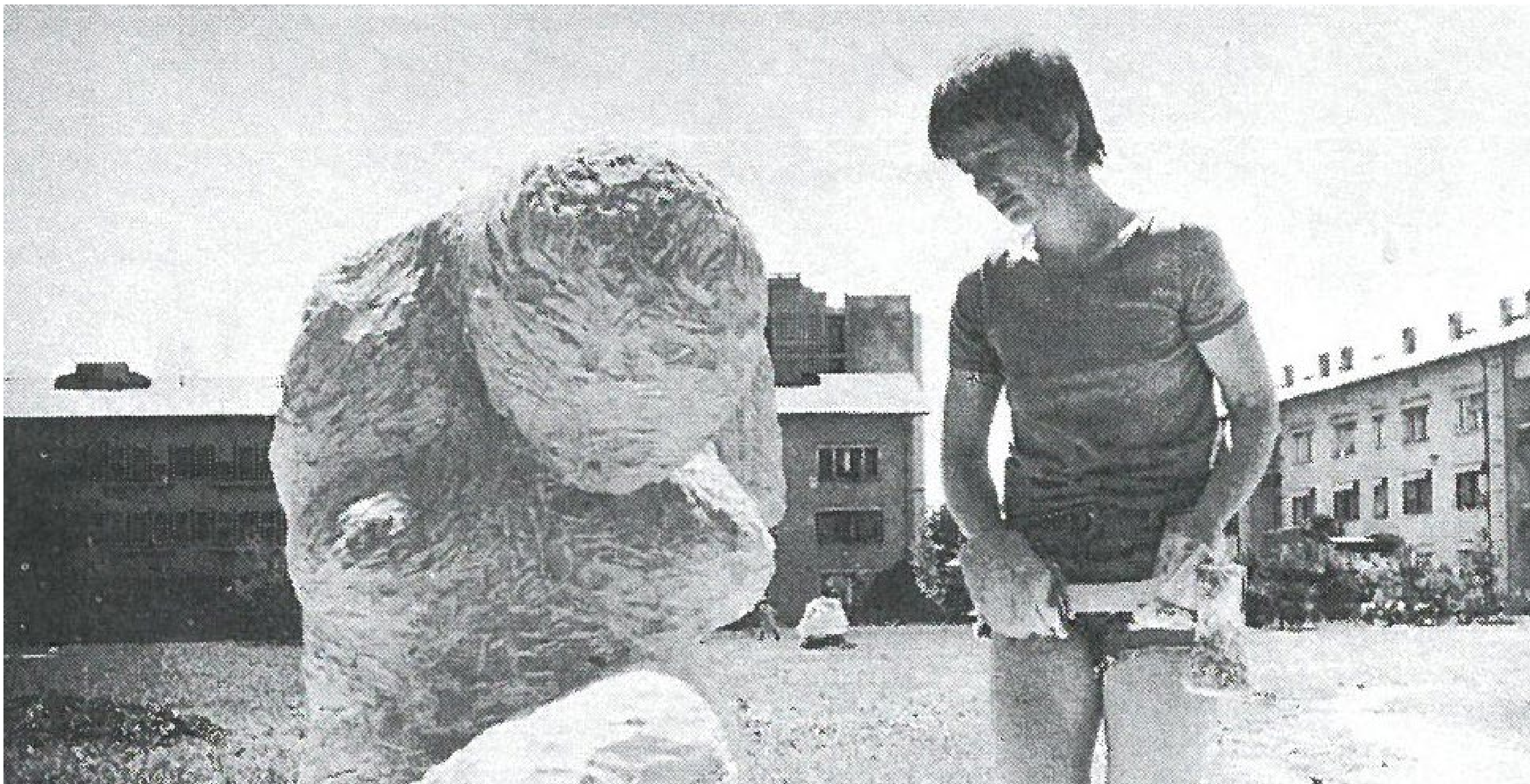
Slika 46:
Malijevo *Valovanje* v *Tribuni*,
vir: Z. D., *Forma viva*,
Tribuna, 23/1–2, 1973.

Slika 47:
Valovanje v knjigi *Ljubljansko
kiparstvo na prostem*,
vir: Jelislava Špelca Čopič –
Damjan Prelovšek – Sonja
Žitko, s. v. *Kipi v študentskem
naselju, Ljubljansko
kiparstvo na prostem*, 1992,
pp. 160–161.

Slika 48:
Duba (tudi Dubravka)
Sambolec, *Ženski torzo*,
1974, kamen (bihacit),
124 × 80 × 126, foto: Lara
Skukan, osebni arhiv, 2018.

Slika 49:
Duba Sambolec pri delu, vir: Niko
Goršič, Sonata v kamnu, *Mladina*, 38,
1974, pp. 10–11.

dubravka sombolec alu ljubljana

Slika 50:
Sambolec v katalogu
razstave, vir: *Študentski
kiparski simpozij Ljubljana
1974. Forum, Ljubljana 1974.*

Slika 51:
Duba Sambolec ob svojem
kipu avgusta 2018, foto: Blaž
Šeme, osebni arhiv, 2018.

Slika 52:
Naslovnica kataloga
študentskega simpozija iz
leta 1974, na njej skulpturi
Dube Sambolec in Tomislava
Todorovića v delu in osnutek
kipa Dube Sambolec na
desni strani, vir: *Študentski
kiparski simpozij Ljubljana
1974. Forum, Ljubljana 1974.*

Slika 53:
Tomislav Todorović,
Kompozicija, 1974, kamen
(bihacit), 210 × 90 × 75,
foto: Ana Sterle, osebni arhiv,
2018.

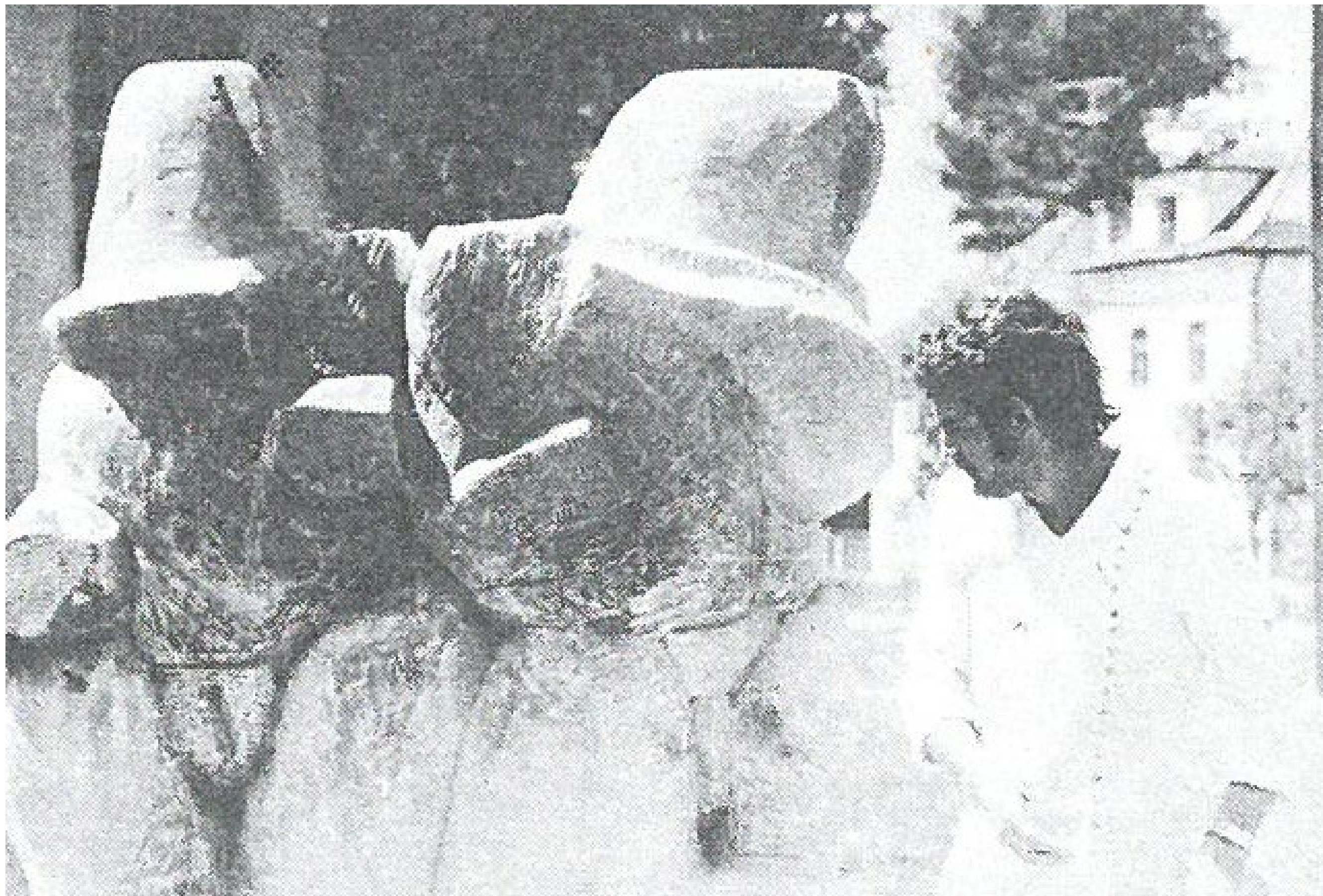
Slika 54:
Todorović v katalogu
razstave, vir: *Študentski
kiparski simpozij Ljubljana
1974. Forum, Ljubljana 1974.*

Slika 55:
Tomislav
Todorović pri delu,
vir: Niko Goršič,
Sonata v kamnu,
Mladina, 38,
1974, pp. 10–11.

Slika 56:
Milun Anđelković (tudi
Anđel Milun Anđelković),
Duel, 1974, kamen (bihacit),
65×120×230, foto: Ana
Sterle, osebni arhiv, 2018.

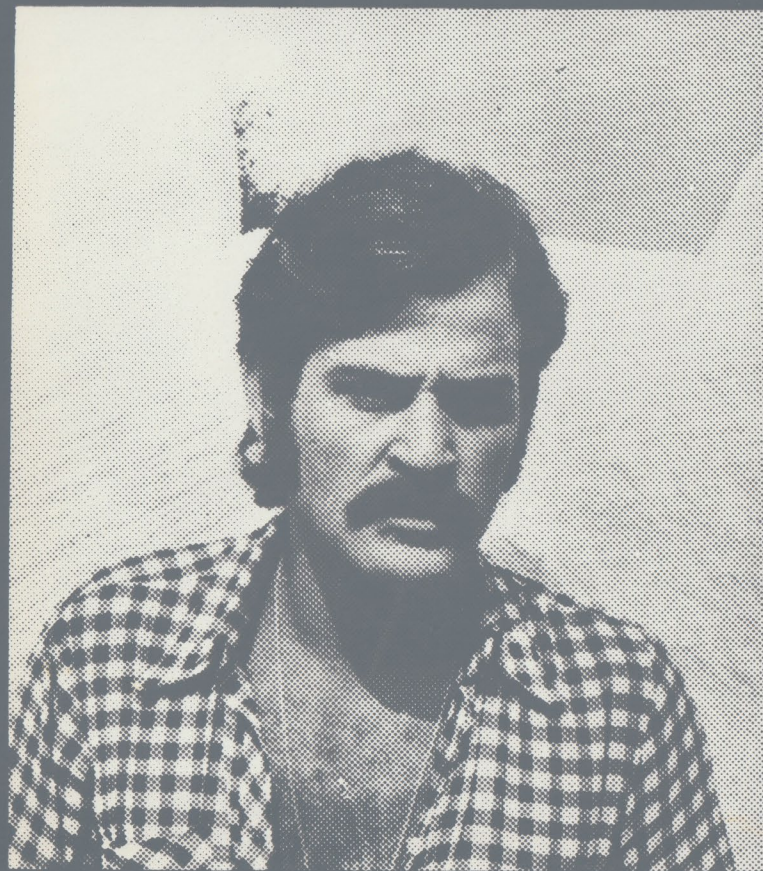

Slika 57:
Milun Anđelković
pri delu, vir: Niko
Goršič, Sonata v
kamnu, *Mladina*,
38, 1974, pp. 10–
11.

milun
anđelković
alu beograd

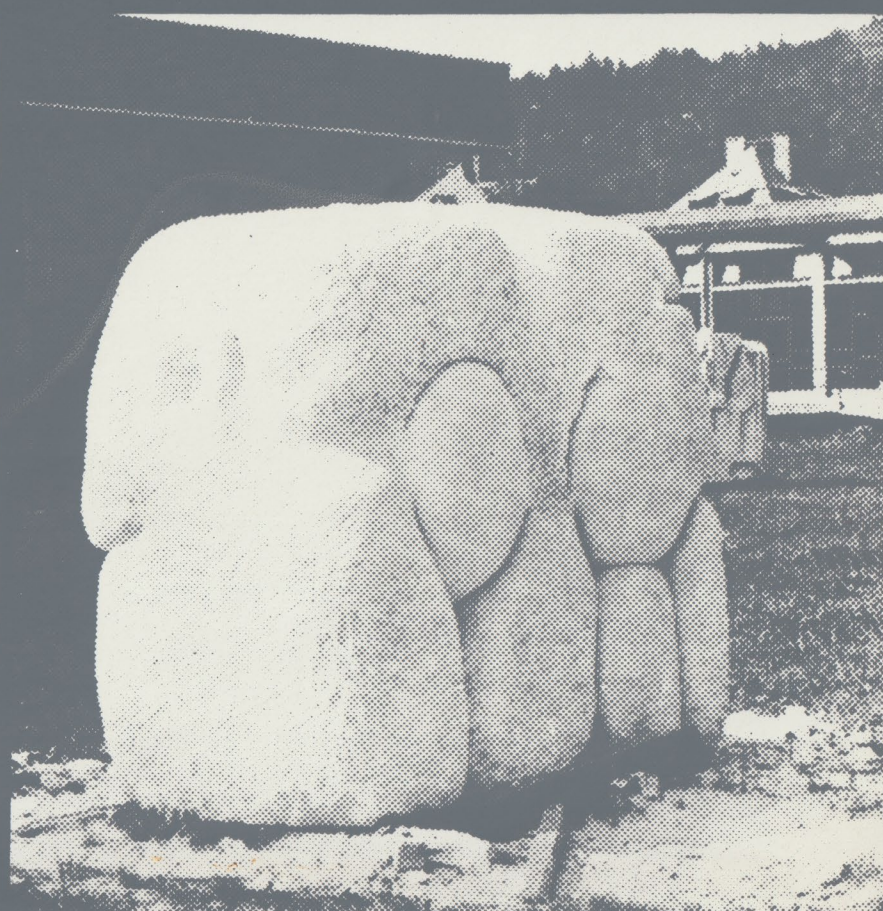
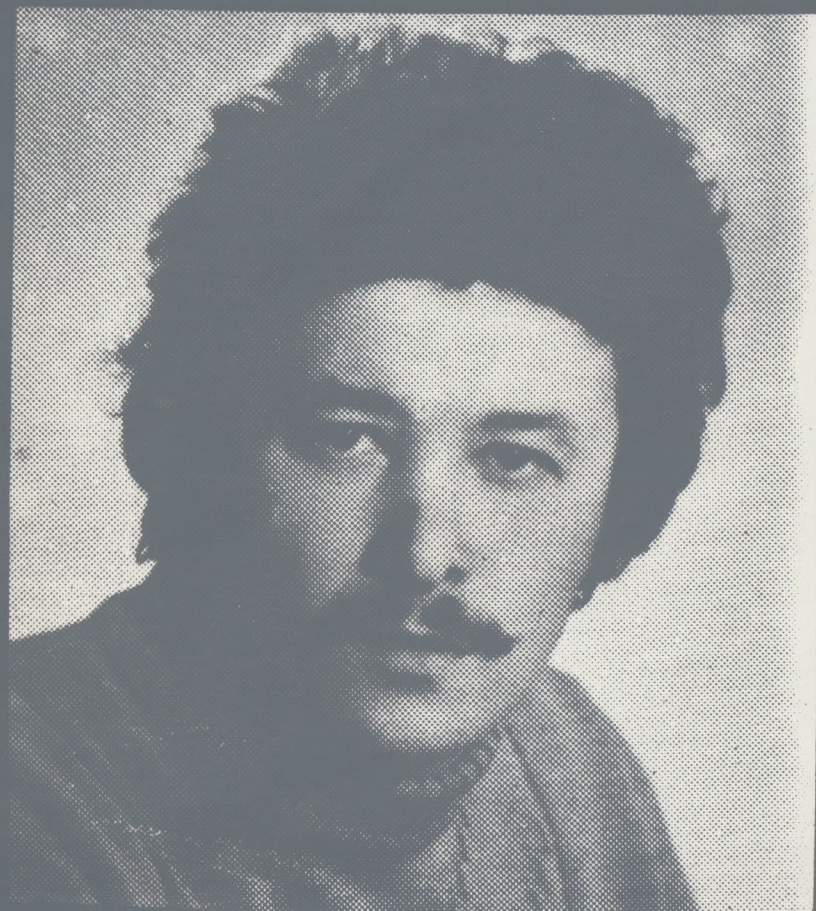
Slika 58:
Anđelković v katalogu
razstave, vir: *Študentski
kiparski simpozij Ljubljana
1974. Forum, Ljubljana 1974.*

Slika 59:
Lujó (tudi Alojz) Vodopivec,
Par, 1974, kamen (bihacit),
110 × 170 × 170, foto: Lisa
Rode, osebni arhiv, 2017.

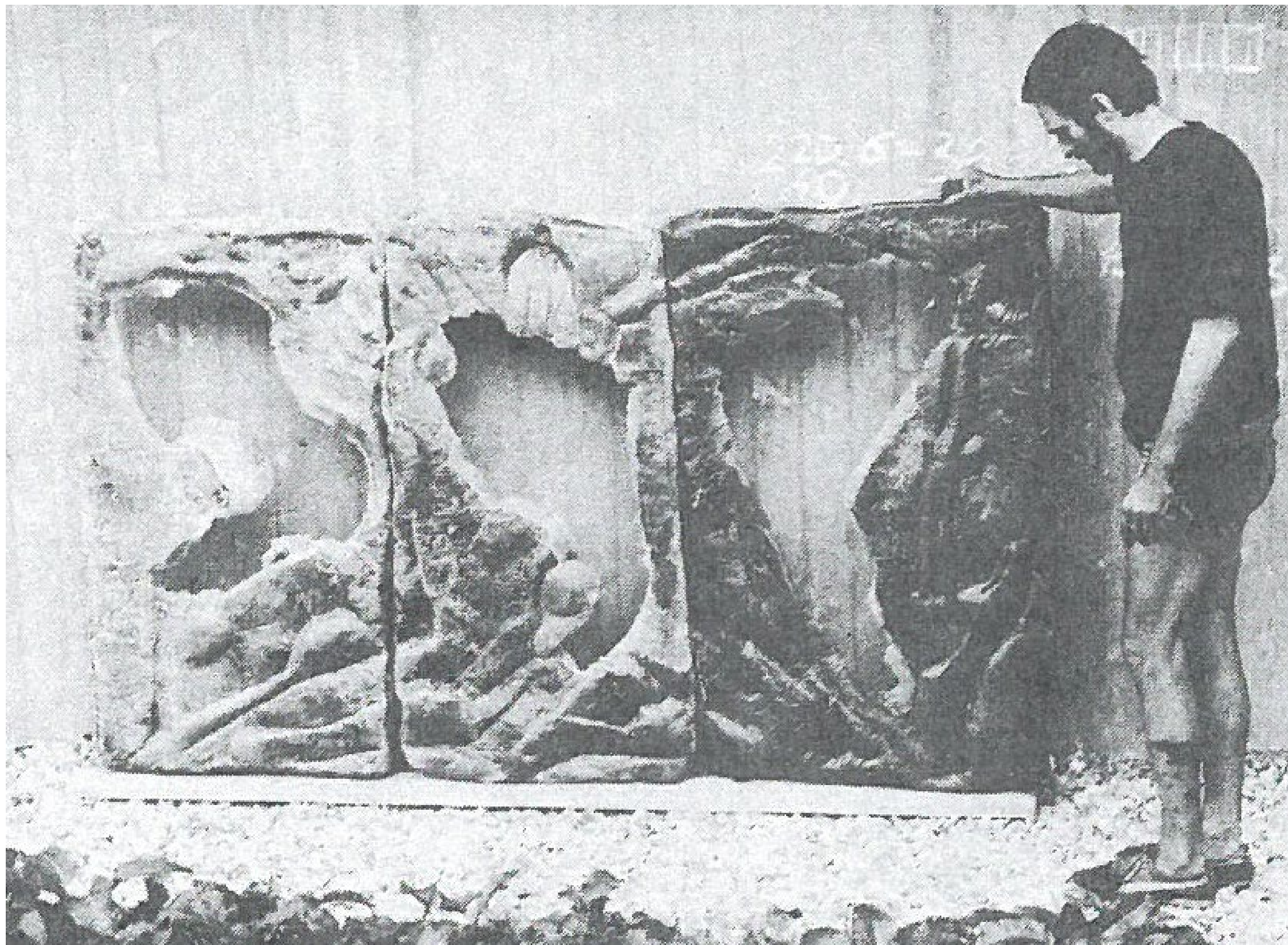
**alojz
vodopivec
alu ljubljana**

Slika 60:
Vodopivec v katalogu
razstave, vir: *Študentski
kiparski simpozij Ljubljana
1974. Forum, Ljubljana 1974.*

Slika 61:
Mile Jevtić, *Relief
športnikov*, 1975,
beton, 130 × 6 ×
1200, foto: Matic
Ferlan, osebni
arhiv, 2018.

Slika 62:
Mile Jevtić pri delu, vir: Boris
Višnovec, Izziv mladosti,
Mladina, 36, 1975.

Slika 63:
Mirjam Zupančič,
Množice, 1975,
kamen (bihacit),
foto: Blaž Šeme,
osebni arhiv,
2018.

Slika 64:
Mirjam Zupančič
pri delu pomagajo
stanovalci
študentskega
naselja, vir: I. B.,
Študentska forma
viva, *Dnevnik*,
XXIV/221, 1975.

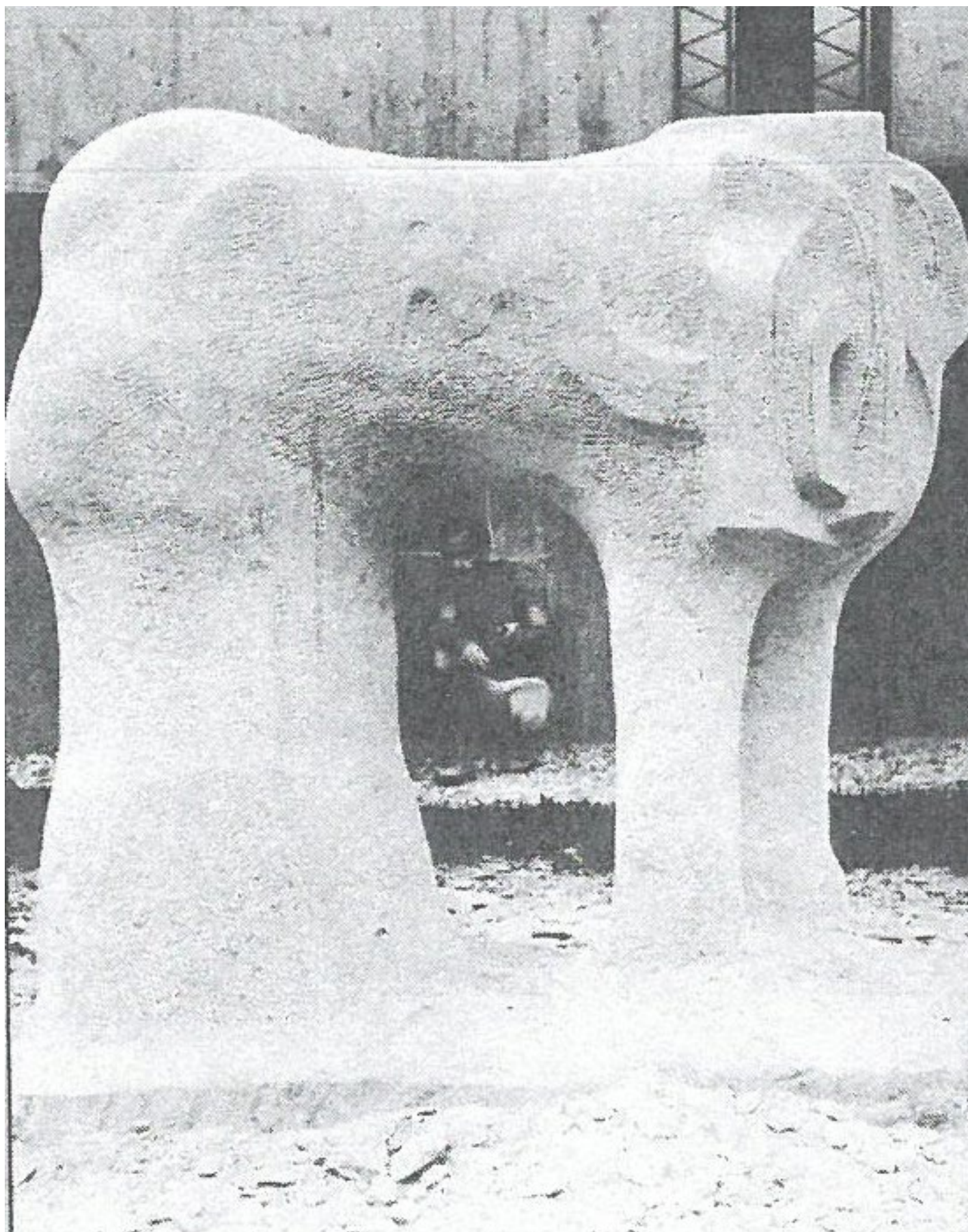
Slika 65:
Mirjam Zupančič pri delu,
vir: Boris Višnovec, Izziv
mladosti, *Mladina*, 36, 1975.

Slika 66:
Velimir Karavelić, *Ptica*,
1975, kamen (bihacit),
120 × 84 × 94, foto: Ana
Sterle, osebni arhiv, 2018.

Slika 67:
Mice Popčev Egeac,
Trojanski konj (Kentaver),
1975, kamen (bihacit),
163 × 80 × 230, foto: Ana
Sterle, osebni arhiv, 2017.

Slika 68:
Trojanski konj med delom,
vir: Boris Višnovec, Izziv
mladosti, *Mladina*, 36, 1975.

Slika 69:
Milan Čeranić, *Nagrobnik*,
1975, kamen (bihacit),
60 × 50 × 270, foto: Lara
Skukan, osebni arhiv, 2017.

Slika 70:
Milan Čeranić pri delu,
vir: Boris Višnovec, Izziv
mladosti, *Mladina*, 36, 1975.

Slika 71:
Neatribuirana skulptura,
foto: Lisa Rode, osebni arhiv,
2017.

Slika 72:
Zvandalizirana
skulptura
neznane
avtorja, foto: Blaž
Šeme, osebni
arhiv, 2017.

Slika 73:
Doroteja Erhatič, *Koliko
embalaže*, 2018, beton,
245 × 60 × 40, foto: Ana
Sterle, osebni arhiv, 2018.

Slika 74:
Maja Bojanić, *Ostanek*, 2018,
kamen (hotaveljski apnenec,
travertin, konglomerat, istrski
apnenec), 51 × 145 × 72,
foto: Matic Ferlan, osebni
arhiv, 2018.

Uporabljeni viri

[Brez navedbe avtorja], Študentje krasijo svoje okolje, *Delo*, XV/240, 1973.

[Brez navedbe avtorja], Študentska forma viva, *Delo*, XIII/211, 1971.

B. A., Obogatitev odprtega prostora, *Večer*, XXIX/211, 1973.

Boris Višnovec, Izziv mladosti, *Mladina*, 36, 1975.

D. A., Forma viva v študentskem naselju, *Dnevnik*, XXII/233, 1973.

D. Kladnik, Umetnost preveč ločena od življenja, *Dnevnik*, XXI/236, 1972.

I. B., Študentska forma viva, *Dnevnik*, XXIV/221, 1975.

Jelislava Špelca Čopič – Damjan Prelovšek – Sonja Žitko, s. v. Kipi v študentskem naselju, *Ljubljansko kiparstvo na prostem*, 1992, pp. 160–161.

Korespondenca preko elektronske pošte Blaž Šeme – Matic Ferlan – Lujo Vodopivec.

Korespondenca preko elektronske pošte Blaž Šeme – Matic Ferlan – Aleksander Bassin.

Korespondenca preko elektronske pošte Blaž Šeme – Polona Demšar.

Korespondenca preko elektronske pošte Matic Ferlan – Ljubo de Karina.

Korespondenca preko elektronske pošte Matic Ferlan – Mile Jevtić.

Korespondenca preko elektronske pošte Polona Demšar – Mile Jevtić.

MG+MSUM, dokumentacija – arhiv, fond Špelca Čopič (*Vodnik po Ljubljani – zunanje kiparstvo, korekture, dopisi. Seznam skulptur v študentskem naselju Rožna dolina*, 13. 7. 2018).

Niko Goršič, Sonata v kamnu, *Mladina*, 38, 1974, pp. 10–11.

P. O., Od 15. julija pa do 15. septembra je v Študentskem naselju v Ljubljani prva študentovska forma viva [...], *Dnevnik*, XX/209, 1971.

Peter Povh, Kiparski simpozij, *Dnevnik*, XX/216, 1971.

Pogovor Blaž Šeme – Aleksander Bassin.

Pogovor Blaž Šeme – Alen Ožbolt.

Pogovor Blaž Šeme – Duba Sambolec.

Pogovor Matic Ferlan – Aleksander Bassin.

Pogovor Matic Ferlan – Aleksander Prokofjev.

Študentski kiparski simpozij Ljubljana 1971, Ljubljana 1971.

Študentski kiparski simpozij Ljubljana 1973, Ljubljana 1973.

Študentski kiparski simpozij Ljubljana 1974. *Forum*, Ljubljana 1974.

Z. D., Forma viva, *Tribuna*, 23/1–2, 1973.

Novi pridobitvi v letu 2018 – kipa študentk ALUO UL

Doroteja Erhatic, Maja Bojanić

Doroteja Erhatic

O delu, Študentska forma viva

O skulpturi:

Koliko embalaže, beton, 50 x 40 x 245 cm, 2018

Karton, škatle, embalaže so materiali, ki služijo določenemu namenu, in ko svojo funkcijo opravijo, jih zavržemo. So le začasni del vsebine, stvari, ki jih zapiramo vanje. So kot zaščitna lupina, zavržena po odprtju. Ležijo nam povsod in so odtis naše družbe.

Teksture, ki se skrivajo v kartonu, valovite, rebraste, zmečkane, strgane, zlepljene in razpadle, sem odlila v betonu. Škatle, ki sem jih uporabila za kalupe, sem nabrala v Rožni dolini in jih obdelala. Odtise razpadlih, zavrženih škatel sem ohranila v betonu in jim s tem podaljšala trajnost. Tako začasna lupina neke vsebine postane pomembnejša od le-te, vidna in monumentalna.

Slika 1:

Koliko embalaže, beton,
50 x 40 x 245 cm.

(foto: Doroteja Erhatic, 2018)

Proces izdelave skulpture

Slike 2, 3 in 4:
Skice za skulpturo; akvarel, svinčnik, 21 x 30 cm.
(vir: Doroteja Erhatic, 2018)

Sliki 5 in 6:
Nabor škatel,
kartona in
obdelava le-teh.
(foto: Doroteja
Erhatic, 2018)

Slika 7:
Varjenje armature za betonski temelj.
(foto: Doroteja Erhatic, 2018)

Slika 8:
Izdelava opažev za kalupe.
(foto: Doroteja Erhatic, 2018)

Sliki 9 in 10:
Betoniranje posameznih elementov
skulpture.
(foto: Doroteja Erhatic, 2018)

Koncept:

Ukvarjam se z materiali, ki so zavrženi, ki jih dobim ali najdem. Premikam fizične in optične meje in zmožnosti določenega materiala ter mu dodam vrednost in sporočilo. Iščem še ne obstoječe oblike v obilju smeti in materialov, ki jih zavržemo. Zanima me prostor, ki ga predmet ali subjekt zaseda. Osebni prostor. Kakšen je moj prispevek, odtis v času in prostoru? Kakšen je vtis, zgodba nekega predmeta in osebni prostor umetnine?

Kratka biografija:

Doroteja Erhatic (1990), rojena na Ptuj, deluje na področju kiparstva, slikarstva ter ohranjanja in obnove kulturne dediščine. Leta 2012 je pod mentorstvom Jurija Smoleta zaključila študij restavradorstva na ALUO UL. Leta 2017 je nadaljevala študij na magistrskemu programu kiparstva pri mentorju Alenu Ožboltu. Z deli opozarja na lastno pozicijo v sodobnem času in prostoru. Dela odražajo njena raziskovanja skozi disonanco z družbo, v kateri se (ne)znajde. Uporablja materiale, ki nosijo s sabo zbledele zgodbe

svojih prvotnih stanj, funkcij in jih preobraža ter preizprašuje na svoj način.

Sodelovala je na več skupinskih razstavah: na razstavi študentov Akademije za likovno umetnost in oblikovanje v Ljubljani *Sodelovanje* (2018), na razstavi Galerije Alkatraz v AKC Metelkova mesto, na razstavi *Prostor poezije* v mariborski Galeriji K18 z Nežko Struc in Forgetmenot (2018), ter razstavi v ljubljanski tovarni Rog iz leta 2018.

Prejela je nagrado Mirka Šubica kot članica skupine Restavratorskega centra (ZVKDS) za usklajevanje in izvajanje del konserviranja in restavriranja pri projektu celotne prenove Narodne galerije leta 2016 in nagrado Akademije za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani za posebne umetniške dosežke v študijskem letu 2011/2012.

Maja Bojanić, *Ostane*, kamen (hotaveljski apnenec, travertin, konglomerat, istrski apnenec), 2018.

Slika 1:
Izdelovanje prototipa iz papirja
(foto: Maja Bojanić, 2018)

Potem ko sem prejela ostanke kamna pri podjetju Marmor Hotavlje, sem jih prenesla v papirnat prototip v razmerju 1:10 ter se z njihovim postavljanjem v različne kompozicije odločila za končno formo.

Slika 2:
Betoniranje armature
v luknjo
(vir: Maja Bojanić, 2018)

Da bi kompozicija lahko trdno stala, je bilo najprej potrebno izkopati luknjo dimenzij 80 × 80 × 40 cm, vanjo vstaviti armaturo iz železobetonskih palic ter jo zaliti z betonom.

Slika 3:
Vstavljanje navojne palice v kamen
(foto: Maja Bojanić, 2018)

Da so kamni lahko povezani med seboj in stabilni, sem jih med seboj zasidrала. Gre za princip grajenja blokov kamnov med seboj tako, da se v kamna, ki ju je treba pritrditi skupaj, zavrta luknja, v katero se vstavi navojna palica, ki bloka poveže, skupaj pa se ju pritrdi z epoksioidnim lepilom. Kamne se drug na drugega nalaga s konstantno tlačno obremenitvijo in na takšen način, da stojijo tudi brez lepila.

Slika 4:
Rezanje v formo,
da se kamni
med seboj lahko
sestavijo
(foto: Maja
Bojanić, 2018)

Slika 5:
Detajl poliranja
površine z
diamantno gobico
(foto: Maja
Bojanić, 2018)

Ko je celota štirih
blokov kamna
stala v dokončni
kompoziciji, sem
jih najprej očistila
z ročnim kotnim
brusilnikom, nato
pa od grobe do
najfinejše površine
z diamantnimi
gobicami za ročno
brušenje.

Slika 6:
Brušenje površin
(foto: Maja Bojanić, 2018)

Od nekdanj občudujem ljudi, ki imajo sposobnost odvzemanja – ki vzamejo, kar jim pripada, ki zbrskajo ven točno tisto, kar jih zanima, ostanek pa pustijo, zavržejo, se z njim ne ukvarjajo. Kaj pa, ko so sami tisti, ki ostanejo? Kaj se zgodi takrat, ko si ti del, ki ga odvzamejo, da bi obstajala neka smiselna celota?

Tradicionalna obdelava kamna se poslužuje metode odvzemanja, da bi ustvarila dokončno formo, mene pa zanima negativni prostor, ki ostane za kosi, ki jih izberejo z namenom, da bi nekaj bili. Skupaj sestavljam dele, ki so brez namena.

Kratka biografija:

Maja Bojanić (1997), rojena v Kranju, je študentka drugega letnika dodiplomskega študija kiparstva na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje (ALUO UL). Obiskovala je likovno smer umetniške gimnazije na Srednji šoli za oblikovanje in fotografijo Ljubljana, kjer je leta 2015 sodelovala pri projektu *Park Geometrica* pod mentorstvom Karija Kole in Damijana Kracine. Leta 2016 je sodelovala tudi pri skupnem projektu z Gimnazijo Poljane *O, kočno je nastopil čas za nov jutri*, ki je v SNG Nova Gorica prejela nagrado za najbolj inovativno predstavo. Oktobra 2017 je bivala v umetniški rezidenci Layerjeve hiše v Kranju, kjer je v sklopu 6. Mednarodnega festivala likovnih umetnosti predstavila projekt *K nam naj nazaj se vrnejo*. Je predstavnica kiparskega oddelka v Študentskem svetu ALUO ter predstavnica ALUO pri projektu *Artfiks*. Leta 2018 je prejela priznanje ALUO za posebne umetniške dosežke. S Petro Leskovar Grum je aprila 2018 izvedla performans *Plinta* v galeriji Equrna, sodelovala pa je tudi pri

projektu *The Absence is Present* v okviru Svetlobne gverile. Druge razstave: Razstava *Risba v prostoru* v galeriji DLUL v Ljubljani, mentor Damijan Kracina, (2015); Razstava *Voda*, Mestni muzej v Ljubljani, mentorica Nina Šuštaršič (2016); Razstava študentov kiparstva ALUO v Arboretumu, Volčji potok, mentorja Matjaž Počivavšek in Metod Frlic (2017); Skupinska razstava mladih umetnikov, Poslednji muzej sodobne umetnosti, Logje (2017); Kolektivni video projekt *Gosenice* na Festivalu Svobodne Video Produkcije, Kamnik (2018); Razstava študentov kiparstva ALUO v Arboretumu, Volčji potok, mentor Metod Frlic (2018); *Približevanje*, kolaborativni projekt v sklopu arduino delavnice Svetlobne gverile (2018); *Okvir*, javna postavitve v sklopu Festivala sodobnega kolaža v Layerjevi hiši, Kranj (2018).

Likovno-kiparska analiza dveh kipov

Doroteja Erhatic, Maja Bojanić

Skulptura Vojka Štuhca *Ženski torzo iz leta 1971* je betonski odlitek iz gline zmodeliranega kipa dimenzij 80 × 80 × 90 cm, ki predstavlja izsek od glave do kolen stilizirane sedeče ženske figure.

Grošljeva skulptura *Brez naslova iz leta 1972* kljub podobnosti pri motivu in pozi prvega kipa svoje vsebine z naslovom ne poudarja. Gre za prav tako stilizirano človeško figuro v sedečem položaju, ki se od prve razlikuje po tem, da je tu upodobljena cela sedeča moška figura z nad glavo prekrižanima rokama. Meri 100 × 130 × 130 cm, skulptura je kamnita, nastala pa je z obdelavo bosanskega bihacita.

Pri *Ženskem torzu*, kot že omenjeno, je avtor sprva zmodeliral kip iz gline in ga nato prenesel v drug material z odlivanjem – rezultat je tako prenos forme osnovnega modela na drug material, izdelka pa sta si oblikovno na las podobna. Pri postopku izdelave skulptur, s katerim je bil izdelan Grošljev kip, se sprva zmodelira le okvirno skico iz gline, ki jo glede na dobljen blok kamna avtor ponavadi priredi in izkleše. Pri prvem postopku

gre tako sprva za odvzemanje in dodajanje, kasneje pri odlivanju pa prenašanje forme v drug material, medtem ko pri klesanju kipar material odvzema.

Format skulptur se prav tako razlikuje: pri kiparstvu to niso zgolj dimenzije višine, širine in dolžine, temveč se v tridimenzionalnem prostoru obravnava predvsem, kako se oblikovalec opredeli do dimenzije skulpture in kako jo izdela. Štuhčev *Ženski torzo* je tip jedrnega kiparskega formata, saj je kip definiran z avtorjevo telesno anatomijo in jedrno prostorsko konstrukcijo, Grošljeva skulptura pa predstavlja blokovni kiparski format, saj jo je kipar definiral z velikostjo bloka in oblikovanjem oziroma odvzemanjem mase le-temu.

Kljub temu da je pri obeh skulpturah uporabljena stilizacija, se izvedba pri vsaki razlikuje: Štuhhec oblikuje deformirano anatomijo, ki temelji na zaobljenih robovih in zglajeni površini, Grošelj pa površino zaradi klesanja rastrira oziroma grobo obdela, njegova figura je bolj kubična kot prva. Pri delu *Brez naslova* je v profilu poudarjena kompozicija v obliki črke L, ki se prelomi v svojem

ledvenem delu, hkrati pa ne potuje po tleh, temveč je spodaj pod skrčenimi nogami negativni, prazen prostor. Definirajo jo torej ploskve, ki obsegajo zadnjično površino ter stopala, medtem ko *Ženski torzo* stoji na kvadratnem betonskem podstavku. Deli telesa na ženskem torzu so bolj poudarjeni: vsak element stoji kot stiliziran del celote zase, vsi vstopajo v prostor in imajo vsak svojo smer, vidimo lahko tudi prelome, kot bi jih pri dejanski sedeči figuri v zasuku, medtem ko je Grošljeva figura anatomsko bolj nedorečena, statična in kot prilepljena skupaj. Grošelj skozi celoten proces obdelave bihacita uporablja enovito obdelovanje grobe površine, poudarki, ki se zgodijo, so le točke oziroma vdolbine za oči ter preseki, ki definirajo vrat ter roke in noge ločujejo od preostalega telesa, ki pa so tu zgolj zareze. Pri *Ženskem torzu* vsakega od omenjenih delov avtor obravnava kot maso zase, ki tvorijo celoto v poudarjeni diagonalni kompoziciji. Ta sili od levega dela spodaj pri vnaprej stegnjeni nogi proti zadnjemu delu desno zgoraj, kjer je glava v vratnih vretencih

rahlo zasukana naprej. Poudarki, ki se zgodijo pri obravnavanju površine Štuhčeve figure, so na spodnji strani leve roke, ki je odsekana oziroma ki sestoji zgolj iz nadlahtnice, in sicer avtor tu dopušča, da se vidi strukturo gline, ki sestoji iz malih gmot, ki so med seboj prilepljene skupaj. Njegova skulptura je prav zaradi teh značilnosti bolj dinamična, razgibana, medtem ko je Grošljeva trdno zasidrana v enovit blok in v nasprotju s Štuhčevo nima poudarjenega likovnega elementa svetlo-temno.

Zgornji del Grošljeve figure končujeta navzgor obrnjeni roki, ki pa nista anatomsko ustrezni, saj sta z glavo povezani s ploščato ploskvijo. Glava torej razpolavlja kip in skupaj s cevasto oblikovanima nogama, ki se dvakrat prelomita in domnevno končujeta v gležnjih brez stopal, poudarja simetričnost celotne forme. Štuhčeva figura se z desnico, ki je znatno stanjšana – tako kot preostanek desne polovice telesa – uravnovesi z odebeljeno in manj detajlno levo stranjo.

Popis stanja kipov *Študentske forme vive*

Lara Skukan, Ana Sterle

Uvod

Razpadanje naravnega in umetnega kamna je naraven proces, ki ga povzroča okolje z vplivi podnebja, človeka in bioloških dejavnikov. S propadanjem kamna umetnina izgublja uporabno vrednost in funkcionalnost. Ta se kaže v spremembi dimenzije, oblike, videza, fizikalno-mehanskih lastnosti itd. Spremembam se ni moč izogniti, in prav zato je ena izmed nalog konservatorjev-restavratorjev dobro dokumentiranje umetnin. Konservator-restavrator se pri dokumentiranju posveti poškodbam in izvoru njihovega nastanka, ki je lahko kemične ali mehanske narave, kar je potrebno opraviti pred samim konservatorsko-restavratorskim posegom, saj se tako lažje odločimo za ustrezne metode konservatsko-restavratorskih postopkov, da ne poškodujemo same umetnine.

K ohranjanju umetnine pristopamo na štiri načine:

- z anamnezo (ki zajema ugotavljanje zgodovine objekta,

njegove lokacije in umestitve v okolje)

- z diagnozo (ki zajema določanje materialov in njihovih lastnosti, identifikacijo stanja propadanja in določanje procesov propadanja)
- s terapijo (tj. konservatorsko-restavratorskimi posegi, nadzorom in vzdrževanjem)
- ter zaveščanjem javnosti (ki zajema stike z javnostjo, izdajo publikacij ter delo s slikovnim gradivom in video filmi ipd.

Navedeni pristopi konservatorjev-restavratorjev so podlaga za naše delo in opisujejo načine, s katerimi smo se lotili analize in ohranjanja kipov v okviru projekta ŠIPK *Študentska forma viva*. Izvedeno je bilo dokumentiranje vseh kipov v Študentskem naselju in štirih kipov v Tacnu.

Dokument Popis stanja kipov obsega kar 96 strani, zaradi česar bo v nadaljevanju predstavljen popis stanja le dveh kipov. Celoten popis stanja kipov je dostopen tukaj:

<http://sfv.splet.arnes.si/popis-stanja-kipov/>

Popis stanja kipa Andreja Grošlja

Kip se nahaja ob stavbi Uprave Študentskih domov. Avtor dela iz leta 1972 je Andrej Grošelj. Kip meri 100 cm v višino, 130 cm v širino in 130 cm v globino. Izklesan je bil iz peščenjaka bihacita, uvoženega s Hrvaške. Kip stoji na podstavku in ga po večini zakrivajo mahovi, ki so prisotni tudi ob vznožju, na pokrčenih nogah ter vrhu kipa. V skledi, kjer se ob dežju nabira voda, bi lahko zasledili tudi alge. Na kipu so prisotni beli madeži, ki bi lahko predstavljali posledico izločanja soli ali pa vrsto skorjastega lišaja. Na kipu zasledimo temno sive in črne madeže. Ti domnevno predstavljajo kolonizacijo lišajev in mahov oziroma njihovo propadanje, pri katerem na kamnu ostajajo črno obarvani delci, ali kakšno drugo mikrobiološko delovanje. Kip ima na desni roki in obrazu dve luknji, ki sta po vsej verjetnost odraz umetnikovega ustvarjanja.

Sliki 1 in 2:
Kip Andreja Grošlja
(foto: Lara Skukan, osebni
arhiv, 7. 12. 2017)

Grafični prikaz poškodb in sprememb z dveh pogledov kipa Andreja Grošlja iz leta 1972.

Legenda poškodb
in sprememb:

Mah

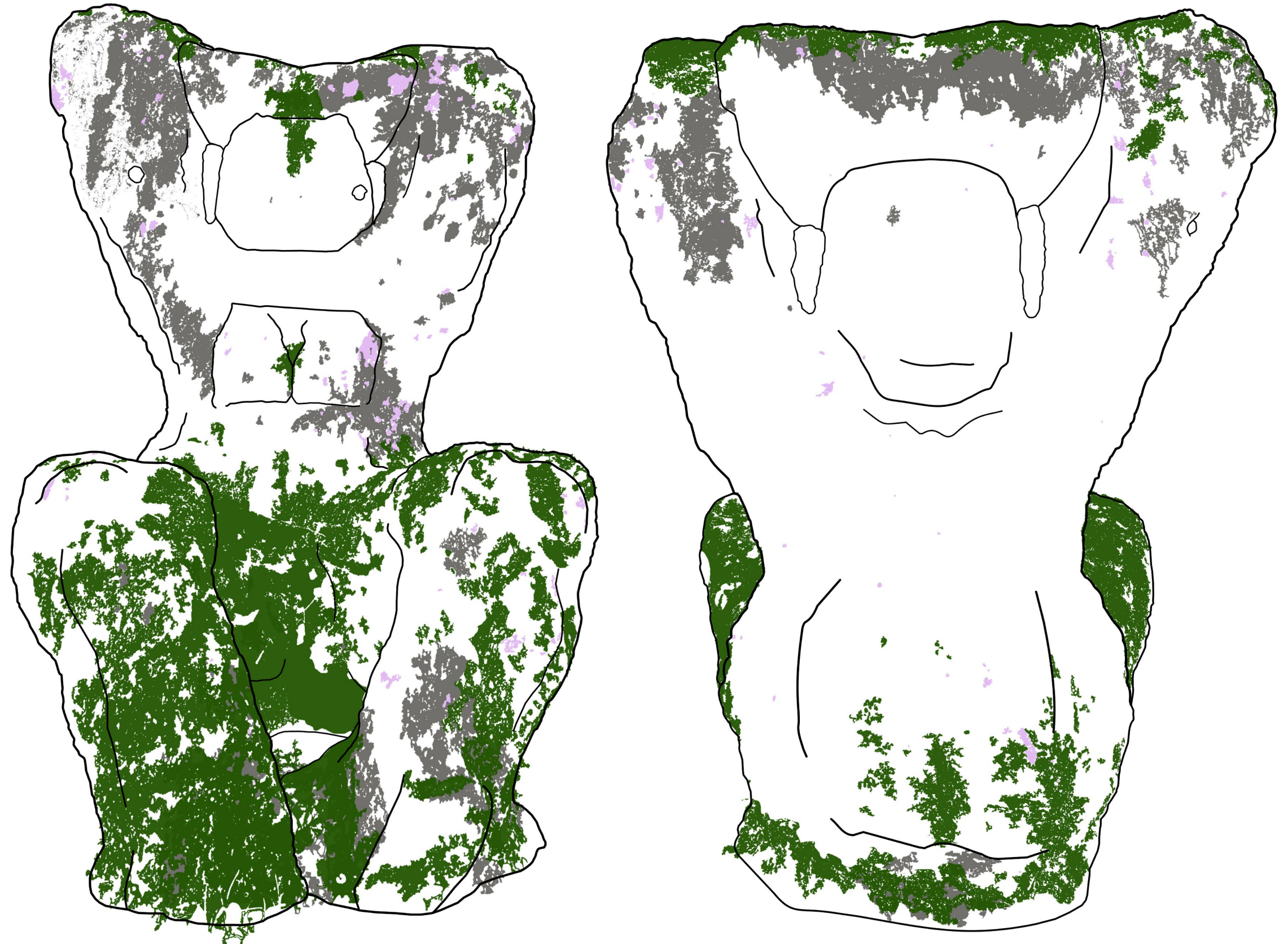
Beli madeži

Temni madeži

Slika 3:
Grafični prikaz poškodb in sprememb
na kipu Andreja Grošlja iz leta 1972 s
sprednje strani. (vir: Lara Skukan, osebni
arhiv, 2018)

Slika 4:
Grafični prikaz poškodb in sprememb na
kipu Andreja Grošlja iz leta 1972 z zadnje
strani. (vir: Lara Skukan, osebni arhiv,
2018)

Fotodokumentacija

Slika 5:
Sprednji del kipa, kjer so
vidni mahovi ter beli in temni
madeži (foto: Lara Skukan,
osebni arhiv, 7. 12. 2017).

Slika 6:
Sprednji del kipa, kjer so vidni
mahovi in temni madeži
(foto: Lara Skukan,
osebni arhiv, 7. 12. 2017).

Slika 7:
Glava kipa, fotografirana od
spredaj. Vidna je svetlobna
razlika med glavo in telesom
kipa (foto: Lara Skukan,
osebni arhiv, 7. 12. 2017).

Slika 8:
Detajl roke kipa, kjer so vidni
mahovi ter beli in temni
madeži (foto: Lara Skukan,
osebni arhiv, 7. 12. 2017).

Slika 9:
Notranjost sklede, kjer so vidni
mahovi in kjer se nabirajo listje
ter tudi voda in sneg (foto: Lara
Skukan, osebni arhiv,
7. 12. 2017).

Slika 10:
Zgornji del leve roke s strani
kipa, kjer so vidni mahovi ter
beli in temni madeži (foto: Lara
Skukan, osebni arhiv,
7. 12. 2017).

Popis stanja kipa Vojka Štuhca

Kip se nahaja ob stavbi Uprave Študentskih domov. Avtor je Vojko Štuhec. Naslov dela iz leta 1971 je *Ženski torzo*. Kip meri 80 cm v višino, 90 cm v širino in 90 cm v globino. Avtor je kip zmodeliral v glini in ga nato odlil. Uporabil je beton, v katerega je domnevno vmešal zdrobljen marmor ali druge dodatke. Kip stoji na 12 cm visokem podstavku, ki ga pokrivajo mahovi. Na glavi kipa zasledimo zelenorumene lišaje. Na vrhu kipa je prisotna bela skorja, posledica izločanja mineralov iz kipa ali pa preteklega konservatorsko-restavratorskega posega. Zasledimo tudi temno sive in črne madeže. Domnevamo, da ti predstavljajo kolonizacijo lišajev in mahov oziroma njihovo propadanje, pri katerem na kamnu ostajajo črno obarvani delci omenjenih organizmov, ali kakšno drugo mikrobiološko delovanje.

Sliki 11 in 12:
Kip Vojka Štuhca (foto: Lara
Skukan, osebni arhiv,
7. 12. 2017).

Grafični prikaz poškodb in sprememb z dveh pogledov kipa Vojka Štuhca iz leta 1972.

**Legenda poškodb
in sprememb:**

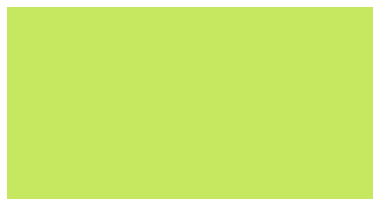
Mah

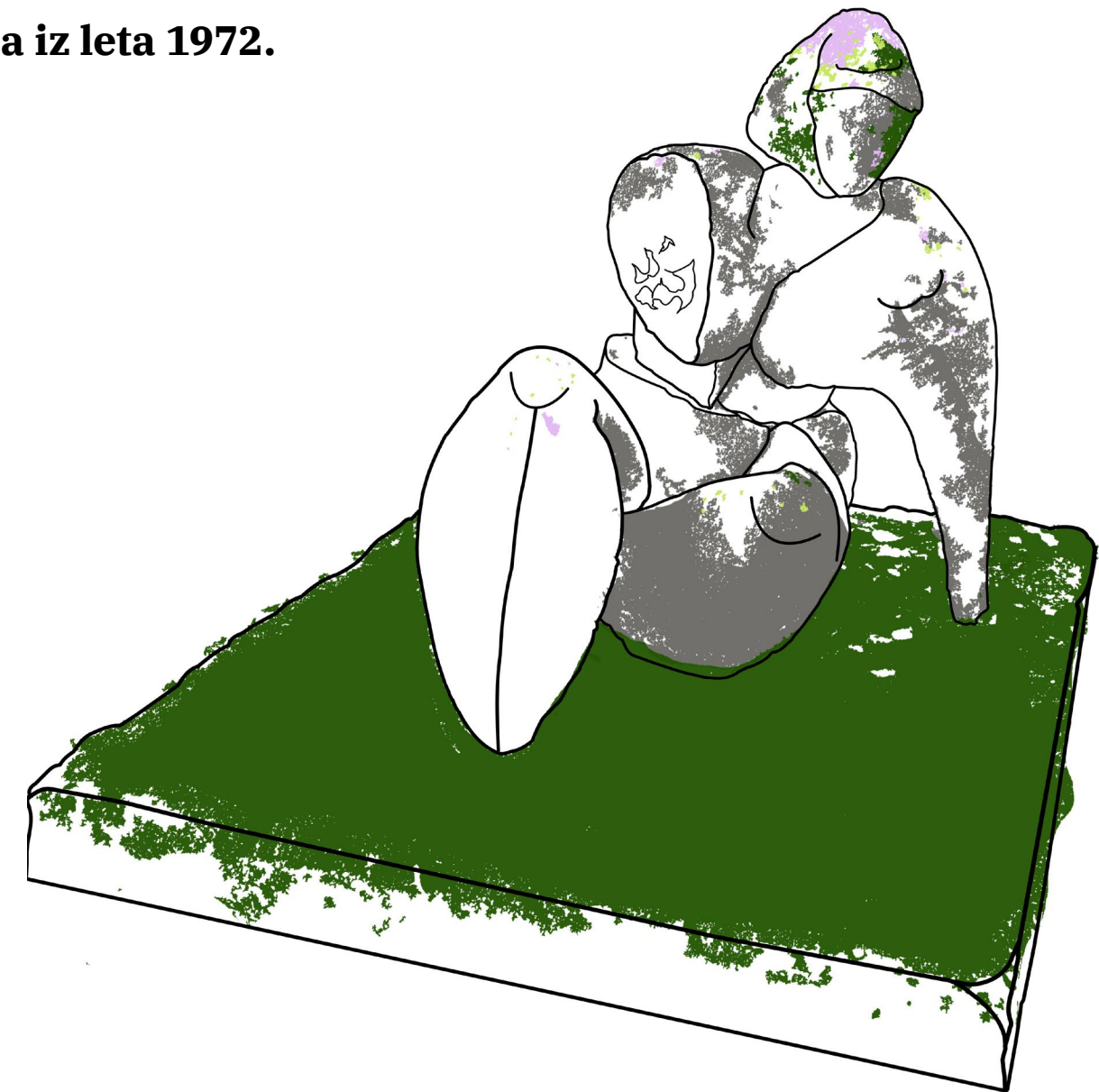
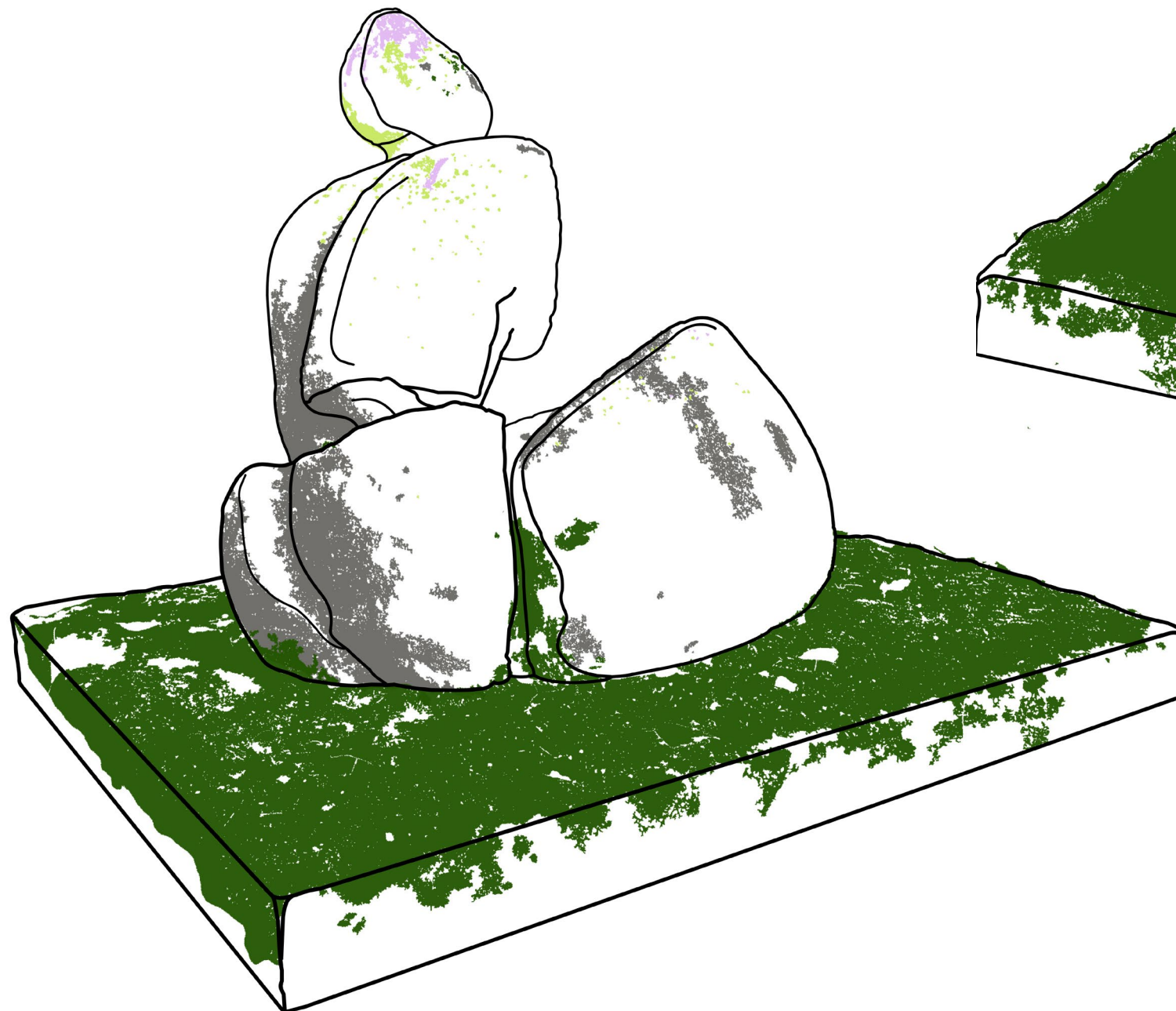
Beli madeži

Temni madeži

Lišaji

Slika 13:

Grafični prikaz poškodb in sprememb na kipu Vojka Štuhca iz leta 1972 z zadnje strani.
(vir: Lara Skukan, osebni arhiv, 2018)

Slika 14:

Grafični prikaz poškodb in sprememb na kipu Vojka Štuhca iz leta 1972 s sprednje strani.
(vir: Lara Skukan, osebni arhiv, 2018)

Fotodokumentacija

Slika 15:
Spodnji del kipa, kjer so vidni mahovi in listje ter beli in temni madeži (foto: Lara Skukan, osebni arhiv, 7. 12. 2017).

Slika 16:
Zadnji del kipa, kjer so vidni mahovi ter beli in temni madeži (foto: Lara Skukan, osebni arhiv, 7. 12. 2017).

Slika 17:
Glava kipa, fotografirana z vrha. Vidni so mahovi, lišaji in bel madež (foto: Lara Skukan, osebni arhiv, 7. 12. 2017).

Slika 18:
Detajl glave kipa, kjer so vidni
lišaji ter beli in temni madeži
(foto: Lara Skukan, osebni
arhiv, 7. 12. 2017).

Slika 19:
Sprednji del kipa, kjer
so vidni mahovi in temni
madeži (foto: Lara
Skukan, osebni arhiv,
7. 12. 2017).

Slika 20:
Detajl hrbta kipa, kjer so vidni
lišaji ter beli in temni madeži
(foto: Lara Skukan, osebni
arhiv, 7. 12. 2017).

Poročilo o izvedenem čiščenju kipov

Lara Skukan, Ana Sterle

Uvod

Po napisanem konservatorsko-restavratorskem načrtu, ki je služil kot opora za nadaljne delo, je sledilo preizkusno čiščenje dveh kipov (kipa Andreja Grošlja in kipa Vojka Štuhca) z različnimi metodami. Začeli smo z mehanskim odstranjevanjem mahov, pri čemer smo si pomagali z orodji, kot so lesene modelirke, krtače s plastičnimi ščetinami, gobicami in čopičem. Nato smo preizkusili odstranjevanje mahov z vodno metodo, pri kateri smo uporabili parni in visokotlačni čistilnik. Preden smo se lotili konservatorsko-restavratorskega posega, smo kipa fotodokumentirali z vseh strani.

Preizkusno čiščenje z različnim metodami in rezultati

Najprej smo preizkusili mehansko odstranjevanje mahov s površine kipov. Pomagali smo si z lesenimi modelirkami, ki so primernejše za mehansko odstranjevanje, saj v primerjavi z kovinskimi ne poškodujejo kamna. Po odstranitvi se je pokazala svetlejša površina kamna tam, kjer so rastle mahovi in lišaji, saj so s koreninskim sistemom oz. hifami načeli površino kamnine.

Slika 21:
Rezultat delnega odstranjevanja mahov z leseno modelirko (foto: Ana Sterle, osebni arhiv, 22. 8. 2018)

Kot drugo metodo čiščenja smo preizkusili odstranjevanje mahov s krtačo s plastičnimi ščetinami in gobico Wishab. Za bolj primerno se je izkazala krtača s plastičnimi ščetinami, saj je bila gobica premehka.

Slika 22:
Odstranjevanje mahov s krtačo (foto: Ana Sterle, osebni arhiv, 22. 8. 2018)

Sledilo je preizkusno čiščenje kipa s parnim čistilnikom in visokotlačnim vodnim čistilnikom, ki nama ga je posodilo osebje Študentskega doma Ljubljana. Parni čistilnik čisti predvsem mastne nečistoče z vodno paro. Za odstranjevanje bioloških organizmov se je izkazal za prešibkega. Za učinkovito čiščenje s parnim čistilnikom bi naprej morali mehansko odstraniti nečistoče, šele nato pa previdno uporabiti parni čistilnik.

Slika 23:
Čiščenje s parnim čistilnikom (foto: Ana Sterle,
osebni arhiv, 22. 8. 2018)

Visokotlačni vodni čistilnik čisti z močnim curkom navadne vode in se je izkazal za bolj učinkovito metodo odstranjevanja bioloških organizmov. Pri visokotlačnem čistilniku je pomembno uporabiti nižji pritisk, da se s čiščenjem ne poškoduje kamna. Z njim lahko tudi nečistoče le zmehčamo in jih potem mehansko odstranimo. Čiščenje z vodo je primernejše od kemičnega čiščenja, pri katerem uporabljamo topila, ki ponavadi temeljijo na uporabi kislih ali bazičnih spojin. Te sicer lažje prodrejo v pore kamnine, a je težko kontrolirati globino prodora.

Slika 24:
Čiščenje z visokotlačnim vodnim čistilnikom
(foto: Lara Skukan, osebni arhiv, 22. 8. 2018)

Čiščenje kipov

Kip Andreja Grošlja je bilo težko očistiti, ker je narejen iz apnenčevega peščenjaka bihacita, ki je paropropustna in občutljivejša kamnina. Zaradi njene poroznosti so površino kipa poškodovale hife mahov in lišajev. Po čiščenju sva opazili znato razpadanje in svetlejšo barvo kamna, ki je bil prej skrit pod mahovi. Na površini so ostali črni madeži, ki so posledica odmrlih lišajev, in degradirajo estetski videz umetnine. Pri njihovem odstranjevanju smo se odločili za mehansko metodo odstranjevanja z leseno modelirko in nato spiranje z navadno vodo. Po postopku so ostanki lišajev spremenili barvo s črne na sivo. V tem primeru bi bilo mogoče uporabiti kemično metodo čiščenja, vendar le v kombinaciji s predhodnimi raziskavami in stalnim nadzorom nad površino.

Slika 25:
Detajl površine kipa Andreja Grošlja
(foto: Ana Sterle, osebni arhiv,
23. 8. 2018)

Odstranjevanja temnih madežev nismo dokončali zaradi omejenega časa in sredstev. Kip Vojka Štuhca smo lažje očistili, saj je izdelan iz betona, ki je trden in manj prepusten material. Pred postopkom čiščenja je bil kip sive, po čiščenju pa bele barve. Na površini ni, za razliko od kipa Grošlja, ostalo nič temnih madežev. Na določenih mestih, kot je leva roka kipa, so postale vidne meje, kjer se deli kipa stikajo med sabo.

Slika 26:
Kip Vojka Štuhca med postopkom čiščenja
(foto: Ana Sterle, osebni arhiv, 22. 8. 2018)

Oba kipa bi bilo potrebno po čiščenju zaščititi, da ne bi prišlo do nadaljnega propadanja in razraščanja mikroorganizmov. Za to se lahko uporabi biocide, delovanje katerih je odvisno od lastnosti kamnine, vrste mikroorganizmov in okolja. Prav tako je njihovo delovanje omejeno, ker jih lahko izpere dež, tako da je potrebno zaščitno plast obnavljati na vsakih nekaj let.

Slika 27:
Kip Andreja Grošlja po
postopku čiščenja
(foto: Ana Sterle, osebni
arhiv, 23. 8. 2018)

Program konserviranja- restavriranja in vzdrževanja kipov

Lara Skukan, Ana Sterle

Program konservatorsko- restavratorskih posegov na kipih

a. Čiščenje kipov

Kipi so obloženi predvsem z nečistočami, mahovi, lišaji, ki jih bo potrebno odstraniti najprej z vodnim čistilnikom pod kontroliranim (ne previsokim) pritiskom. Moteče spodnje trdovratne skorje trdih soli bo mogoče odstraniti še s kombinacijo vode in mehanskega orodja. Možna je dodatna uporaba krtač, lesenih modelirk in skalpelov in podobnega orodja za boljšo učinkovitost čiščenja. V primeru estetsko motečih ostankov mikroorganizmov globlje v kamnini je predvidena uporaba nizkotlačnega peskalnika s suhim ledom. Pred tem bo potrebno izvesti dodatne preizkuse. Enako velja za odstranjevanje grafitov, ki se pojavljajo redko, na posameznih mestih, in bo za njihovo odstranitev potrebno uporabiti kemične metode.

b. Utrjevanje kipov

Površina kamnitih kipov iz bihacita in betona je dovolj trdna, ne poka, se ne lušči in praši, zato utrjevanje s kemičnimi sredstvi ni nujno potrebno. Prihaja pa do postopne erozije materiala in s tem do izgub v detajlih. Pri uporabi sintetičnih utrjevalcev (akrilatov, silikatov, epoksidnih smol ...) je vprašljiva kompatibilnost z materialom kipa. Materiali so prav tako paronepropustni, zaradi česar lahko pride v prihodnosti do dodatnih poškodb kamna. Pred utrjevanjem kipov bi bilo nujno potrebno opraviti predhodne teste ustreznosti utrjevalnih sredstev.

c. Dopolnjevanje manjkajočih in poškodovanih delov

Na posameznih mestih, npr. na podstavku kipa *Ženski torzo* v Tacnu, so potrebne dopolnitve manjkajočih, poškodovanih delov. Uporabila se bo ustrezna kompatibilna masa za kitanje, odvisno od tega, ali gre za podstavek (beton) ali kip (pretežno bihacit).

d. Nanosi zaščitnih premazov

Od zaščitnih premazov je smiselna uporaba predvsem biocidnih sredstev.

e. Dvigi in poravnave kipov

Kipa št. 3 in št. 13 sta se s časom ugreznila. Kip št. 3 (*Valovanje*) je ugreznjen nekaj decimetrov, kar je razvidno ob primerjavi s starimi fotografijami, posnetih v sedemdesetih letih. Kip št. 13 (*Nagrobnik*) je močno nagnjen. Obe deformaciji sta estetsko moteči in bo potreben poseg dviganja in poravnavanja s pomočjo dvigal.

Priporočila za redno vzdrževanje

Potrebno je redno spremljanje stanja kipov. V primeru grafitov je priporočljivo takoj obvestiti ustrezno strokovno službo in izvesti takojšnje čiščenje, dokler je barva še relativno sveža. Priporočljivo je čiščenje vseh kipov forme vive enkrat letno. Čiščenje naj obsega ometanje odpadlih listov in cvetja ter odstranjevanje poraslih mahov, lišajev in drugih oblog na kamnini s pomočjo tlačnega vodnega

čistilnika pod nižjim pritiskom. Delo naj opravi strokovno usposobljen izvajalec.

Uporabljeni viri:

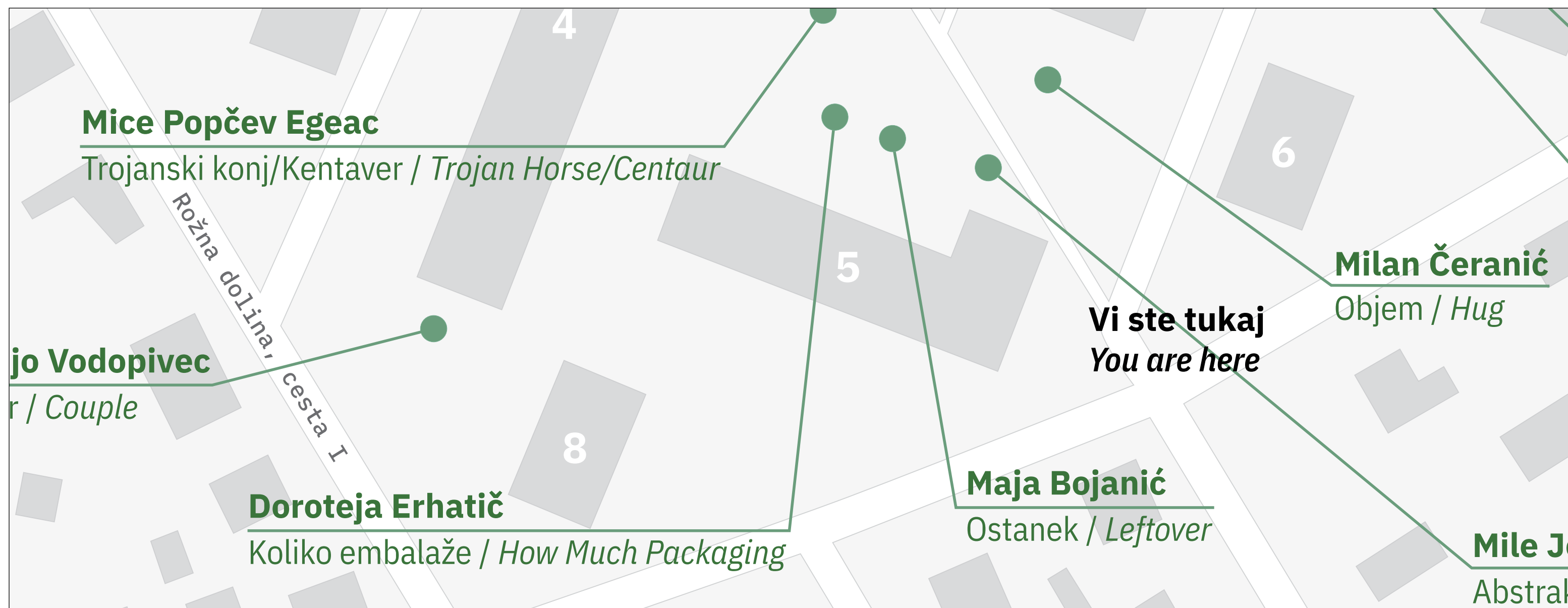
Sabina Kramar, Breda Mirtič, *Dokumentiranje oblik propadanja naravnega kamna na objektih kulturne dediščine*, RMZ – Materials and Geoenvironment, Vol. 57, No. 4, pp. 539–562, 2010.

Sabina Kramar, Irena Porekar Kacafura, *Naravni kamen*, Priročnik Skupnost muzejev Slovenije, 2013.

Vizualna podoba projekta

Študentska forma viva

Sara Bezovšek

Slika 1:
Detajl zemljevida kipov v Rožni dolini (vir: Sara Bezovšek, 2018)

Barvno in oblikovno se zemljevid zgleduje po Google Maps zemljevidih ter označevalnem sistemu v študentskem naselju v Rožni dolini. Prikazana so imena in priimki avtorjev ter imena kipov v slovenskem in angleškem jeziku. Na zemljevidu najdemo tudi lokacijo obiskovalca, označeno z »Vi ste tukaj / You are here«. Za boljšo orientacijo so označene tudi številke študentskih blokov (od 1 do 14) ter imena ulic. Uporabljena črkovna družina je IBM Plex. Pri zemljevidu kipov v Tacnu so uporabljeni enaki oblikovni elementi.

Študentska forma viva

Med letoma 1971 in 1975 se je na območju študentskega naselja v ljubljanski Rožni dolini odvilo pet edicij kiparskih simpozijev študentov jugoslovanskih umetniških akademij. Povod za organizacijo zanimivega projekta, ki je sčasoma posvojil ime »Študentska forma viva«, je bil podan že sredi šestdesetih let, ko je bila v zeleno okolje študentskih blokov postavljena prva skulptura. Študentska organizacija Forum je sčasoma vzpostavila avtonomen aparat z natečaji in strokovno žirijo, ki je v prvi polovici sedemdesetih let več ambicioznim kiparjem ponudila priložnost, da javnosti predstavijo skulpture, izdelane in situ.

Kipi ne funkcionirajo kot spomeniške plastike, saj njihova naloga ni obeleževati, marveč plemeniti okolje, v katerem nastanejo – koncept, ki je blizu večini forma vivam. V petih poletjih je tako 20 mladih kiparjev iz republik bivše Jugoslavije ustvarilo 24 skulptur, večinoma izklesanih iz kamna bihacita, nekaj je vlitih tudi iz betona. Danes 22 skulptur domuje na zelenicah ob kompleksu študentskih domov (2 sta nastali mimo uradnega simpozija), 4 pa so razporejene okrog Policijske akademije v Tacnu. Skrbno urejeno okolje naselja pod Rožnikom omogoča prijeten sprehod po tej študentski forma vivi, kjer lahko spremljamo raznolike kiparske trende zahodne tradicije poznih šestdesetih in zgodnjih sedemdesetih let preteklega stoletja.

Student forma viva

Between 1971 and 1975, students of Yugoslav art academies organised five editions of sculpture symposiums in the student housing of Rožna dolina in Ljubljana. The cause for the organisation of this fascinating project, which gradually attained the name "Student Forma Viva", was formed already in the sixties, when the first sculpture was positioned amongst the greenery of the student housing complex. In time, the student organisation Forum established itself as an autonomous apparatus with contests and a professional jury. In the first half of the seventies, they were the ones who offered many ambitious sculptors the opportunity to present their in situ made sculptures to the public.

The statues do not perform as memorials since their function is not associated with remembrance, but rather with enriching their surroundings, the area in which they were made – a concept which is common to all forma vivas. Thus, in five summers, 20 young sculptors from the republics of ex-Yugoslavia created 24 sculptures, mostly formed out of bihacite stone, some moulded in concrete. Today, 22 of these sculptures are placed on the lawns of the student housing complex (2 were created independently of the official symposium) and 4 are arranged around the Police academy in Tacen. The carefully organised setting of Rožnik's community allows for a pleasant walk around this student forma viva, where we may observe the diverse sculpting trends in the Western tradition of the late 1960's and early 1970's.

Slika 2:
Opis Študentske forma vive
(vir: Sara Bezovšek, 2018)

Skupaj z zemljevidom
sestavlja informacijsko tablo.
Spodaj levo so nanizani
logotipi sponzorjev projekta.

Slika 3:
Primer postavitve informacijskih tabel
(vir: Sara Bezovšek, 2018)

Študentska forma viva

Med letoma 1971 in 1975 se je na območju študentskega naselja v ljubljanski Rožni dolini odvilo pet edicij kiparskih simpozijev študentov jugoslovanskih umetniških akademij. Povod za organizacijo zanimivega projekta, ki je sčasoma posvojil ime »Študentska forma viva«, je bil podan že sredi šestdesetih let, ko je bila v zeleno okolje študentskih blokov postavljena prva skulptura. Študentska organizacija Forum je sčasoma vzpostavila avtonomen aparat z natečaji in strokovno žirijo, ki je v prvi polovici sedemdesetih let več ambicioznim kiparjem ponudila priložnost, da javnosti predstavijo skulpture, izdelane in situ.

Kipi ne funkcionirajo kot spomeniške plastike, saj njihova naloga ni obeleževati, marveč plemenitiiti okolje, v katerem nastanejo – koncept, ki je blizu večini forma vivam. V petih poletjih je tako 20 mladih kiparjev iz republik bivše Jugoslavije ustvarilo 24 skulptur, večinoma izklesanih iz kamna bihacita, nekaj je vlitih tudi iz betona. Danes 22 skulptur domuje na zelenicah ob kompleksu študentskih domov (2 sta nastali mimo uradnega simpozija), 4 pa so razporejene okrog Policijske akademije v Tacnu. Skrbno urejeno okolje naselja pod Rožnikom omogoča prijeten sprehod po tej študentski forma vivi, kjer lahko spremljamo raznolike kiparske trende zahodne tradicije poznih šestdesetih in zgodnjih sedemdesetih let preteklega stoletja.

Student forma viva

Between 1971 and 1975, students of Yugoslav art academies organised five editions of sculpture symposiums in the student housing of Rožna dolina in Ljubljana. The cause for the organisation of this fascinating project, which gradually attained the name "Student Forma Viva", was formed already in the sixties, when the first sculpture was positioned amongst the greenery of the student housing complex. In time, the student organisation Forum established itself as an autonomous apparatus with contests and a professional jury. In the first half of the seventies, they were the ones who offered many ambitious sculptors the opportunity to present their in situ made sculptures to the public.

The statues do not perform as memorials since their function is not associated with remembrance, but rather with enriching their surroundings, the area in which they were made – a concept which is common to all forma vivas. Thus, in five summers, 20 young sculptors from the republics of ex-Yugoslavia created 24 sculptures, mostly formed out of bihacite stone, some moulded in concrete. Today, 22 of these sculptures are placed on the lawns of the student housing complex (2 were created independently of the official symposium) and 4 are arranged around the Police academy in Tacen. The carefully organised setting of Rožnik's community allows for a pleasant walk around this student forma viva, where we may observe the diverse sculpting trends in the Western tradition of the late 1960's and early 1970's.

Študentska forma viva

Zbornik

Slika 4:
Naslovnica publikacije
(vir: Sara Bezovšek, 2018)

Uporabljen je eden izmed
grafičnih prikazov poškodb
in sprememb na kipih, ki sta
jih ilustrirali Ana
Sterle in Lara Skukan.
Na naslovnici in v celotni
publikaciji je ponovno
uporabljena črkovna družina
IBM Plex.

Otroška forma viva

Karin Gogala, Anita Perko

Delavnici in kiparski škrat Pik

V študentskem naselju Rožna dolina se po parku potika mali kiparski škrat po imenu Pik. Domuje v velikem vrbovem drevesu in vsak dan pazi na kipe *Študentske forme vive*. Bil je že tako osamljen, da se je odločil, da za otroke pripravi prav posebno

delavnico. Za njih je pripravil ogled kipov in pravo kiparsko delavnico, saj je tudi sam mali kipar. Izbral je kipe, za katere je želel, da otroci o njih izvejo kaj več. Pripravil je prav posebne uganke, s katerimi so otroci te kipe poiskali.

Na delavnico so prišli otroci iz enot Viških vrtcev Ljubljana. Zaradi velikega števila otrok je kiparski škrat moral pripraviti kar dve, odvijali pa sta se 17. 8. 2018 in 20. 8. 2018 v prostorih Študentskega doma Ljubljana.

Ker škrat Pik ni zmogel vsega sam, je na pomoč poklical študentki predšolske vzgoje Karin Gogala in Anito Perko. Tako smo s skupnimi močmi pripravili vse za delavnici. V nadaljevanju vam bo kiparski škrat Pik opisal dogajanje na otroških delavnicah; prisluhujemo mu, kaj nam bo povedal.

Pripoved škrata Pika o delavnicah za otroke

Karin in Anita sta otroke Viških vrtcev pričakali pred restavracijo Rožna kuhna. Predstavili sta se otrokom in jim predali moj prvi namig, s katerim sem otrokom pomagal, da najdejo prvi kip. Označil sem ga z rdečo zastavo!

Foto: Karin Gogala, 2018

Otroci so iskali in iskali, nato pa zagledali rdečo zastavo. Vstopili so skozi škratova drevesna vrata in se približali kipu.

Foto: Ana Sterle, 2018

Foto: Ana Sterle, 2018

Foto: Anita Perko, 2018

Pri kipu so otroci izvedeli nekaj več o poklicu kiparja, kakšna orodja uporablja, iz česa vse so lahko kipi narejeni, prav tako pa se je tam skrival naslednji namig ... Našli smo ga v krožniku, ki ga kip drži v rokah, kot so rekli otroci. Odkriti namig nas je pripeljal do kipa z imenom *Ženski torzo*.

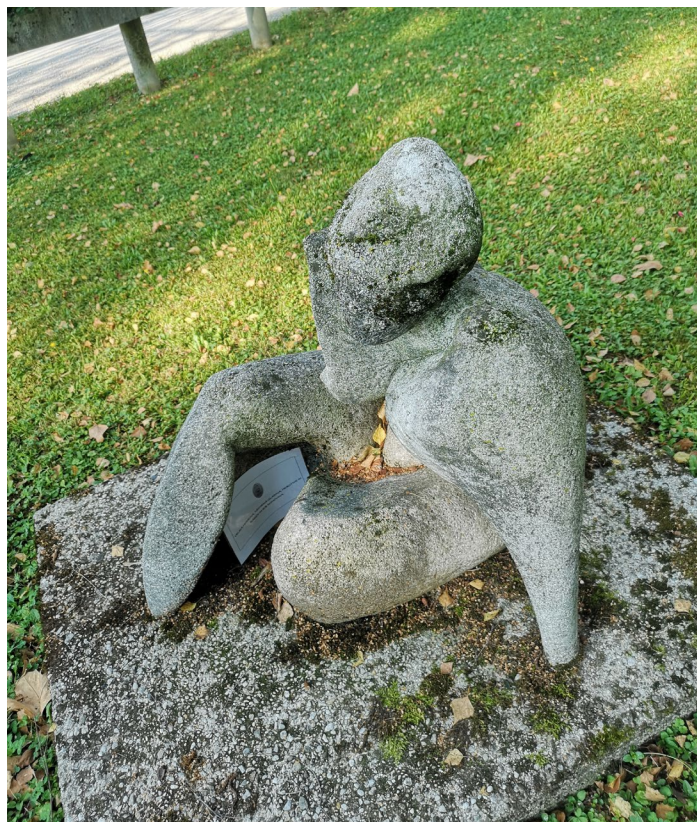

Foto: Karin Gogala, 2018

Foto: Ana Sterle, 2018

Otroci so zelo hitro ugotovili, da kipu nekaj manjka. Karin in Anita sta jim razložili, zakaj kipu manjka roka in kaj pravzaprav pomeni beseda torzo. Brez namiga niso mogli naprej, zato so ga otroci poiskali; skrit je bil pri kipu.

Foto: Ana Sterle, 2018

Foto: Ana Sterle, 2018

Namig jih je pripeljal do kipa *Valovanje*. Otroci so se kipa dotaknili in občutili valovanje njegove površine. Pogovorili so se o tem, kje še lahko vidimo valovanje. Namig, ki jih je vodil do naslednjega kipa, so našli ob drevesu.

Foto: Anita Perko, 2018

Foto: Ana Sterle, 2018

Pripeljal jih je do ogromnega kipa z naslovom *Palec*. Otroci so takoj ugotovili, katerega od prstov predstavlja kip. Na vprašanje, čigav bi lahko bil ta prst, pa so povedali: »To je prst od velikana!« »Od škrate ne more biti, ker je prst prevelik, škrate pa je majhen.« Svoje prste so primerjali z velikim prstom in ugotovili, da so mu podobni. Otroci so kasneje našli še en namig in ta jih je odpeljal do naslednjega kipa. To je ...

Foto: Ana Sterle, 2018

Kip *Kentavra*, pri katerem sta Karin in Anita pokazali sliko pravega *Kentavra*. Kakor so ugotovili tudi otroci, ta kip ni dokončan in mu spredaj manjka človeški zgornji del telesa. Pod kipom v luknji se je

skrival naslednji namig, na katerem je pisalo, da morajo najti mravljo. Tako so se podali na iskanje mravlje, medtem pa so morali najti še eno stvar:mojo zeleno kapo s pikami, ki sem jo izgubil med sprehodom.

Foto: Ana Sterle, 2018

Upal sem, da bodo otroci našli mojo kapo. Ne boste verjeli, res so jo našli, in to na enem izmed kipov. Ne spomnim se, da bi jo pustil tam. Otroci so nadaljevali pot in se počasi približevali mojemu domu. Karin in Anita sta otrokom povedali, kje domujem, zato sem se hitro skril, da me kdo ne bi videl, saj sem kar malo sramežljiv in imam nekaj treme pred otroki.

Foto: Ana Sterle, 2018

Otroci so se čisto po tiho približali mojemu domu in mojo kapo pustili na klopi pod drevesom. Domislili so se, da se skrijejo in počakajo, da bom prišel po kapo. To se seveda ni zgodilo, saj sem takoj opazil, da jih je veliko, in nisem si upal priti bliže, dokler niso otroci odšli naprej, da bi poiskali kip *Mravlja*.

Foto: Ana Sterle, 2018

Našli so *Mravljo* in si jo ogledali, pokazali so, kje ima noge, glavo in razmislili, ali je žival v resnici res tako velika, kot je kip. Še zadnji namig so otroci našli med vejami bližnjega drevesa.

Foto: Ana Sterle, 2018

Pripeljal jih je do zadnjega dela, ki so si ga otroci ogledali: kipa *Par*. Poskušali so ugotoviti, kdo sta osebi, in povedali so, da sta to mami in ati, ter poskusili posnemati pozo kipa Nato so se postavili v kolono po dva in se odpravili proti kiparski delavnici, da bi kiparji postali še sami.

Foto: Ana Sterle, 2018

Foto: Karin Gogala, 2018

Foto: Blaž Šeme, 2018

Foto: Ana Sterle, 2018

Foto: Karin Gogala, 2018

Foto: Ana Sterle, 2018

Foto: Blaž Šeme, 2018

Foto: Ana Sterle, 2018

V prostorih restavracije so otroci izdelovali svoje kipe iz gline. Nastali so prečudoviti kipi. Izdelali so različne živali, kamne, stolpnice in celo škrata. Ko so končali s kiparjenjem, so se preizkusili še v risanju in sestavljanju sestavljank kipov.

Foto: Ana Sterle, 2018

Foto: Ana Sterle, 2018

Foto: Blaž Šeme, 2018

Foto: Blaž Šeme, 2018

Foto: Blaž Šeme, 2018

Foto: Blaž Šeme, 2018

Ker so mi bili kipi tako zelo všeč, sem se odločil, da jih razstavim kar v študentskem naselju in jih poimenujem *Otroška forma viva!* Zelo mi je bilo v veselje, da so si otroci prišli ogledat kipe in so naredili tudi svoje. Med iskanjem in ogledom kipov sem jih na skrivaj opazoval z bližnjih dreves, in lahko rečem, da so se otroci imeli

zelo lepo in so se tudi kaj novega naučili. Do naslednjega obiska otrok pa upam, da bo moja trema minila in se bom lahko pokazal otrokom ter jih mogoče celo sam popeljal na ogled kipov. Saj ne more biti tako strašno in težko, kajne?

Javni zavod Študentski dom Ljubljana

s spletne strani ŠDL povzel Uroš Stibilj

O nas

Smo Študentski dom Ljubljanana, največji študentski dom v državi, saj ponujamo preko 7.400 ležišč za slovenske in mednarodne študente, ki obiskujejo dodiplomske in podiplomske študijske programe. Zavod prav tako zagotavlja neprofitne nastanitve za mlade raziskovalce, štipendiste in gostujoče profesorje. S pojavom begunske krize smo v zavod povabili tudi študente s statusom oseb z mednarodno zaščito. Stanovalcem želimo zagotoviti kvalitetno namestitev, zdravo prehrano in primerne kulturne, športne in socialne aktivnosti. Posebno pozornost namenjamo osebam s posebnimi potrebami, kot so študentske družine in druge depriviligirane skupine. Zavod poleg tega vzpostavlja okolje za pozitivno kritično razmišljanje za študente, ki so organizirani v študentskem svetu stanovalcev.

Zgodovina

Študentski dom v Ljubljani je bil ustanovljen 22. junija 1952. Predhodne oblike zavoda so imele v preteklosti pogosto druge

nazive, ki so se z leti večkrat spreminjali, glede na dejavnosti, ki so jih v zavodu opravljali ali združevali. Vlada Ljudske republike Slovenije je na predlog vladnega Sveta za prosveto in kulturo izdala odločbo o proglasitvi študentskega naselja v Rožni dolini v Ljubljani za proračunsko ustanovo s samostojnim financiranjem. Njena naloga je bila, da omogoča bivanje in nemoten študij rednim slušateljem fakultet, akademij in visokih šol, ki nimajo stalnega bivališča v Ljubljani, s tem da jim naselje lahko ponudi tudi hrano in kulturne storitve. Organa uprave sta bila upravnik in upravni odbor, v katerem so bili že takrat predstavniki študentov. V letih 1949–1952 so bili zgrajeni prvi štirje domovi s skupno tisoč posteljami, ki so jih udarniško zgradili študentje, mladina in prostovoljci v predelu imenovanem Rožna dolina, ki leži na zahodnem delu mesta Ljubljana. Naslednja faza prepotrebne gradnje se je odvijala v letih 1961–1963, ko so zgradili nove prostore z več kot 1.000 novimi posteljami. Tretji cikel izgradnje zajema obdobje med letoma 1968 in

1971, ko so dogradili prostore za še 765 postelj. V tem obdobju je prišlo do širjenja študentskega prostora tudi na druga področja mesta Ljubljana.

S pomočjo samoprispevka v Ljubljani so v letih od 1975 do 1985 zgradili še dodatne sobe s 2.868 posteljami.

V vseh teh več kot 60 letih se je izoblikovala ustrezna šolska politika države v odnosu do študentskih domov, ki zagotavlja pravno podlago za dodeljevanje subvencij države za bivanje ter prehrano študentom.

Dodiplomski in podiplomski študenti

Ministrstvo, pristojno za visoko šolstvo, pripravi vsako leto razpis za sprejem in podaljšanje bivanja študentov, vpisanih v programe visokošolskega študija v študentskih domovih. Študentje morajo za prijavo na razpis izpolnjevati naslednje pogoje: so državljani Republike Slovenije, imajo status študenta in se izobražujejo po programih, ki se izvajajo kot redni ali izredni študij; niso v delovnem razmerju; povprečni bruto dohodek na

člana družine v preteklem letu ne presega 150 % povprečne bruto plače na zaposlenega v Republiki Sloveniji; imajo stalno prebivališče oddaljeno najmanj 25 km od kraja študija in niso bili v preteklosti izključeni iz študentskega doma. Dodiplomski in podiplomski študenti lahko na razpisu pridobijo pravico do subvencioniranega bivanja, kar pomeni, da je zanje višina mesečne najemnine zmanjšana za znesek subvencije, ki jo poravnava ministrstvo, pristojno za visoko šolstvo.

Mladi raziskovalci, štipendisti in gostujoči profesorji

V Študentskem domu Ljubljana sprejemamo tudi mlade raziskovalce (zaposlene študente podiplomskega študija tretje stopnje s statusom mladega raziskovalca, ki so zaposleni na fakultetah), štipendiste (študente podiplomskega študija tretje stopnje, ki nimajo državljanstva Republike Slovenije, prejemajo pa štipendijo v Republiki Sloveniji) in gostujoče profesorje, ki jih povabijo fakultete Univerze v Ljubljani in drugi raziskovalni instituti.

Nastanitev izmenjalnih študentov preko programa Erasmus +

Zavod na podlagi napotitve Univerze v Ljubljani nastanjuje tudi izmenjalne študente, ki prispejo v Ljubljano v okviru študijske izmenjave preko programa Erasmus. Na tak način vsako leto gostimo okrog 400 izmenjalnih študentov.

Nastanitev tujih študentov štipendistov

Zavod nastanjuje tudi tuje študente, ki so na podlagi sporazumov prejeli štipendijo Republike Slovenije, kot so štipendisti Javnega sklada Republike Slovenija za razvoj kadrov in štipendije, študenti programa CEEPUS in študenti bilateralnih programov. Tovrstne študente na vselitev napoti Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (CMEPIUS). Na tak način vsako leto gostimo približno 250 tujih študentov.

Študentske družine

Od leta 2010 gostimo enoto ljubljanskega vrtca. Vrtec je

organiziran v okviru doma št. 12. Prostora je za 28 otrok prve starostne skupine (1–3 let). V dveh študentskih domovih stanujejo družine z otroki, ki imajo vrtec tako v neposredni bližini. To jim omogoča, da lahko v dopoldanskem času redno obiskujejo predavanja in vaje, popoldne pa si pri varstvu medsebojno pomagajo znotraj doma.

Študenti s posebnimi potrebami

Posebna pozornost je namenjena tudi nastanitvi različnih kategorij invalidov in po potrebi tudi njihovim spremljevalcem. V domu št. 5 in še v nekaterih drugih domovih so posebne sobe za invalide, kjer je zagotovljena prilagojena oprema in ustrezen standard za bivanje invalidov. Sprejeti so pod enakimi pogoji kot ostali študentje, pri vselitvi pa imajo možnost za nastanitev v ustreznih prostorih.

Dejavnosti študentov

Izmed dejavnosti študentov želimo izpostaviti tudi tiste, ki jih skupaj s študenti organizira uprava zavoda. Mednje bi lahko šteli projekte,

s katerimi študentje pridobivajo kompetence. Eden takih je bil Projekt prenove restavracije in bara v študentskem naselju, v katerem so študentje pripravili idejno zasnovo za prenovo študentske restavracije (2013). Z željo, da bi v zavodu ponujali še več bolj ciljno usmerjenih projektov pridobivanja formalnih in neformalnih kompetenc ter mehkih in trdih veščin, smo se povezali z mednarodnim združenjem EucA, ki ima večletne izkušnje s tovrstnimi vsebinami. Rezultat tovrstnega povezovanja je organizacija študijskih obiskov karijerne orientacije za študente ter izvedba izbranega projekta z naslovom Message to Europeans 3.0, ki spodbuja demokratično sodelovanje študentov oziroma spodbuja državljansko udeležbo med mladimi.

Študentski dom Ljubljana
Svetčeva ulica 9
1000 Ljubljana
Spletna stran:
<http://www.stud-dom-lj.si/en>
E-naslov:
studentski.domovi@stud-dom-lj.si
Telefon: +386 1 242 1000

Študentski vrtec v študentskih domovih v Ljubljani v Rožni dolini

Karin Gogala, Anita Perko

V Rožni dolini v Ljubljani v študentskih domovih živi tudi nekaj študentskih družin. V Sloveniji se le redki študenti (šest odstotkov) odločijo za starševstvo. V drugih evropskih državah je ta delež večji. V večini primerov je mama študentka, oče pa je zaposlen. Študentskim družinam so na voljo razne subvencije in denarne pomoči (Dnevnik, 2018).

Začetki študentskega vrtca v Rožni dolini

Stanovalci zavoda in takratno vodstvo (v času mandata direktorice ga. Ksenije Preželj) so ugotovili, da študentske družine potrebujejo varstvo za svoje otroke. Tako je nastala ideja o lastnem študentskem vrtcu znotraj zavoda. Prvotna želja oziroma ideja je bila, da bi odprli samostojno enoto, kasneje pa so se dogovorili za sodelovanje z Viškimi vrtci. Enota Viških vrtcev gostuje na lokaciji Doma XII v Rožni dolini. Vrtec so želeli odpreti le za otroke študentov, vendar jim ministrstvo tega ni omogočilo, saj je to v nasprotju z zakonodajo. Študentski prostori so namenjeni za uporabo le študentov, zato

niso mogli omogočiti, da bi otroci, katerih starši niso študentje, obiskovali ta vrtec. Kako so rešili ta problem? S spremenjenim pravilnikom so študentske družine pridobile dodatne točke. V enoti Viških vrtcev so odprli oddelek s študentskim programom, ki študentom omogoča vpis svojih otrok, drugi starši, ki niso študentje, pa svojih otrok v ta oddelek ne morejo vpisati. Tako imajo študentske družine v študentskem naselju enoto vrtca le za študentske družine (Žurnal24, 2010).

Prostori, namenjeni vrtcu, so bili ustrezno pripravljeni leta 2010, odprtje pa se je zgodilo v začetku naslednjega leta.

Ugodnosti za študentske družine

Za študentske družine je v Sloveniji na splošno dobro poskrbljeno. Subvencije in denarne pomoči se upoštevajo le v primeru, da ima vsaj en starš študentski status. Študentske družine so upravičene do otroškega in starševskega dodatka. Do slednjega so upravičeni eno leto po otrokovem rojstvu. Študentom, ki postanejo

starši, pripada za vsakega novorojenega otroka dodatno študijsko leto. Družina z enim otrokom je upravičena do dodatnih desetih subvencioniranih obrokov na mesec, družina z dvema otrokoma pa do dvajset. Prav tako imajo možnost zaprositi za vpis v naslednji letnik kljub manjkajočim kreditnim točkam, omogočeno pa jim je tudi podaljšanje statusa iz upravičenih razlogov. Družine lahko kadarkoli zaprosijo za subvencionirano bivanje v študentskih domovih. Poleg študentskega vrtca v študentskem naselju v Rožni dolini v Ljubljani imajo študentske družine na voljo tudi eno- in dvostarševske apartmaje (Dnevnik, 2018).

Viški vrtci danes

Viške vrtce sestavljajo štiri hiše, v vseh je trideset igralnic, in te lahko sprejmejo 490 otrok (enota v študentskem naselju spada pod enoto Hiša pri ladji in predstavlja peto hišo, le da ta nima tridesetih igralnic, ampak dve). V zavodu za otroke skrbi 65 strokovnih delavcev. V vrtec so sprejeti otroci od dopolnjenega enajstega meseca do vstopa v šolo. V vrtcu

izvajajo le dnevni program (bivalni čas otroka v vrtcu je med 6 in 9 ur), saj za izvajanje poldnevnega (bivalni čas otroka v vrtcu je med 4 in 6 ur) v vrtcu ni bilo prijavljenih dovolj otrok. Izvajajo tudi program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke z odločbo. Na voljo so zunanje strokovne delavke. Ta program se izvaja v rednem oddelku (Viški vrtci, 2018).

Povzeto po:

Manca Borko, *Poseben za malčke študentov*. Pridobljeno dne 1. 9. 2018 s <https://www.zurnal24.si/slovenija/poseben-za-malcke-studentov-73200>

Manca Borko, *Poseben za malčke študentov*. Pridobljeno dne 1. 9. 2018 s <https://www.dnevnik.si/1042837160>

Viški vrtci, pridobljeno dne 1. 9. 2018 s <http://www.viskivrtci.si/default.aspx>

Seznam študentskih kiparskih del

ŠT.	LETO	FOTOGRAFIJA	AVTOR	NASLOV	MATERIAL	MERE	OPOMBE
1	ok. 1965		Branko Koneski (SLO)	brez naslova (without title)	marmor	250 × 30 × 60 cm	
2			avtor neznan		kamen (bihacit)	189 × 71,5 × 100 cm	Edina neatribuirana skulptura.
3	1971		Nevenka Kraigher (SLO)	Rojstvo energije (Birth of Energy)	kamen (bihacit)	100 × 100 × 70 cm	Vidna vklesana signatura.
4	1971		Vojko Štuhec (SLO)	Alenka (Alenka)	beton	80 × 90 × 90 cm	
5	1971		Boris Prokofjev (SLO)	Ključ (Key)	kamen (bihacit)	192 × 96 × 70 cm	
6	1971		Tomislav (Vlastimir) Todorović (SRB)	Kompozicija (Composition)	kamen (bihacit)	75 × 120 × 165 cm	
7	1971		Andrija Vasiljević (SRB)	Torzo (Torso)	kamen (bihacit)	124 × 43 × 72 cm	

ŠT.	LETO	FOTOGRAFIJA	AVTOR	NASLOV	MATERIAL	MERE	OPOMBE
8	1972		Andrej Grošelj (SLO)	brez naslova (without title)	kamen (bihacit)	100 × 130 × 130 cm	
9	1972		Mihajl Štebih (HR)	Falus v erekciji (Phallus in Erection)	kamen (bihacit)	180 × 110 × 80 cm	
10	1972		Ljubo de Karina (SLO)	brez naslova (without title)	kamen (bihacit)	100 × 180 × 100 cm	Vklesana datacija in črkovna označba.
11	1972		Mile Jevtić (SLO)	Abstrakcija (Abstraction)	kamen (bihacit)	220 × 125 × 100 cm	Vidna vklesana signatura in datacija.
12	1972		Nikola Vukosavljević (SRB)	Mravlja (Ant)	kamen (bihacit)	110 × 50 × 110 cm	
13	1973		Jakov Brdar (SLO)	Pollex/Prst (Pollex/Finger)	kamen (bihacit)	100 × 200 × 90 cm	Vidna vklesana signatura in kovinska ploščica.
14	1973		Mile Jevtić	Pljuča (Lungs)	kamen (bihacit)	130 × 120 × 65 cm	

ŠT.	LETO	FOTOGRAFIJA	AVTOR	NASLOV	MATERIAL	MERE	OPOMBE
15	1973		Dušan Marković (SBR)	Nedoumljivost hoje (Incomprehensibility of Walking)	kamen (bihacit)	110 × 195 × 130 cm	
16	1973		Peter Mali (SLO)	Valovanje/Val (Waving/Wave)	kamen (bihacit)	132 × 75 × 100 cm	
17	1973		Mice Popčev Egeac (SRB)	Mumije (Mummies)	kamen (bihacit)	130 × 110 × 75 cm	Vidna kovinska tablica.
18	1974		Milun Anđelković (SRB)	Duel (Duel)	kamen (bihacit)	65 × 120 × 230 cm	
19	1974		Lujo Vodopivec (SLO)	Par (Couple)	kamen (bihacit)	110 × 170 × 170 cm	
20	1974		Duba Sambolec (SLO)	Ženski torzo (Female Torso)	kamen (bihacit)	124 × 80 × 126 cm	V Tacnu, signatura in datacija.
21	1974		Tomislav (Vlastimir) Todorović (SRB)	Kompozicija (Composition)	kamen (bihacit)	210 × 90 × 75 cm	V Tacnu, signatura.

ŠT.	LETO	FOTOGRAFIJA	AVTOR	NASLOV	MATERIAL	MERE	OPOMBE
22	1975		Milan Čeranić (BIH)	Objem (Hug)	kamen (bihacit)	60 × 50 × 270 cm	
23	1975		Mice Popčev Egeac (SRB)	Trojanski konj/ Kentaver (Trojan Horse/ Centaur)	kamen (bihacit)	163 × 80 × 230 cm	
24	1975		Mile Jevtič (SLO)	Relief športnikov (Relief of Athletes)	beton	130 × 6 × 1200 cm	
25	1975		Velimir Karavelić (KOS)	Ptica (Bird)	kamen (bihacit)	120 × 84 × 94 cm	V Tacnu, signatura.
26	1975		Mirjam Zupančič	Množice (Crowds)	kamen (bihacit)		V Tacnu.
27	2018		Doroteja Erhatic	Koliko embalaže (How Much Packaging)	beton	245 × 60 × 40 cm	
28	2018		Maja Bojanić	Ostanek (Leftover)	hotaveljski apnenec, travertin, konglomerat, istrski apnenec	51 × 145 × 72 cm	

PROJEKT

Študentska forma viva

Študentski inovativni projekti za družbeno korist (ŠIPK)

Ljubljana, 16. 6.–15. 9. 2018

izvedba

Univerza v Ljubljani, Akademija za likovno umetnost in oblikovanje
v sodelovanju z Javnim zavodom Študentski dom Ljubljana

projektna pisarna

Anja Sterle, Mateja Vidrajz

avtorji zbornika

Blaž Šeme, Sara Bezovšek, Matic Ferlan, Maja Bojanič, Doroteja Erhatic, Lara Skukan, Ana Sterle, Uroš Stibilj, Karin Gogala, Anita Perko

avtorji fotografij

Blaž Šeme, Matic Ferlan, Maja Bojanič, Doroteja Erhatic, Lara Skukan, Ana Sterle, Karin Gogala, Anita Perko

avtorji ilustracij

Sara Bezovšek, Doroteja Erhatic, Karin Gogala, Lara Skukan, Ana Sterle

izdajatelj

Univerza v Ljubljani, Akademija za likovno umetnost in oblikovanje

zanj odgovarja

Lucija Močnik Ramovš,
dekanja UL ALUO

uredniški odbor

Blaž Šeme
Anja Sterle
Uroš Stibilj
Igor Brlek

grafično oblikovanje

Sara Bezovšek

prevod v angleščino

Hana Čeferin

jezikovni pregled

Sabina Žakelj

Ljubljana, 2018

Naložbo sofinancirata Evropska unija

iz Evropskega socialnega sklada in Republika Slovenija.

www.aluo.uni-lj.si

www.stud-dom-lj.si

